

Opplevelse av stemninger i arkitektur

En stemningsanalyse av Namsos samfunnshus og kirke

Eivor Hagerup

Kand. nr. 800

Masteroppgave i formgivning, kunst og håndverk

Høgskolen i Oslo. Avdelingen for Estetiske fag

2010

"Du bruker tre, sten og betong, og med disse materialene bygger du hus og palasser, det er bygging. Dyktighet er med i spillet. Mitt hus er praktisk. Jeg takker deg, slik jeg ville takke jernbaneingeniørene eller telefonselskapet. Du har ikke rørt mitt hjerte. Men kanskje muren reiser seg på en slik måte at jeg blir rørt. Jeg oppfatter dine intensjoner. Du er vennlig, brutal, sjarmerende eller verdig. De stenene du har brukt forteller meg det. Du binder meg til stedet, og mine øyne ser. De oppfatter noe som uttrykker en tanke. En tanke som ikke formidles ved ord eller lyd, men bare gjennom formenes innbyrdes forhold når de trer frem i lyset. Dette er arkitekturens språk.

Plutselig har du rørt mitt hjerte, du gjør meg godt, jeg blir lykkelig og sier: "Dette er vakkert." Dette er arkitektur.

Kunsten er kommet med i spillet. " (Le Corbusier:1923)

Takk til

Laila Belinda Fauske og Amund Gulden for uvurderlig
veiledning og inspirasjon gjennom hele prosessen

Mine medstudenter for interessante og morsomme samtaler, og
diskusjoner

Eirik for all oppmuntring og omtanke.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	7
Innledning	8
Presentasjon av undersøkelsesfeltet	9
Oppgavens mål.....	10
Problemstilling	11
Arkitekturens aktualitet i forhold til faget Kunst og håndverk.....	12
Arkitektur i Kunnskapsløftet.....	14
Kunnskapsløftets kompetansemål i arkitektur	15
Samtale om arkitektur som læringsform i kunnskapsløftet.....	18
Elevens "er - i" - kultur i forhold til arkitektur i skolen	19
Foto og film som verktøy for å se og oppleve arkitektur.....	21
Begrunnelse for valgt teori	22
Teoretisk plattform og fundament	23
Våre omgivelser er vår livsverden - Christian Norberg-Schulz	24
Stedsteori.....	25
Stedets identitet som ramme for våre liv	27
Stedsteori og arkitektur som kunst	28
Stedsbegrepets aktualitet i dag.....	30
Arkitektur og det kvalitative i skolen	32
Intensjoner i arkitekturen	33
Om å oppleve arkitektur – Steen Eiler Rasmussen.....	35
Arkitekturforståelse.....	36
En bygning som et vesen med en bestemt karakter	37
En forutinntatt virkelighetsoppfatning av arkitektur	38
Stedsteori som inspirasjon for en analyse av opplevde stemninger i	
arkitektur.....	40
På vei mot et eget analysedesign	42
Stemningsrommet til Thomas Thiis Evensen.....	44
Stemningsbegrepet slik jeg har valgt å bruke det.....	46

Begrunnelse av valgt arbeidsmetode	47
Utgangspunkt og forklaring av de ulike kategorier i en stemningsanalyse	48
En beskrivelse av de ulike kategoriene	50
Stedet.....	50
Fasadens tid og formuttrykk.....	51
Rytme i arkitekturen.....	52
Materialer	54
Farger	55
Proporsjoner og målestokk	56
Praktisk gjennomføring av analysen	59
Stedet.....	60
Kort historikk rundt Namsos som sted og undersøkelsesfelt.....	60
Namsos samfunnshus.....	64
Beskrivelse av min opplevelse av Namsos samfunnshus	64
Fasadens tid og formuttrykk.....	65
Rytme	69
Fargebruk	72
Størrelse og proporsjoner.....	73
Materialer	75
Avsluttende refleksjon	76
Namsos kirke	78
Beskrivelse av min opplevelse av Namsos kirke.....	78
Fasadens tid og formuttrykk.....	79
.....	80
Rytme	86
Fargebruk	87
Størrelse og proporsjoner.....	89
Materialer	91
Avsluttende refleksjoner.....	94
Praktisk estetisk refleksjon.....	95
Visuelle referanser	96
Avsluttende tanker og refleksjoner	98
Didaktiske refleksjoner og tanker	100
Kategoriene i stemningsanalysen i en didaktisk sammenheng	103
Refleksjoner rundt tema og valgt teori.....	104

Refleksjoner og avsluttende tanker omkring eget analysedesign	105
Refleksjoner rundt kategoriene i stemningsanalysen	108
Farger i arkitektur	109
Materialer brukt i arkitektur.....	110
Rytme i arkitektur.....	111
Størrelser og proporsjoner i arkitektur	111
Tiden og formuttrykk i arkitektur	112
Stedet som kategori.....	113
En mulig vei videre	115
Litteraturliste	116

Sammendrag

Denne masteroppgaven i formgivning, kunst og håndverk, har som hovedtema hvordan man i en skolesammenheng kan oppleve arkitektur på ulike måter, og gjennom ulike perspektiver formidle denne opplevelsen. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i begrepet stemning, i en estetisk sammenheng, og teorier som omhandler arkitekturens kvalitative egenskaper. I tillegg vil jeg gå inn på hvordan stedet er et viktig begrep, i forhold til arkitekturens innhold, og hvordan den kan tolkes.

Målsetningen for denne oppgaven, er å undersøke hvorvidt man kan tilføre noe til innholdet i faget kunst og håndverk, basert på en egen opplevelse av arkitektur, og ved å gjennomføre en mer inngående analyse av egne opplevelser. Jeg har valgt å formulere to problemstillinger for denne oppgaven som er slik:

*Hva kan man ved å ta utgangspunkt i stedet og den subjektive opplevelsen av stemninger i arkitektur, tilføre til innholdet i undervisningen i Kunst og håndverk?
Og; Hvordan formidle personlige stemningsopplevelser i forhold til arkitektur ved å bruke video og fotografi som tilnærmingstype?*

Jeg velger å se det kvalitative omkring opplevelse og samtale, opp mot Kunnskapsløftet fra 2006 sine kompetansemål og innhold. Jeg vil også drøfte hvordan denne tilnærmingstypen kan brukes i en undervisningssammenheng.

Jeg vil ut i fra teori og oppgavens tema, forsøke å lage en analysedesign. Den skal tydeliggjøre det kvalitative ved egne opplevelser knyttet til arkitektur, samt å gjøre en formidling av disse enklere.

Det praktisk estetiske arbeidet knyttet til denne oppgaven er fotografi og videodokumentasjon, og egen refleksjon av bygninger gjennom disse mediene.

Innledning

Arkitekturbegrepet inneholder et stort spenn fra de vakreste og mest storslåtte byggverk, til helt ordinære og mer anonyme bygninger. Det er noe som vi alle mennesker har et forhold, og en kjennskap til, og det finnes sikkert like mange minner og historier knyttet til ulike bygninger, som det finnes bygninger i verden. Dette er spennende å tenke på, og det gjør at mitt forhold til arkitektur, i stor grad, preges av en undring og fasinasjon knyttet til tanken om arkitektur som noe mer enn en bygning eller et hus.

Arkitektur er et av de fire hovedområdene innenfor faget Kunst og Håndverk slik det er i dagens Lærplan, Kunnskapsløftet fra 2006. Dette er det området som jeg følte at jeg etter fullført faglærerutdanning i Kunst og Håndverk kunne minst om. Derfor var jeg nysgjerrig på hva området inneholdt, og på hvilke ulike måter jeg kunne tilnærme meg arkitektur på, med tanke på min manglende erfaring og kunnskap om området. Jeg hadde lyst til å undersøke mine muligheter i forhold til et praktisk estetisk fokus, der jeg satte meg selv og mine egne opplevelser og tanker omkring arkitektur som utgangspunkt. I den forbindelse lurte jeg også på om man kan betrakte arkitektur som et kunstverk i seg selv, og gjøre den til et objekt for undring og tolkning? Og hva kan en slik tilnærningsmåte eventuelt tilføre hovedområdet arkitektur i Kunst og håndverk.

Jeg har i denne oppgaven lyst til å formidle mine egne opplevelser av arkitekturen på stedet som jeg vokste opp på. Dette forholdet var, slik jeg husker det, preget av missnøye og irritasjon over manglende estetiske omgivelser. Jeg brukte å forestille meg hvor fint det kunne ha vært der, dersom byen ikke hadde blitt ødelagt under 2. Verdenskrig, og om den kunne hatt slike fine gamle trehus som den opprinnelig hadde. For meg var arkitekturen i Namsos kjedelig og stygg. Jeg vil derfor, i min masteroppgave, undersøke om en mer bevisst tilnærming kan forandre og berike mitt forhold til arkitekturen der nå, ti år etter at jeg flyttet derifra. Jeg har på denne tiden fått et mer distansert forhold til byen, noe som trigger min nysgjerrighet omkring hvordan jeg opplever arkitekturen der, nå i dag. Synes jeg fortsatt at det er verdiløse omgivelser, eller kan jeg gjennom et nytt syn på arkitekturen der, forandre og utvide

min opplevelse? Og like viktig; kan dét være en måte for andre å bevisstgjøre sitt forhold til arkitektur på, i sitt nærmiljø?

Presentasjon av undersøkelsesfeltet

Arkitektur er et område innen Kunst og håndverk, som innholdsmessig spanner bredt. Fra det å ha kunnskaper om hvordan bygningskulturens inne- og uterom kan påvirke vår hverdag, til å tegne og bygge modeller i målestokk og perspektiv¹. Jeg mener at arkitektur har, for mange som er bosatt i større byer, blitt en slags ny natur, i den forstand at vi i den moderne tid har bygget opp, og selv skapt våre omgivelser. Kontrasten til de mer landlige strøk, hvor bebyggelsen er av en helt annen karakter og mengde, er stor. Professor og arkitekt Christian Norberg-Schulz sier i boka *Et sted å være*, at arkitekturen fastholder og synliggjør vår forståelse av *rommet* mellom jord og himmel, der livet finner sted. Derfor kan arkitektur defineres som det å lage steder. Det betyr at rommet både må ordnes slik at vi kan orientere oss, og at man gir det en karakter som vi kan identifisere oss med.² Jeg lurer på om man i undervisningen i arkitektur i grunnskolen, kan reflektere over den emosjonelle siden ved arkitekturen, som noe vi kan identifisere oss med? Videre, hva kan en innfallsvinkel preget av refleksjon rundt egne opplevelser til temaet arkitektur, tilføre elevens kunnskap?

Arkitektur er for meg en kilde til fascinasjon og fantasi, og kan være objekt for en poetisk tilnærming, både i seg selv og i forhold til sine omgivelser. Innen det praktisk-estetiske feltet, er det mange muligheter for ulike måter å arbeide med dette temaet på. Jeg vil bruke fotografi og video, fordi jeg ønsker å finne ut om dét kan være en måte å tilnærme seg arkitektur på. Jeg mener at man gjennom å bruke foto og video, har muligheter for å se arkitektur med ”andre briller”. Da mener jeg at man, gjennom en undring og refleksjon, knyttes til betydningen av våre omgivelser, og gjennom en slik tilnærming kan formidle en opplevelse av arkitekturen, som et stemningsskapende element i vårt forhold til verden omkring oss.

---

¹ Kunnskapsdepartementet, 2006. s. 129-135.

² Norberg-Schulz, 1986. s. 58

Oppgavens mål

Formålet med denne oppgaven, er å se nærmere på den personlige og emosjonelle opplevelsen, som fremkalles i møte med arkitektur i våre dagligdagse omgivelser. Jeg vil ta utgangspunkt i egne opplevelser, og hva bygningene som er knyttet til stedet uttrykker i form av stemninger. Dette har jeg valgt å belyse gjennom ulike perspektiv, som jeg her vil presentere i form av fire delmål for oppgaven.

1. Jeg vil i et didaktisk perspektiv se på innholdet i Lærerplansverkets Kunnskapsløft fra 2006, og det som dreier seg om arkitektur i Kunst og håndverk. Her vil jeg studere kompetansemålene som omhandler *opplevelse og samtale om arkitektur*, opp mot mitt tema som er basert på subjektive opplevelser og stemninger i arkitektur. Jeg vil drøfte betydningen av en slik kvalitativ innfallsvinkel til arkitektur, opp mot innhold og mål i Kunnskapsløftet.
2. Jeg vil undersøke koblingen mellom sted og arkitektur, og hva det har å si for stemningsopplevelsen. Fordi det er vanskelig å beskrive hvordan omgivelser og arkitektur påvirker deg som betrakter og bruker, vil gå jeg til arkitekturteori og filosofi, for å forsøke å finne perspektiver som kan hjelpe til å gjøre dette forholdet mer forståelig.
3. Videre så ønsker jeg å finne frem til en tilnærmingssmåte som kan hjelpe meg til å forklare og analysere min opplevelse av bygningene, og gjøre dette forholdets innhold mer konkret. Jeg mener at opplevelse av arkitektur inneholder kvalitative egenskaper som preger individets oppfatning. For å få et tydeligere grep om de kvalitative egenskapene skal jeg forsøke å designe en analysemodell, som tar utgangspunkt i egen opplevelse av stemningsskapende element i arkitekturen, med støtte i arkitekturteori. Jeg vil gjennomføre en slik type analyse hvor egne fotografier visuelt skal tydeliggjøre innholdet.

4. Jeg vil til slutt gjøre en praktisk-estetisk refleksjon rundt de analyserte bygningene, gjennom et arbeid i form av fotografier og videoarbeid. Her vil jeg forsøke å formidle min opplevelse av stemninger i arkitekturen i Namsos.

Problemstilling

Jeg har på grunnlag av de overnevnte mål for oppgaven, valgt å formulere to problemstillinger:

Hva kan man ved å ta utgangspunkt i stedet og den subjektive opplevelsen av stemninger i arkitektur, tilføre til innholdet i undervisningen i Kunst og håndverk?

Og;

Hvordan formidle personlige stemningsopplevelser i forhold til arkitektur ved å bruke video og fotografi som tilnærmingstype?

Arkitekturens aktualitet i forhold til faget Kunst og håndverk

Arkitektur er aktuelt som aldri før, både innen skolen og i samfunnsdebatten. Som fag og kunstform er det stadig under bearbeiding og utvikling. I Aftenposten 27.08.09 uttaler daværende kulturminister Trond Giske følgende om betydningen av arkitektur i samfunnet;

”Arkitektur handler ikke bare om de konkrete bygningsmassene. Arkitektur har med livskvalitet, velferd, bærekraft og verdiskaping å gjøre. Det gjør noe med oss hvordan vi har det rundt oss. God arkitektur gir god livskvalitet”.³

Dette uttalte han i et intervju, i forbindelse med den nye nasjonale planen for arkitektur, som blant annet har som mål å presentere Norge som et land hvor det virkelig settes fokus, og satses på arkitektur. Jeg leser ut i fra Giskes utsagn, at det er viktig for politikerne å fokusere på hva arkitektur gjør med oss, og han mener at vi bør omgi oss med god arkitektur fordi det gir god livskvalitet. Dette reiser spørsmålet om hva defineres som god arkitektur, et spørsmål jeg ikke tar opp i denne oppgaven. Det som derimot er viktig i denne sammenhengen, er at det blir satt fokus på hvordan vi har det rundt oss, og hvordan disse omgivelsene påvirker oss. Dette synes jeg er interessante og viktige tema å ta opp i skolen, slik at de yngre generasjonene blir bevisst på sine omgivelser, og hvordan arkitektur påvirker oss.

Om arkitekturens betydning i samfunnet, sier Norberg-Schulz i en av sine siste tekster at;

”Vanligvis kan livet bare finne sted hvis omgivelsene tilrettelegges på en bestemt måte, slik at stedet blir *passende*. Denne tilretteleggelsen kaller vi *arkitektur*. For at vi skal kunne bo, må vi bygge, enten vi lever i Nordens skoger eller på Sydens teppe. Meningsfylt arkitektur representerer fremfor alt et svar på det å skulle bo et bestemt sted. (Norberg-Schulz, 1986. s.57)

---

³ Kolstad, (2009).

I en annen tekst fra 1967 sier han at både menneskene, dyrene og plantene er *på* jorden og *under* himmelen. Den måten de er på i det mellomrommet utgjør deres vesen. Det er dette arkitekturen er med på å fremstille, i følge Norberg-Schulz. Og med ordet *mellom* så mener han at det er der livet *finner sted*.⁴ Slik jeg tolker dette, så oppsummerer han arkitekturens betydning og dens meningsinnhold i forhold til verden og livet vårt på en poetisk måte. For meg åpner denne tankegangen opp for nye måter å tenke på arkitektur på. Jeg mener at det han sier her, gir arkitekturen en betydning av å være viktig for hvordan vi som mennesker er som vesen. Hvordan vi skaper en meningsfull tilværelse gjennom arkitektur. Jeg tolker det slik at Norberg-Schulz gir bygninger en mening, utover det å ha tak over hodet og vegger som holder kulden ute. Han påpeker at arkitektur er viktig for hvordan vi er som mennesker, men også at mennesker *uttrykker* seg gjennom arkitektur.

Jeg ønsker i denne oppgaven å finne en mening i arkitekturen, i den forstand at man kan bruke en bygning til noe mer enn fysiske og tekniske aktiviteter. Jeg ønsker å undersøke om den også har andre egenskaper og kvaliteter som man kan bruke i Kunst og håndverk. Professor og forfatter Else Marie Halvorsen refererer til Norberg-Schulz i boka *Kunstfaglig og pedagogisk FOU. Nærhet distanse dokumentasjon* (2007), og da i forhold til fagspesifikk kompetanse i en tverrfaglig sammenheng, altså arkitektur i Kunst og håndverk. Her poengterer hun at Norberg-Schulz mener at om man skal tolke et byggverks mening, så er det vesentlig å se det i den helhet og sammenheng som det står i. Hvor meningen ikke bare har med funksjon og bruk å gjøre, men også som det å ”røre det følsomme hjertet”.⁵ Slik jeg forstår dette er Halvorsen enig med Norberg-Schulz i at man i undervisningen av arkitektur, skal søke etter en større forståelse og kunnskap omkring det kvalitative innholdet, og hvordan arkitektur påvirker individet også emosjonelt. Om man innlemmer de kvalitative egenskapene vil vi få et mer utfyllende og helhetlig bilde på hva arkitektur er, og hva elever skal lære om dette temaet. Dermed er det mulig å se andre kvaliteter i arkitekturen, enn det som er av tekniske og funksjonelle aspekter mener jeg, og disse er jeg nysgjerrige på å avdekke. Jeg vil derfor gå til Kunnskapsløftets innhold og kompetansemål under hovedområde arkitektur, og se hvilket fokus de har valgt å legge på de ulike aspektene ved arkitekturen.

---

⁴ Norberg-Schulz, 2001. I A. Kittang, Tygstrup & Vaa (Red). s.55-69

⁵ Halvorsen, 2007. s. 136

Arkitektur i Kunnskapsløftet

Hva er arkitektur i en skolesammenheng? I den norske lærerplanen Kunnskapsløftet som ble tatt i bruk i 2006, består Kunst og håndverksfaget av fire hovedområder, hvorav arkitektur er ett av disse. Under formålet med faget Kunst og håndverk står det at ”Opplevelse av kunst, design og arkitektur og bevisstgjøring om kulturarven i et globalt perspektiv utgjør sentrale sider ved faget”⁶. Arkitektur er i følge den danske lærerboken *Arkitektur med andre ord*⁷, som er rettet mot barn og unge; det som omgir oss. Det er det som du beveger deg rundt omkring i. Det er alt som omgir oss, som på en eller annen måte er konstruert. Og det vil si at arkitektur er bygninger, bruksting, byer og landskap. De sier også at arkitektur skal oppleves, og derfor så skal alle sansene brukes. Under beskrivelsen av arkitektur i Kunnskapsløftet står det:

”I arkitektur står kunnskap om det fysiske nærmiljøet sentralt. Dette innebærer kunnskap om hvordan bygningskulturen, inne- og uterom kan påvirke vår hverdag. Tegning og bygging av modeller i målestokk inngår i hovedområdet og danner grunnlag for å forestille seg tredimensjonale rom ut fra tegninger og dataanimasjoner.” (Kunnskapsdepartementet, 2006. s.130)

Kunnskap om det fysiske nærmiljøet er spesifikt nevnt her, noe som er viktig i forhold til å aktivt bruke det som finnes i lokalsamfunnet, og som jeg er oppatt av å ha fokus på. Men jeg er derimot usikker på hva som ligger i begrepet *påvirker* vår hverdag. På hva slags måte påvirker bygningskulturen vår hverdag, hvordan gjør den det, og i forhold til hva? Og da til slutt hvordan skal denne kunnskapen videreformidles? Sett ut ifra min oppgaves perspektiv, mener jeg at mennesket blir påvirket av uttallige faktorer i hverdagen. Med tanke på arkitekturs påvirkning på oss, så er det en klar sammenheng mellom opplevelse av omgivelser knyttet til det emosjonelle og det subjektive. Så da blir ett spørsmål; kan man bruke det subjektive og emosjonelle som en ressurs i en undervisningssammenheng i Kunst og håndverk?

---

⁶ Kunnskapsdepartementet, 2006. s. 129

⁷ Clement., Holck, & Ulrich, 1996. s. 9

Else M. Halvorsen⁸ mener at ett av målene i estetiske fag vil være å utvikle sensitivitet og åpenhet for det opprinnelige og umiddelbare, og det er ikke nok å bare være åpen for verden, men en må også være åpen for de ulike måtene verden gir seg tilkjenne på. Slik jeg leser dette, vil det si at man må bruke seg selv i et møte med *verden*, og at det er ulike måter å oppleve forskjellige former for kunst og fenomen på. Men det viktigste tror jeg er å synliggjøre denne tanken hos elevene, det at man må være åpen for ulike inntrykk, samtidig som man må være åpen for de ulike måtene ting uttrykker seg på. Halvorsen sier også "[...] på den annen side vil det som møter oss, både være det vi sanser og det vi *vet* om gjenstandene. Til sammen gir dette et mangfold av måter å komme til syne på." (Halvorsen, 2007. s.139). Dette forstår jeg slik at den kunnskapen vi har om gjenstandene vi møter og sanser, vil også være av betydning for hvordan vi opplever de. Man vil altså kunne oppleve arkitektur på flere måter og på ulike nivå, avhengig av ting som forkunnskaper, interesse og ikke minst individet selv. Jeg tror at man med fordel kan være åpen for et emosjonelt møte med arkitekturen, som noe som "rører vårt følsomme hjerte" i en undervisningssammenheng.

Kunnskapsløftets kompetansemål i arkitektur

Jeg vil nå presentere de samlede kompetansemål under arkitektur slik de står i Kunnskapsløftet, og slik vise en helhetlig oversikt over målene, og hva området arkitektur inneholder.

Etter 2.årstrinn;

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lage enkle modeller av hus i naturmaterialer
- tegne hus fra nærmiljøet rett forfra og rett fra siden
- samtale om opplevelsen av ulike typer hus og rom i nærmiljøet

(Kunnskapsdepartementet 2006, s. 132)

Etter 4.årstrinn;

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- planlegge og bygge modeller av hus og rom ved hjelp av digitale verktøy og enkle håndverksteknikker

---

⁸ Halvorsen, 2007. s. 138

- tegne hus og rom sett rett ovenfra, rett forfra og rett fra siden
- samtale om gater, plasser og bygninger med forskjellige bruksfunksjoner i nærmiljøet

(Kunnskapsdepartementet 2006, s. 133)

Etter 7 årstrinn;

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bygge modeller av hus i målestokk med utgangspunkt i egne arbeidstegninger
- montere utstillinger og andre presentasjoner i ulike typer rom
- beskrive særtrekk ved bygninger i nærmiljøet og sammenligne med nasjonale og internasjonale stilretninger

(Kunnskapsdepartementet 2006, s. 134)

Etter 10 årstrinn;

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- tegne hus og rom ved hjelp av topunktperspektiv
- samtale om arkitekttegninger og digitale presentasjoner av byggeprosjekter, vurdere tilpasning til omgivelsene og skissere ulike løsninger
- vurdere funksjonell innredning av rom, stil og smak og visualisere egne løsninger
- forklare hvordan klima, kultur og samfunnsforhold påvirker bygningers konstruksjon, valg av materialer, form, uttrykk og symbolfunksjon
- bygge og teste bærende konstruksjoner i ulike materialer.

(Kunnskapsdepartementet 2006, s. 135)

Som vi kan lese ovenfor, står det i kompetansemålene etter 2.årstrinn at et av målene i arkitektur er at ”Eleven skal kunne samtale om opplevelsen av ulike typer hus og rom i nærmiljøet”. Det er det eneste stedet hvor begrepet å *oppleve* blir nevnt i forhold til arkitektur. Under området kunst er dette et mye brukt begrep, mens det er nærmest fraværende i forhold til arkitektur. Dette er noe jeg opplever som et paradoks. Jeg refererte ovenfor til beskrivelsen av arkitektur som hovedområde i Kunnskapsløftet, hvor kunnskap om det fysiske nærmiljøet står sentralt i arkitektur. Noe som innebærer kunnskap om hvordan bygningskulturens inne- og uterom kan påvirke vår hverdag. Her blir det tydelig lagt vekt på kunnskap om hvordan arkitektur påvirker oss. Jeg mener det er en god løsning å bruke opplevelser som et utgangspunkt for å tilegne seg denne kunnskapen, noe som er i tråd med det Halvorsen sier om å bruke sansene i møte med en gjenstand.

Målet som dreier seg om samtale og opplevelse fra 2.årstrinn, som jeg oppfatter som en basis for videre undervisningsmål, bør være med videre opp gjennom grunnskolen, sammen med kompetansemålene som dreier seg om det praktiske og tekniske aspektet ved arkitekturen. Dette er mål som å *tegne* hus, *planlegge* og *bygge* modeller, *beskrive*

særtrekk ved bygninger, og *montere* utstillinger og presentasjoner.⁹ Gjennom de ulike årstrinn og kompetansemål bygges en bredere plattform, så elevene skal oppnå større kunnskap om arkitektur. Da tror jeg det er viktig at man vedlikeholder og utvikler mål fra tidligere årstrinn i utdanningsløpet, slik at man ikke glemmer de første målene ved fagområdetets første årstrinn.

Om man leser kompetansemålene under arkitektur i sin helhet, mener jeg at målene omkring opplevelse og samtale inneholder en stor kompetanseverdi, som man i undervisningen i arkitektur bør ha fokus på gjennom hele grunnskolen. Under beskrivelsen av hovedområdet arkitektur er det også presisert at kunnskap om det fysiske nærmiljøet er sentralt.¹⁰ Jeg mener at det er naturlig å forholde seg til arkitektur i nærmiljøet i forbindelse med disse målene. Dette fordi omgivelsene kan inneholde mange gode og konkrete egenskaper i form av arkitektur, som også er enkle og tilgjengelige ressurser å bruke.

Etter en gjennomgang av målene som er nevnt ovenfor, er det en ting som slår meg, og det er at det i stor grad er fokusert på at elevene skal kunne lage modeller og tegne hus og rom. Kravene øker med trinnene, og ser man på verbene som er brukt, er tegne, bygge og samtale de mest brukte. Det fokuseres i stor grad på det tekniske aspektet, og hvordan man gjennom å bruke tradisjonelle teknikker og arbeidsredskaper i kunst og håndverk, best mulig kan nærme seg arkitektur som tema. Jeg mener at det her er rom for å benytte seg av alternative teknikker og et annet fokus, fordi det er jo ikke nødvendigvis slik at alle elevene skal bli arkitekter. Derfor mener jeg at det er viktig å fokusere på elevenes opplevelseskompetanse og kunnskap om hvordan omgivelsene kan påvirke oss. En annen måte å tilnærme seg temaet kan være å betrakte arkitektur som kunst, og samtidig som en kilde til inspirasjon og undring. Noe som jeg tror vil føre til en økt nysgjerrighet rundt de daglige omgivelsene. Gjennom en slik tilnærming har man muligens en større *erfaringsplattform* å samtale ut i fra.

---

⁹ Kunnskapsdepartementet, 2006. Et utdrag fra de ulike kompetansemålene innenfor opplæringen i arkitektur, i kunnskapsløftet s. 132-135.

¹⁰ Kunnskapsdepartementet, 2006. s. 130

Samtale om arkitektur som læringsform i kunnskapsløftet

Det er nevnt i kompetansemålene på 3 av 4 årstrinn spesifikt at elevene skal kunne samtale om ulike aspekter ved arkitektur. I den sammenheng ser jeg det som fordelaktig å ta utgangspunkt i elevenes nærmiljø, og deres *livsverden*¹¹. Halvorsen¹² sier at vi alle har erfaringer med å bo i rom, og at vi alle vandrer ut og inn av bygninger med ulik karakter, størrelse og plassering i forhold til andre bygninger. Hun stiller spørsmål ved hva som gjør at vi trives i enkelte rom, og det motsatte i andre rom. Spørsmålet ”hva skjer med et gammelt bymiljø hvis det rases til fordel for moderne høyblokker”? Her setter hun som eksempel på at det er uttallige tilnæringsmåter til temaet arkitektur i skolen. Det kan dreie seg både om samtale omkring ulike sosiale og fysiske aspekt ved relasjonen menneske og arkitektur, de menneskeskapte omgivelsene, og de erfaringer vi har om fra å bo i rom. Dette er viktige tema, men hvordan gripes det fatt i slike temaer i undervisningen i arkitektur i skolen? Halvorsen sier:

”Området arkitektur fremstår i større grad som et interaksjonsfelt mellom en praktisk del som det å kunne lage enkle modeller, tegne hus, montere utstillinger, bygge og teste bærende konstruksjoner i ulike materialer, og mer frittstående kunnskap som å forholde seg til hus, rom, gater og plasser, og kunne vurdere og forklare visse arkitektoniske problem.”¹³(Halvorsen, 2008 s. 215) .

Slik jeg leser dette, mener hun at arkitektur fremstår som et todelt interaksjonsfelt. Det består av en praktisk del og en del av mer frittstående kunnskap, som hun i dagens undervisning kaller å forholde seg til hus, rom, gater og plasser.

---

¹¹ Livsverden; Hos Husserl representerer livsverden det naturlige liv forut for vitenskapen, en verden som *gis oss* som selvsagt. Den representerer den alltid nærværende kultur og er et fortettet uttrykk over hva som er tatt vare på av fortidens erfaringer. I denne enhet av kompleks mening fungerer mennesket som objekt blant andre objekt, samtidig som det er et subjekt som interagerer med livsverden. I interaksjonen er ikke subjektet nøytralt, men bærer historien med seg, uten å være klar over det og uten å vite hva i historien det har fått med seg. (Halvorsen, 2004. s. 32)

¹² Halvorsen , 2008. s. 229

¹³ Halvorsen , 2008. s. 215

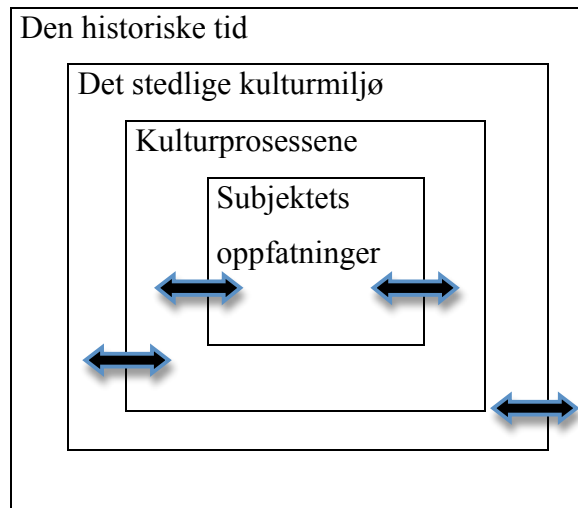
Men hvordan samtaler man egentlig om frittstående kunnskap, som for eksempel noe så hverdagslig som arkitektur i nærmiljøet? Og hvordan kan man oppnå en dypere forståelse og et økt fokus på nettopp dette? Liv Merete Nielsen sier i sin bok *Fagdidaktikk for kunst og håndverk i går - i dag - i morgen*, at; ”Den enkelte lærer har metodefrihet når det gjelder å oppfylle de delene av planen der eleven skal beskrive, reflektere og vurdere”.¹⁴ Videre så forklarer hun at metodefrihet betyr en frihet til å avgjøre på hvilken måte målene skal nås, og at læreren har metodefrihet i egen undervisning. Jeg tror derfor at for å kunne samtale om slike temaer, må både elevene og læreren ha trening i å beskrive, oppleve og oppfatte omgivelsene. I denne sammenhengen mener jeg at det er viktig å bruke en innfallsvinkel til temaet, basert på opplevelser av arkitektur knyttet til elevenes livsverden. Noe som kan være et godt utgangspunkt for denne samtalen. Jeg vil forsøke å komme med et forslag til et slikt utgangspunkt i denne oppgaven. For å komme nærmere en forståelse av elevens livsverden vil jeg nå gå tilbake til Else Marie Halvorsen.

Elevens ”er - i”- kultur i forhold til arkitektur i skolen

Else Marie Halvorsen mener at arkitekturen har fått en allsidig behandling i Kunnskapsløftet, ved at det er tatt høyde for både møte med arkitekturen og det å forsøke seg på skisser og modeller. Hun stiller seg derimot spørrende til om de oppgavene elevene skal utføre, i større grad kunne tatt utgangspunkt i elevenes ”er i kultur”, og deres erfaringer med å bygge rom. Med ”er – i ”- kultur, mener hun at en sosiokulturell læring forutsetter at elevene lærer gjennom det livet de lever i hjemme- og lokalmiljøet, gjennom media og ulike typer institusjoner. Hun illustrerer dette med en figur, hvor elevene er plassert innerst i en kinesisk eske omgitt av flere sentrale kulturelle kontekster. Hun sier at elevene er både krumtappen i det hele, samtidig som de er prisgitt de kulturelle rammene de vokser inn i.

---

¹⁴ Nielsen, 2009. s.101

Gjengitt modell fra Else M. Halvorsen ”interaksjon mellom individ og kulturelle kontekster”
(Halvorsen, 1996. s.34)

I prosessen som er vist ovenfor i modellen, sosialiseres individet i følge Halvorsen, og det sosialiseres til tider på måter de selv ikke er klare over. Denne uformelle læringen er et resultat av den livsverdenen den enkelte vokser inn i, og som blir en selvsagt del av elevenes ”er – i”- kultur. Noe som også er viktig for hvem den enkelte er. Det som eleven lærer på denne måten, blir både en resonansbunn for den bevisste opplæringen i skolen, og en ressurs for skolefelleskapet slik Halvorsen ser det¹⁵. Halvorsen skriver:

” Subjektets oppfatninger representerer i første rekke individets egen innsikt eller forståelse på bakgrunn av sine erfaringer, og er resultatet av individets konstituering av sin væren – i verden, i kollektiv og historisk forstand, hvor teorien om livsverdenen ligger under. Subjektets oppfatninger representerer det fenomenologiske begrepet *noema* som betyr ”det som er tenkt, det som er grepet”¹⁶.

Slik jeg forstår dette, er hun opptatt av å ta tak i elevenes ”er – i”- kultur, og hvordan den kan være et utgangspunkt for læring og refleksjon i skolen. I mitt tilfelle blir det viktig å se på ”er – i”- kulturen og livsverdenen, hvor individets egne opplevelser inngår som en del av denne verdenen, og det kan være et utgangspunkt for undervisning i arkitektur. På bakgrunn av dette argumenterer jeg for et fokus på individuell erfaring og opplevelse av arkitektur i nærmiljøet som tema innen

¹⁵ Halvorsen, 2008. s.216

¹⁶ Halvorsen, 1996. s.34

arkitekturundervisningen. Slik jeg ser det kan man ved å ta utgangspunkt i stedet og den subjektive opplevelsen av stemninger i arkitektur, altså elevenes ”er –i”- kultur, tilføre et kvalitativt innhold i arkitekturundervisningen i skolen.

Foto og film som verktøy for å *se* og *oppleve* arkitektur

I Kunnskapsløftets kompetansemål under arkitektur, gikk noen av målene ut på å tegne hus og rom fra ulike vinkler og perspektiv. Jeg mener at det å tegne et hus fra gitte utgangspunkt dreier seg mer om tegning enn hva det dreier seg om arkitektur. Jeg tror riktignok at om man tegner et hus, og studerer det nøye, oppfatter man detaljer og trekk ved bygningen som man ikke hadde fått om man kun hadde betraktet det. Men det er derimot ikke nok til å forstå hvordan en bygning kan påvirke deg som menneske mener jeg. Jeg tror at ulike typer arkitektur tilknyttet ulike steder kan gi deg opplevelser som kan påvirke din sinnsstemning. Det kan også inspirere til et praktisk estetisk tolkende arbeid. Et arbeid i form av for eksempel fotografier og video som forsøker å gjengi den opplevelsen.

Jeg mener at om man i en undervisningssammenheng i arkitektur benyttet seg av fotografering og filming som verktøy for å *se* og å *oppleve* arkitektur i nærmiljøet, så ville muligens elevene få et mer lekent og nysgjerrig forhold til bygninger i sine omgivelser. I boka *Om fotografi*¹⁷ skriver den amerikanske kulturkritikeren Susan Sontag at det å fotografere, handler om å tilegne seg den tingen som fotograferes. Dette innebærer at man plasserer seg selv i et bestemt forhold til verden. Dette er et forhold som oppleves som kunnskap og derfor som makt. Og jeg tror at i et samspill mellom eleven, kameraet og arkitekturen kan det oppstå en måte å forholde seg til arkitektur på, som kan åpne horisonten i forhold til det å betrakte arkitektur som mer enn en konstruert bygning med bestemt innhold. Jeg tror at man gjennom å fotografere arkitektur, kan tilføre arkitekturen en ny estetisk betydning hos eleven. Kameraet er et verktøy som jeg også tror kunne ha økt elevenes interesse for arkitekturens uttrykksmåter, og hvordan man opplever dem. Noe som igjen kunne ha

---

¹⁷ Sontag, 2004. s. 11

gitt de erfaringer og kunnskap om hvordan omgivelsene i nærmiljøet påvirker de, både fysisk men også følelsesmessig.

Jeg tror at om man ser på arkitektur på samme måte som kunst, og samtidig er oppmerksom på hvordan arkitekturen samspiller med sine omgivelser, kan det sette i gang tankerekker rundt temaet som kan være verdifulle for undervisningen i grunnskolen. En slik holdning til, og syn på arkitektur som kunst, mener jeg mangler i Kunnskapsløftet. En filosofisk tilnærming til arkitektur som tema og kunstart finner man både hos Christian Norberg-Schulz, professor og arkitekt Thomas Thiis-Evensen, og den danske professoren Steen Eiler Rasmussens arkitekturteorier, noe som jeg kommer til å utdype mer i senere kapitler. Det kan være meninger som at man for eksempel kan tillegge arkitektur egenskaper man sjelden tenker over, og ikke ser kvaliteten i, og at arkitektur er noe man føler på kroppen. Som Rasmussen sier;

”Arkitekturen produseres av alminnelige mennesker og for alminnelige mennesker. Derfor så skulle den også ha vært alminnelig forståelig. Den bygger på en mengde felles forståelser, på opplevelse og erfaringer som vi alle har gjort på et tidlig stadiet i livet. Det dreier seg spesielt om hvordan vi forholder oss til de døde ting/materialet” (Rasmussen, 1966 s.14)

Det Rasmussen sier om at arkitekturen bygger på felles forståelser, på opplevelser og erfaringer som er gjort tidlig i livet, er viktige aspekt å påpeke mener jeg. Det blir viktig i min oppgaves sammenheng, å studere teori som kan utdype og belyse det kvalitative forholdet mellom mennesket og arkitektur. Samtidig så mener jeg også at eleven, gjennom egne opplevelser og erfaringer med å fotografere og filme arkitektur, kan oppnå en forståelse og interesse for bygninger i nærmiljøet sitt.

Begrunnelse for valgt teori

Jeg har i forhold til oppgavens tema og problemstilling, valgt å bruke fagteori innenfor arkitektur som er datert en del tilbake i tid (1960-90 tallet). Med et fokus på Christian Norberg Schulz sin stedsteori og filosofi rundt betydningen og innholdet i arkitekturen som omgir oss. Jeg vil først og fremst undersøke hvordan ”vi vanlige folk” forholder oss, og blir påvirket av arkitektur i våre daglige omgivelser. Samtidig

som jeg vil forsøke å finne ut av hva vi kan lære av refleksjon og arbeid med nettopp dette forholdet.

Teorien jeg har valgt er hovedsaklig rettet mot arkitektstudiet og arkitekter, men jeg vil trekke ut deler som jeg finner relevante og spennende i forhold til faget kunst og håndverk. Jeg har en annen innfallsvinkel enn én som baserer seg på det tekniske og teoretiske omkring arkitekturen som fag og område som sådan. Jeg ser det fra mottakeren og brukerens perspektiv. Mitt fokus er å knytte dette opp mot den personlige og emosjonelle opplevelsen av arkitekturen, og hvordan det kan brukes i forhold til arkitektur i kunst og håndverksfaget.

Teoretisk plattform og fundament

Min undersøkelse vil altså bestå av teoriene og filosofien til arkitekt og teoretiker Christian Norberg Schulz omkring hans arkitektur og stedsteori. Det vil ligge som en basis for en videreførelse, og egen tolkning av disse med forbindelse opp mot stemningsbegrepet som professor i arkitekturteori og historie, Thomas Thiis Evensen presenterer i *Arkitekturens uttrykksformer* (1982), som stemningsrom i arkitektur. Jeg har også sett på Steen Eiler Rasmussens bok *Om at oppleve arkitektur* (1966). Jeg har valgt disse tre ulike teoretikerne på grunnlag av at jeg mener at de har en overordnet fellesforståelse omkring opplevelsen av arkitektur, men som samtidig er basert på individuelle og ulike premisser. De representerer alle nyanserte oppfatninger og tanker, og jeg finner ulike kvaliteter i deres teorier, som jeg mener kan supplere innholdet i arkitekturundervisningen i Kunst og håndverk. Dette i forhold til å betrakte de ulike sidene som arkitekturen har, og som kan være nyttige i forhold til for eksempel samtaler og refleksjoner omkring våre omgivelser.

Jeg har forsøkt å tilpasse og tilegne meg noe av den arkitekturfilosofien og teorien de fremlegger i sine bøker, og bruker dette i mitt møte med arkitekturen i Namsos. I forhold til Norberg Schulz har jeg sett på bøkene *Et sted å være. Essays og artikler* (1986), *Stedskunst*(1995), *Intensjoner i arkitekturen* (1967) og *Mellom himmel og jord*(1978), samt Gro Lauvlands doktoravhandling *Verk og vilkår. Christian Norberg-*

Schulz' stedsteori i et arkitekturfilosofisk perspektiv (2007). Basert på det jeg har lest i disse bøkene, har jeg forsøkt å trekke frem noe jeg ser som relevant å bruke i min masteroppgave og for min fremgangsmetode. Jeg har ikke til hensikt å gjengi deres teorier på en fullstendig måte, men jeg har valgt å legge frem noe av det som jeg ser på som verdifullt i forhold til mitt fokus knyttet til arkitektur i Kunst og håndverk.

Våre omgivelser er vår livsverden - Christian Norberg-Schulz

”Vårt dagligliv foregår i en verden av ting og hendelser. Vi ferdes på veien, ut i gaten, møter andre mennesker mens vi er underveis, går inn i bygninger og utfører våre gjøremål på bestemte steder. Hele tiden er vi omgitt av en mangfoldighet av ting; trær og beplantninger, hus og innretninger, møbler og bruksgjenstander, og hele tiden er vi utsatt for vær og vind og skiftende ”stemninger”. Vi er alltid *tilstede* i denne verdenen, og uansett om vi bare oppfatter noen av dens bestanddeler og kvaliteter, opplever vi den som *felles*, selv om det er tydelig at ikke alle liker det samme.” (Norberg-Schulz:1995, s.15).¹⁸

Slik åpner Christian Norberg-Schulz det første kapitlet i sin bok *Stedskunst*. Her beskriver han begrepet livsverden på en god måte, han setter fokus på våre daglige omgivelser, som noe som påvirker oss, uavhengig av hvem vi er eller hva vi gjør. Men han sier også, som professor og sivilarkitekt Gro Lauvland påpeker i sin doktoravhandling¹⁹, at i dagliglivet utfører mennesket sine daglige gjøremål uten å tenke på hvordan omgivelsene er. I dette ligger det at desto mer ”normale” tingene er, jo mindre betyr de. Norberg-Schulz mener at det er først når det skjer noe uvanlig eller forstyrrende at vi åpner øynene for omgivelsene. Han forklarer dette med at det ikke er det at vi er likegyldige til dette, men at det er et uttrykk for at vi regner med at stedet er i ”orden”. Når mennesket tar stedet for gitt, fordi det er slik vi forventer at det skal være, innebærer dette at stedet ligger umiddelbart for oss som den mer bestandige del av en helhet. Hvor vi selv er med, hver av oss som ”samfunn”. Og det er nettopp denne helheten som Norberg-Schulz betegner som den daglige *livsverden*. Ved å sette et slikt fokus, mener jeg at han også tydelig får frem betydningen av

---

¹⁸ Schulz Norberg, 1995. s.15

¹⁹ Lauvland, 2007. s.100

arkitekturen som omgir oss i det daglige, og hvordan den faktisk har en påvirkning på oss, men at den samtidig ikke er oss konstant bevisste. Og da hvordan en økt forståelse og kunnskap om den kan berike vårt forhold til våre omgivelser tror jeg.

Stedsteori

I boken *Et sted å være*²⁰ skriver Norberg-Schulz, slik jeg oppfatter det, om hans bakgrunn for stedsteori. Han peker på en situasjon hvor menneskene rundt omkring i verden er utsatt for en ”omverdenskrise”. Hvor de naturlige omgivelsene i stadig økende grad blir utsatt for ødeleggelse eller forstyrrelse i form av en bebyggelse som virker rotete og stedsfremmed. Og hvor tettsteder og byer blir offer for tap av en sammenheng og lokal egenart, noe som han linker til funksjonsendringer og trafikkøking. Han mener at en grunnleggende opplevelse av tilhørighet er i ferd med å gå tapt, med en rotløshet som resultat. Dette karakteriserer han som et stedstap. Derfor mener han at for å møte denne omverdenskrisen så er det nødvendig å ta oppfatningen av arkitektur opp til revisjon.

Norberg-Schulz mener i dette tilfellet at et godt utgangspunkt er det kjente uttrykket ”å finne sted”. Han sier at når noe hender eller gjøres, så sier man at det finner sted. Videre så ligger det i dette uttrykket at livet er knyttet til steder, og derfor så mener han at mennesker til alle tider har lagt vekt på utformingen av sine omgivelser, og at de ulike stedene har sin karakteristiske atmosfære eller lokal egenart. Dette mener han henger sammen med at menneskeverket er tilpasset de gitte naturforholdene. I motsetning til hvordan man i den nyere tid, hvor denne trangen til å pleie og å ta vare på omgivelsene har måttet vike til fordel for økonomiske og rent praktiske hensyn. Norberg-Schulz sier at

” [...] vi trenger å føle at omgivelsene er *gode* og meningsfylte, eller kort og godt å oppleve at vi er *hjemme*. Først når det skjer, kan vi virkelig si at vi *bor*. For å forstå hva dette innebærer,

---

²⁰ Norberg-Schulz, 1986.

er det nødvendig å spørre hva et sted egentlig er og hva det betyr for menneskene å ha *et sted* å være.” (Norberg-Schulz, 1986 s.54-55)²¹

Gro Lauvland skriver om Norberg-Schulz’ stedsteori at

”Stedesteorien er et forsøk på en systematisk fremstilling av stedets konkrete egenskaper basert på tankemønstre hentet fra den filosofiske fenomenologien. Teorien inkluderer en metode for stedsforståelse, en metode som i tillegg til å tydeliggjøre arkitekturens betydning som kunstverk, kan bidra til å forene lekfolks og ulike fagfelts tilnærming til stedet” (Lauvland, 2007 s.42).

Videre sier Lauvland at man overordnet kan si at stedsteorien handler om to sentrale temaer, hvorav den ene vedrører våre omgivers betydning for vårt selvforhold, og det andre forholdet omhandler betydningen av våre skapende virksomheter som mennesker, og er slik mer direkte knyttet til arkitekters praksis. Jeg vil hovedsakelig fokusere på det første temaet, våre omgivers betydning for vårt selvforhold i denne oppgaven. Da jeg mener at dette kan være aktuelt i forhold til kunst og håndverksfaget, og samtidig forsøke å undersøke arkitekturens betydning som kunstverk.

Lauvland mener at stedsteorien også skal bidra til å synliggjøre følgende forhold; At et arkitektonisk formspråk er både steds og tidsbetinget, og som samtidig kan manifestere et allment grunnspråk. Slik jeg forstår dette er det altså en teori som tar utgangspunkt i en allmenn grunnforståelse, som også kan være gjeldende for helt ulike steder, med ulike utgangspunkt, klimatiske og stedsbundne forhold. Lauvland sier at Norberg-Schulz mener at hvert enkelt sted kan gjøres til gjenstand for en kvalitativ stedsanalyse. Han har derimot ikke ferdigutviklet denne analysen, men meningen er, slik Lauvland forstår det, at den skal åpne for de kvalitetene som bor i stedet selv. Sammen med stedets historie skal den allmenne forståelsen bidra til at stedet bevarer sin identitet gjennom forandringer. Med andre ord vil da en gjennomført stedsanalyse i forkant av ulike utbyggingsprosjekt på et sted, bidra til at stedet forblir det samme, selv om det aldri er likedan, sier Lauvland. Jeg har i denne sammenhengen valgt å ikke gå dyp inn i stedsanalysens oppbygging og innhold, men

---

²¹ Norberg-Schulz, 1986. s.54-55

jeg vil komme tilbake til dens intensjoner som en del av et utvalg av stedsteorien litt senere.

Lauvland sier også at teorien er et forsøk på en systematisk fremstilling av ”stedets konkrete egenskaper”. Den er basert på tankemønstre hentet fra den filosofiske fenomenologien, som inkluderer det Norberg-Schulz omtaler som en fenomenologisk metode for stedsforståelse. En metode som i tillegg til å tydeliggjøre arkitekturens betydning som kunstverk, kan bidra til å forene ulike fags og fagfelts tilnærminger til stedet og arkitekturen. Dette forstår jeg slik at teorien om stedsforståelse kan benyttes på flere områder, og med fordel kan tilpasses det enkelte felts fokus. For eksempel kan man, som i mitt tilfelle, forsøke å oppleve stedets arkitektur gjennom å fokusere på den som objekt, og de subjektive opplevelsene av stemninger i arkitekturen. Og gjennom en konkret og strukturert inngang til temaet, ha som mål å finne begrunnelser for de ulike stemningene jeg opplever. Dette gjør jeg ved å analysere arkitekturens konkrete egenskaper, for så igjen å se arkitekturen som en del av stedet.

Stedets identitet som ramme for våre liv

Jeg mener at stedet og arkitekturen sammen skaper et forhold, som fremkaller en stemningsfølelse hos meg som betrakter og deltaker på stedet. Forholdet mellom stedet og arkitekturen er basert på en interaksjon mellom disse to delene. Sammen danner de rammen rundt oss i våre dagligliv, og er dermed med i vår livsverden, mener jeg. Gro Lauvland skriver i sin avhandling at Norberg-Schulz forsøker å utvikle en fenomenologisk metode for arkitektonisk forståelse, og slik jeg leser dette; en stedsanalyse. Den ser arkitektfaget som en del av en livsverden. Hun mener at Norberg-Schulz forsøker å knytte arkitekturen til dagliglivet, ikke i form av funksjonelle enkeltsvar, men som en omfattende ramme som lar livet finne sted i sin motsetningsfylte kompleksitet.

Jeg mener at det er interessant at han knytter arkitekturen og omgivelsene tett opp mot vårt dagligliv, og skaper en metafor som en ramme som omslutter vår hverdag, og våre liv. Og det er også slik jeg oppfatter at man i faget Kunst og håndverk kan betrakte arkitektur. Altså som en naturlig og vesentlig del av våre omgivelser, som har

stor betydning for våre liv, og som det er viktig at vi har kunnskaper om. Jeg vil derfor forsøke å sette deler av stedsteoriens intensjon og innhold opp mot innholdet i arkitektur, i kunst og håndverksfaget i min oppgave.

Stedsteori og arkitektur som kunst

Det er viktig å poengtere at stedsteorien må forstås som et redskap. Som teori kan den tillegges en eller annen form for bruksverdi. Den er i følge Gro Lauvland ”innrettet mot arkitektenes praksis hvor den representerer en ny tilnærming til menneskelige verdensforhold.”²² Dette tolker jeg slik, at hun mener at Norberg-Schulz ønsker å finne frem til retningslinjer for bygging som kan anvendes av fagpersoner, arkitekter og planleggere. Videre tolker jeg det slik at arkitekturen igjen vil få et meningsinnhold. Jeg mener også at det finnes en del perspektiver og holdninger til arkitektur og stedet, som Norberg-Schulz fremmer i sine tekster, som kan tilføre området arkitektur i skolen, et kvalitativt perspektiv som er interessant.

Lauvland skriver i sin artikkel *Arkitektur som skohorn*, i *Arkitektur N* (4/2009), at begrepet *sted* har fått en særlig oppmerksomhet de siste tiårene. Hun skriver at Norberg-Schulz anvendte stedsbegrepet for å vise at natur og menneskeverk må forstås som samvirkende deler innenfor en helhet. Og at en slik forståelse preget stil- og tradisjonsarkitekturen frem til annen verdenskrig, men deretter gikk tapt. Norberg-Schulz ønsket å oppvurdere stedets betydning, da han så på stedet som en manifestasjon av menneskets livsverden, enten om livet utspilte seg på landet eller i byene. Lauvland sier i denne artikkelen at Norberg-Schulz forsto arkitektur som en kunstart og som stedskunst. Og hun mener at

”Hensikten bak hans tekster var å fremheve og begrunne arkitekturens betydning som kunstart, fordi våre omgivelser etter hvert kom til å bære preg av oppløste bosetninger og stedsfremmede ferdighus. Norberg-Schulz ønsket å finne frem til et språk som kunne danne grunnlag for det han kalte en *livsnær verdensforståelse* : en fenomenologisk forståelse som kunne komme i stedet for en tapt tradisjon.” (Lauvland, 2009 s. 31)

---

²² Lauvland, 2007. s.80-81

Men han er også opptatt av hvordan man kan gjøre filosofien relevant for arkitekturfaget, og for en arkitektonisk praksis, ifølge Lauvland. Han forsøker å utvikle en fenomenologisk metode for arkitekturforståelse, og dette gjør han for å se arkitekturfaget som en del av en livsverden.²³ Slik jeg leser dette, er Norberg-Schulz opptatt av en filosofisk dimensjon ved arkitekturopplevelse. Og han forsøker gjennom en fenomenologisk metode å avdekke dette kvalitative forholdet. Dette er et viktig poeng i forhold til opplevelse av arkitektur på ulike plan. Da spesielt innenfor min tilnærming, som er en subjektiv og personlig opplevelse av omgivelser og arkitektur, hvor stemning er tema for videreformidling innen fagfeltet Kunst og håndverk sine kriterier og uttrykksmuligheter.²⁴ Christian Norberg-Schulz sier følgende

”Gjennom århundrer var arkitekturen *moderkunsten*. Bondegårder, landsbyer, borgerhus og katedraler forteller om den omsorg menneskene viet sine bygninger. I dag er det ikke meget tilbake av denne kjærligheten. Oppløste bosetninger og stedsfremmede hus preger våre omgivelser”. (Christian Norberg-Schulz, 1992. s.7)

Det er tydelig at han mener at vårt forhold til arkitektur har gått gjennom store forandringer, og at det er på tide å få tilbake kunstbegrepet innen arkitektur, og dermed muligens å forandre menneskers forhold til den.

Om jeg i min undersøkelse ser på arkitektur som kunst, og som objekt for undring og tolkning, vil jeg altså i følge Norberg-Schulz forandre mitt forhold til arkitekturen. I min søken etter en opplevelse av stemninger i arkitektur i tilknytning til et sted, sier Norberg-Schulz noe som jeg mener kan ha betydning for mitt utgangspunkt. Han sier at når vi har beskrevet stedets egenart som en atmosfære eller en stemning, antyder dette at karakteren, og da leser jeg det slik at det er omverdenskarakter eller stedskarakteren han her viser til. Dette er noe som ikke er så lett å gripe og forklare

”Den er liksom overalt, uten at vi riktig kan si hva den består i. Men så kommer kunstneren og holder den fast i et *bilde*, og viser oss hva det er vi føler. [...] Et byggverk fastholder ikke en

---

²³ Lauvland, 2007. s.82

²⁴ Kunnskapsløftet s.132, kompetansemål; eks ”uttrykke egne opplevelser gjennom tegning.”

stemning på samme måte som et maleri, men det er også et slags *bilde* som hjelper oss å få kontakt med omverdenskarakteren.” (Norberg-Schulz:1986 s.61)

På denne måten mener jeg at han også setter fokus på arkitektur som et objekt, som uttrykker et bånd mellom stedets stemning og atmosfære. Som Norberg-Schulz sier, så er det husene som til syvende og sist tolker stedet og gir bystrukturen substans, og dermed *iverksettes* steds karakteren i huset.²⁵ Noe som jeg leser slik at arkitektur kan være et objekt som i en kunstnerisk og tolkende sammenheng, tolker det stedet det befinner seg på. Og da mener jeg at om man så ser på arkitekturen som kunst, vil det åpne for en større bredde av tolkende aspekter i forhold til uttrykk, stemning og stedet bygningene står i sammenheng med. Utfordringen blir å finne en måte å gjøre de kvalitative egenskapene som arkitektur som kunst har, synlige og konkrete for meg. Det er også viktig å forsøke å fokusere på forholdet sted og arkitektur, som utgangspunkt for en stemningsopplevelse slik jeg ser det. Dette vil være hovedmålene innenfor en analyse av arkitektur i min sammenheng.

Stedsbegrepets aktualitet i dag

Jeg vil nå se nærmere på hvorvidt stedsbegrepet til Norberg-Schulz fortsatt er aktuelt i dagens samfunns- og arkitekturdebatt, og hvordan man kan forklare begrepet sted, siden det er en viktig del av min oppgaves innhold. Om vi ser på stedsanalysen og stedsbegrepets aktualitet nå, sier Redaktøren for *Arkitektur N*, i lederartikkelen *Stedkunstens retorikk* at

”På samme måte som ordet *estetikk*, er *sted* et ord arkitekter stadig vender tilbake til og benytter seg av i den retorikken vi omgir vårt daglige virke med. Særlig i diskusjoner der man skal argumentere for arkitekturens verdi, som for eksempel i møte med oppdragsgivere eller lokale myndigheter. Da bruker vi uttrykk som *stedets kvaliteter*, *stedstilhørighet*, *stedsutvikling*. Til og med *stedskunst*. Men hva er et sted? Er det en samling ulike objektive kvaliteter som knytter seg til et bestemt geografisk punkt, og som man kan analysere seg frem til ved en såkalt *stedsanalyse*?” (Ingerid H.Almaas:2009 s. 9)

---

²⁵ Norberg-Schulz, 1986. s.61

Hun fortsetter videre med å stille seg spørrende til om det kan være et sekkebegrep, som kan romme et ”antall subjektivt utvalgte deler av en opplevelse, som man kan benytte seg av i beskrivelsen av et prosjekt, for å få sine samarbeidspartnere til å ikke gjenkjennende?” (Ingerid H.Almaas:2009 s.9). Her beskriver hun bruken av stedsanalyse i forhold til hvordan begrepene blir brukt i dagens arkitekturpolitiske sammenheng. Slik jeg forstår Almaas er hun svært kritisk til politikernes og noen arkitekters bruk av disse begrepene. Hun mener at den stadig mer utstrakte bruken av ordet sted, har å gjøre med et grunnleggende ønske om å skape og finne mening. Som hun selv sier

”*sted* – et så besnærende enkelt og opplagt ord. Det har liksom plass til alt, det virker tilforlætelig og trygt. Passe folkelig og passe akademisk, med rom for både sommerens jordbærstedet og Christian Norberg-Schulz’ arkitekturteoretiske utlegninger.” (Ingerid H. Almaas: 2009 s.9)

Hun presiserer at man må ha et bevisst forhold til de begrepene som brukes, og være presis og forklare hva man mener med for eksempel ordet *sted*. Dette for at de skal bli meningsfulle, for eksempel i en diskusjon om arkitekturpolitikk og om arkitekturens rolle i samfunnsutviklingen.

Gro Lauvland mener imidlertid at mange norske kommuner har misforstått Norberg-Schulz’ stedsbegrep. I følge Lauvland var han opptatt av å beskrive hva som karakteriserte arkitektur som kunstart. Hun mener at det han skrev om sted og stedsforståelse kan forstås som modernitetskritikk, ”[...] som en reaksjon mot vår tids tilnærming til naturen, en tilnærming der vi har kommet til å betrakte naturen som en ressurs som er til for oss”. (Gro Lauvland, 2009. s. 34). Derfor mener hun at Norberg-Schulz insisterte på arkitekturens plass innenfor det estetiske feltet. Og at arkitekturen har en spesiell rolle innenfor kunstens offentlighet, som den mest offentlige av alle kunstformer. Begrunnelsen for det, er;

”[...] fordi arkitektur som kunstart gjelder verkets forhold til fellesskapet og til en felles virkelighet, enten det dreier seg om en bygging av private boliger, næringsbygg eller offentlige institusjoner.”(Gro Lauvland, 2009. s. 34).

Jeg støtter meg til Gro Lauvlands forklaring av hva stedsbegrepet innebar for Norberg-Schulz , og mener at hans intensjon om å se stedet og naturen både som en del av , og

en forutsetning for arkitekturens vesen, er en fin tanke. Og jeg tror at man gjennom en slik tilnærming til arkitektur som kunstart, kan tilføre en større forståelse av arkitekturen på et sted, også for arkitekturen i seg selv.

Arkitektur og det kvalitative i skolen

Problemstillingen for denne oppgaven inneholder et didaktisk spørsmål om hvorvidt man kan tilføre innholdet i Kunst og Håndverk noe, ved at man tar utgangspunkt i stedet og den subjektive opplevelsen av stemninger i arkitektur. Dette er et innhold av kvalitativ art, mener jeg, på grunn av at jeg skal ta utgangspunkt i egne opplevelser. Disse opplevelsene skal jeg forsøke å gjøre konkrete, slik at de skal ha en sammenheng med arkitekturundervisningen. Jeg har tidligere vært inne på begrepet kvalitativt. I faget Kunst og håndverk, og innen undersøkelser i dette fagfeltet, så er kvalitativt dominerende, på grunn av fagets egenart og innhold. Det er også problematisk å vurdere begrep som opplevelse og stemning i en kvantitativ sammenheng, og det er dessuten lite hensiktsmessig. Så på hvilken måte skal man oppleve arkitektur på, for å få frem den kvalitative kunnskapen om den?

Gro Lauvland mener at om man betrakter arkitektur som stedskunst, innebærer dette at man gjør det kvalitativt, og det kvalitative er noe vi alle mennesker har til felles, uansett hvor vi lever. Noe som igjen fører til at arkitektur betraktet som stedskunst, blir *midlet* som gjør det kvalitative nærværende.²⁶ Jeg vil derfor i min oppgave betrakte arkitekturen som stedskunst, eller som et kunstverk knyttet til et sted, slik at den blir kvalitativ, som Lauvland sa. Og med et slikt utgangspunkt tror jeg at det skal være muligheter for å forstå mer om den emosjonelle siden, som arkitektur frembringer i meg som betrakter. Kanskje jeg da kan si at arkitektur kan oppleves som et objekt for undring og fasinasjon? Noe som kan skape følelser som irritasjon, avsky, beundring og fasinasjon? Og gjennom å se det med denne type kvalitative briller, gjøre det lettere og mer konkret å forstå for elevene i skolen?

---

²⁶ Lauvland, 2007. s. 71

Norberg-Schulz sier at det kvalitative ofte avvises som ”romantikk” og ”nasjonalisme”. Han mener for øvrig at det kvalitative tvert imot er det vi mennesker har felles, uansett hvor vi lever, og steds kunsten er midlet som gjør det nærværende. Derfor er det i følge Norberg-Schulz hans hensikt å åpne for alle steder, slik at vi både kan respektere det andre og ta vare på det egne.²⁷ Norberg-Schulz påpeker behovet for en mer kvalitativ opplæring i grunnskolen, og bruke *stedet* som ramme. Her henviser han til Edmund Husserl og John Dewey, som har understreket betydningen av å utvikle sansen for nærhet gjennom *håndgripelighet*, i følge Norberg-Schulz. Dette forstår jeg slik at det i en undervisningssammenheng, hvor du tar utgangspunkt i elevenes opplevelser, refleksjoner og tanker, åpner for en læring med kvalitative resultat som mål. Elevene må da åpne seg for tingenes væremåte eller vesen, slik at de blir gjenstand for en *følelsmessig identifikasjon*, som Norberg-Schulz skriver om.²⁸ Og at du da gjennom en arbeidsprosess forsøker å gjøre disse erfaringene og opplevelsene håndgripelige, i form av en verbal beskrivelse, bilder eller en annen formidlingsform som får uttrykt elevenes opplevelser, tanker etc.

I tråd med en slik tankegang, mener jeg at man muligens kan ta utgangspunkt i begrepet stemning, og knytte det opp mot arkitektur og sted. På det viset, for å kunne få en form for kvalitativ læringsprosess, hvor elevene arbeider konkret med denne koblingen. Og hvor resultatet kan bli en økt bevissthet og kunnskap omkring arkitekturen, og hvordan vi påvirkes av den gjennom våre emosjonelle opplevelser knyttet til den. Dette fordi at i denne prosessen kan opplevelsen av arkitektur dokumenteres og tolkes gjennom praktisk estetisk arbeid i form av video og fotografier for eksempel. Gjennom en slik prosess har man fått gjort opplevelsene mer håndgripelige, og dermed lettere å forstå mener jeg.

Intensjoner i arkitekturen

Jeg skriver i min oppgave om hva det er vi opplever, i forhold til arkitekturen i våre omgivelser, og på hvilken måte vi kan tydeliggjøre det kvalitative i dette forholdet.

---

²⁷ Norberg-Schulz, 1995. s. 11

²⁸ Norberg-Schulz, 1995. s. 10

Christian Norberg Schulz skriver i sin bok, *Intensjoner i arkitekturen*,²⁹ under opplevelse, at arkitekturopplevelse er noe høyst forskjellig, mangfoldig og skiftende. Han sier at man med ordet *arkitekturopplevelse* sikter til at det finnes en bestemt slags innstilling som kjennetegner den *egentlige* arkitekturopplevelsen. Denne innstillingen fremstilles ofte som en intensjon av arkitekturverkets formale egenskaper, men Norberg-Schulz konkluderer med at han har avvist ”kunst for kunstens skyld” synet, og at man derfor må spørre om det egentlig har noen mening å snakke om den *egentlige* arkitekturopplevelsen.

Han mener at publikum må *lære å se* for å oppleve arkitekturens sanne vesen. Han mener at å lære å se, betyr at en tilegner seg forståelsen av et formspråk, slik at man både kan oppfatte formenes innbyrdes relasjoner og deres betydninger. Dette mener jeg er et viktig moment i forhold til å lære seg å *se* arkitektur som en sammensatt helhet, som består av enkeltelementer som på sin måte uttrykker noe. Med dette mener jeg at man kan *lese* og *tolke* en vindusrekke i en fasade på mange ulike måter. For eksempel når man skal beskrive hvordan vindusrekken påvirker fasaden og bygningen som helhet. Da kan man tenke at vinduene fører til at fasaden brytes opp og vinduene fremstår som mørke hule øyne og gir bygningen et kjølig og skummelt uttrykk. Eller at de er plassert som glatte, pene og luftige perler på en snor, og slik gjør bygningen lett og vennlig i sitt uttrykk. Dette er et eksempel på en kreativ og ”ufarlig” måte å lese en bygnings uttrykk på, som man fint kan benytte seg av i skolen. Med ufarlig så mener jeg at det ikke kreves at man skal kunne alle de ulike faguttrykkene for de enkelte elementene i arkitektur, men kort og godt beskrive det du ser, og forsøke å sette ord på hvordan du opplever en bygnings uttrykk. Samtidig som man forsøker å si noe om hva de ulike elementene i en fasade gjør med helhetsinntrykket du får.

Det er også viktig at man ikke avskriver meninger og opplevelser basert på et lavere nivå av kunnskap, fordi det at man i det hele tatt erkjenner omgivelsene rundt en, er meningsfullt i seg selv tror jeg. Det er også et meget bra utgangspunkt å bygge videre på, i forhold til arkitektur i en kunst og håndverks sammenheng. For eksempel med tanke på en tolkning av sine omgivelser i form av fotografi, og slik øke en estetisk bevissthet hos elevene omkring deres omgivelser.

---

²⁹ Norberg-Schulz, 1967. s.188

Om å oppleve arkitektur – Steen Eiler Rasmussen

En som har skrevet om det å oppleve arkitektur, er den danske arkitekten og professoren Steen Eiler Rasmussen. Han åpner sin bok *Om at oppleve arkitektur*,³⁰ med følgende avklaring: ”Kunst kan ikke forklares, den skal fornemmes; man skal oppleve den for å forstå den. Men man kan gjennom ord hjelpe andre til å oppleve den.”

(Rasmussen, 1989. s.9). Han mener at arkitekturen arbeider med form og masse slik som billedhuggerkunsten, på den måten at farge er verktøyet for malerkunsten. Men arkitekturen har det ekstra aspektet, at den er brukskunst. Den løser praktiske oppgaver. Den skaper redskaper for mennesker, og anvendeligheten spiller en avgjørende rolle ved en vurdering, mener Rasmussen. Han antyder at grensen mellom skulptur og arkitektur ikke er absolutt. Sett oppe ifra, fra et fly i stor høyde, forandres arkitekturens karakter. Man ser husene som modeller, som klosser eller leketøy. Man mister en hver forestilling om målestokk. De får på en slik avstand og perspektiv en ren skulpturell virkning. Man ser ikke lengre på bygningene som noe man kan gå inn i, men kun som en ytre form. Han sier videre, at når så flyet er på vei ned igjen, opplever man at bygningene igjen skifter natur. De får menneskelige mål, de ses på som hus som man kan tenke seg å være i, hus med rom for mennesker av samme størrelse som seg selv, og ikke lengre som de bitte små figurene man så i større høyde.

31

Her synes jeg Rasmussen veldig fint beskriver hvordan en så enkel sak som å betrakte en bygning fra luften og fra stor avstand, gjør at vi får et helt annet forhold til bygningen. Den går fra å være en bruksgjenstand til å nærme seg en modell eller et leketøy, helt til den får en skulpturell virkning fra tilstrekkelig høyde og perspektiv. Dette synes jeg er en befriende måte å betrakte arkitektur på, her leker Rasmussen med vårt forhold til, og vårt syn på arkitektur som objekt og fenomen. Dette er også

---

³⁰ Rasmussen, 1989. s. 9

³¹ Rasmussen, 1989. s. 10

viktig med tanke på hvordan man underviser i arkitektur, hvor det ofte kan være bilder av bygninger som er materiale elevene forholder seg til. Der har Rasmussen et poeng i forhold til vårt utgangspunkt for vurdering av arkitektur. For jeg mener at man ikke oppnår den samme opplevelsen eller forståelsen av en bygning som er avbildet, eller som en modell i liten målestokk. Det blir noe annet om man selv har oppsøkt bygningen, tatt egne fotografier, for deretter å lage en modell selv. Dette tror jeg vil føre til en større innsikt og forståelse av hva arkitektur kan være for oss mennesker, og som vil være viktige tanker å tenke i forhold til undervisningen i skolen, og samtidig å benytte seg av nærmiljøet.

Arkitekturforståelse

I kapitlet *Arkitektur – mer enn et bygget hus*, siterte jeg Rasmussen på at arkitekturen produseres av alminnelige mennesker og for alminnelige mennesker, derfor så skulle den også ha vært alminnelig forståelig. Den bygger på en mengde felles forståelser, på opplevelse og erfaringer som vi alle har gjort på et tidlig stadium i livet. Det dreier seg spesielt om hvordan vi forholder oss til de døde ting/materialet sier Rasmussen. Da brukte jeg sitatet i forhold til å betrakte arkitektur som noe mer enn kun et hus. Jeg mener at det han beskriver som forståelse, også kan være en del av det å oppfatte og forstå de ulike uttrykk som fremtrer i arkitekturen. Jeg tenker at det er en sammenheng mellom det å forstå og det å oppleve arkitektur.

Det å forstå arkitektur, sier Rasmussen, er noe helt annet enn å kunne bestemme en bygnings stil etter noen spesielle kjennetegn. Det er ikke nok å *se* arkitekturen. Man må oppleve den, merke hvordan den er formet til løsningen av bestemte oppgaver, og er et resultat etter en oppfatning av en tids helhet og livsrytme. Han sier at man må leve i bygningens rom, føle hvordan de omslutter en, hvordan man faktisk blir ledet fra det ene til det andre. Man må oppfatte materialvirkningene, oppdage hvordan fargene som er brukt betyr noe i sammenhengen, og hvordan de er avhengige av rommenes orientering, i forhold til sollyset og av vinduene.³² Her sier Rasmussen at man i stor grad må være fysisk tilstede i arkitekturen for å virkelig oppleve dens sanne

---

³² Rasmussen, 1989. s. 33

vesen, samtidig som man må bevege seg inn i den. Noe som jeg er veldig enig i, men jeg mener også at man ut i fra en betraktende tilstand, kan få en oppfatning av arkitekturens vesen. Og da primært det som kommuniserer med oss ute i byens omgivelser. Når man beveger seg mellom og omkring bygningene, basert på bevissthet omkring fargebruk, rytmer, materialbruk og den ytre fasadens vesen, og hvordan vi opplever den. Dette vil jeg forsøke å gjøre i mitt møte med arkitekturen ute i byrommet i Namsos.

En bygning som et vesen med en bestemt karakter

Jeg baserer min form for opplevelse i denne sammenhengen, gjennom å se på arkitektur både gjennom øynene, kameralinsen og en reflektert tolkning av det jeg ser. For å se en gjenstand, må man utfolde en viss form for aktivitet mener Rasmussen.³³ Når man ser på en bygning som et vesen med en bestemt karakter, hjelper det mye til å oppleve bygningen som en helhet, noe udelelig, og ikke bare som en sammensatt helhet av en mengde ulike bygningstekniske enkeltdeler, sier Rasmussen. Kan det da bety at om jeg tar utgangspunkt i bygningens stemning som en form for vesen, at denne formen for aktivitet danner et grunnlag for å se bygningen som en helhet med en spesiell karakter? I følge Rasmussen kan man ikke bruke en slik metode, hvor man ser på en bygning som vesen med en bestemt karakter, på alle byggverk. Det kan være naturlig å ganske nøkternt å oppleve det som en komposisjon av prismatiske kropper, som er artikulert ved hjelp av farger og materialer. Men jeg ønsker derimot å forsøke å betrakte bygningen som en del av stedet, og reflektere over min opplevelse av stemninger og uttrykk i den. Kanskje jeg da kan si at jeg ser på bygningen som et vesen, slik Rasmussen beskrev det, og som kunst som Norberg-Schulz fremla, og at jeg slik forsøker å finne min opplevelse av bygningens bestemte karakter, som jeg referer til, som stemning og uttrykk?

Rasmussen påpeker at det er kjent at primitive mennesker besjeler døde ting. For de er elver og trær naturånder, som de lever i samhandling med. Da jeg ikke ser på meg selv som et primitivt menneske i den forstand, så sier heldigvis Rasmussen at dette

---

³³ Rasmussen, 1989. s. 35

også gjelder for siviliserte mennesker, som arbeider mer eller mindre bevisst, med livløse ting som om de hadde en sjel. Et eksempel på dette er at man snakker om bærende ledd i klassisk arkitektur. For mange vil ikke dette assosieres med noe spesielt, men for andre vil det gi en forestilling om at det må være noe tungt som disse søylene ”bærer” på sine skuldre, slik som et menneske.³⁴ Her beveger han seg inn på et tema som dreier seg om assosiasjoner, og det å tenke billedlig mener jeg. Og man kan gjennom en slik formulert beskrivelse bevisst skape bestemte oppfatninger av ulike elementer i arkitekturen, som jeg var inne på litt tidligere i teksten. Jeg tror også at om man bruker denne formen for beskrivelse, så vil det for elever være lettere å forstå det man formidler. Man knytter det opp mot ting som de allerede er kjent med fra før, og på den måten gjør arkitekturen mer forståelig og billedlig.

En forutinntatt virkelighetsoppfatning av arkitektur

Jeg lurer på hvordan det kan ha seg at et hus som man har sett veldig mange ganger, et hus som man kanskje passerer hver dag på vei til skolen eller jobben, blir veldig ukjent og diffust straks man skal forsøke å gjengi det konkret i form av en beskrivelse eller ved å tegne det. Rasmussen sier at det er kun en alminnelig forestilling om helheten som man oppfatter, det vil si at man for det meste ikke ser enkeltdeler. Kun ytterst sjeldent kan mennesker som har ”sett” en bygning gi et signalement av den i ettertid. Dette er et viktig poeng tror jeg, fordi vår forutinntatthet ofte farger vår oppfatning ubevisst, og kan ofte komme i veien for at vi virkelig skal *se* bygningen. Vil det første man legger vekt på, i et møte med en bygning, være å fastslå hvilken type bygning det er, for så i ettertid å klare å oppfatte en form for uttrykk av en eller annen stemning? Eller vil en slik form ved et første møte åpne opp eller blokkere for vår opplevelse? Kanskje man rett og slett kan unngå dette ved at man inntar en bevisst innstilling i forhold til hva det er man skal se i arkitekturen, som Norberg-Schulz var inne på?

---

³⁴ Rasmussen, 1989. s.37

Rasmussen mener at etter å ha gjort det klart for seg hvordan formene i et bygg må være i grove trekk, fortsetter man å sette detaljer på, som skyter ut fra bygningen som knopper og spisser. Om betrakteren så hadde vært håndverker, murer, steinhogger eller snekker, hadde vedkommende visst hvordan de enkelte delene hadde blitt til. For da, i tankene, danner han materialene og setter de sammen til en stor konstruksjon.³⁵ Dette sier noe om hvordan man tar med seg et sett av erfaringer og kunnskap, også i den mest vanlige handling som å betrakte en bygning, og dette vil faktisk i stor grad påvirke den enkeltes opplevelse og forståelse av arkitekturen. Felles for alle som ser, er gjenkjennelsen, det er aktiviteten som er nødvendig for å oppleve gjenstanden. Men hva de ser, hva det er de gjenkjenner kan være ytterst forskjellig, sier Rasmussen.

Så finnes det en spesiell måte å se arkitektur på som kan avdekke bygningens egentlige mening, om den finnes i det hele tatt? Det finnes ingen objektiv riktig oppfatning av en gjenstandens utseende, kun en uendelighet av subjektive opplevelser av den, mener Rasmussen. Dette mener jeg også gjelder for betraktninger av annen type kunst, man kan ikke fastslå noen bestemt opplevelse av den som riktig. Rasmussen sier at man opplever, for eksempel, et sted/omgivelser på en helt annen måte når man først har sett de på et bilde, for så i ettertid å være der i virkeligheten, eller om man for eksempel har spesielle opplevelser knyttet til stedet fra før. Han sier at hvis man er fysisk tilstede på et sted, så sanser man karakteren av rommet omkring en. Da er man ikke lengre avhengig av bildets avgrensinger/avskjæringer; da føler du luftstrømningene omkring stedet hvor du står, hører lydene fra alle sider, og merker hvordan de slår tilbake fra husveggen som ligger bak deg og som man ikke ser, sier Rasmussen.³⁶ Jeg undres på om man kan si at når man er til stede, og da i fysisk forstand i forhold til bygningen, først da opplever arkitekturen på arkitekturens premisser?

Sett i forhold til Rasmussens teori omkring vår forutinntatte virkelighetsoppfatning av arkitektur, mener jeg at han sier at vi må reflektere over vår posisjon, og ulike faktorer som vil kunne påvirke vår opplevelse av arkitektur. Og dermed blir det viktig at man fysisk er til stede når man betrakter en bygning, og at man er bevisst på sin egen

---

³⁵ Rasmussen, 1966. s. 45-46

³⁶ Rasmussen, 1989. s. 46

posisjon, for å oppnå en opplevelse som i mindre grad er påvirket av vår forutinntatte virkelighetsoppfatning.

Nå vil jeg gå videre med teorien, og forsøke å komme frem til en måte å bearbeide mine egne opplevelser knyttet til arkitekturen i Namsos.

Stedsteori som inspirasjon for en analyse av opplevde stemninger i arkitektur

Mine to problemstillinger ligger til grunn for undersøkelsen av arkitekturen i Namsos. De dreier seg om hva man kan tilføre innholdet i undervisningen i Kunst og Håndverk, ved å ta utgangspunkt i stedet og opplevelsen av stemninger i arkitekturen. Videre ønsker jeg å finne ut hvordan man kan formidle disse personlige stemningsopplevelser i forhold til arkitektur ved å bruke video og fotografi. For å gripe tak i problemstillingene vil jeg med inspirasjon fra teori om opplevelse av arkitektur og stedsteori, som jeg nå har beskrevet utdrag fra, legge et basisfundament for videre bearbeiding. Jeg vil forsøke å utforme en analysemodell som tar utgangspunkt i egne opplevelser av stemninger i forhold til Namsos og dens arkitektur.

Jeg har brukt utdrag fra stedsteorien som en slags inngangsportal for å forstå mer om vårt forhold til våre omgivelser i form av arkitektur, og hvordan vi påvirkes av den. Jeg velger derfor en måte å betrakte arkitektur på, inspirert av Norberg-Schulz. Her ser jeg på arkitektur som et objekt og stedskunst, og som en del av sine omgivelser historie og stedsbeliggenhet. Jeg vil ha mine egne opplevelser av stemninger i forbindelse med arkitekturen som primærfokus i en tilnæringsmetode.

Jeg har ikke som mål å gjennomføre en stedsanalyse, som jeg har beskrevet var en analysemetode som Norberg-Schulz har utformet innen sin stedsteori. Det som er viktig i forhold til min oppgave er å formidle min oppfatning av stedets arkitektur, og i den sammenhengen å forsøke å analysere min egen opplevelse av stemninger knyttet til arkitekturen der. Jeg mener at det kan være et utgangspunkt for en tilnærming til

arkitektur på et sted som har relevans for kunst og håndverksundervisningen. Det bestemte preg er noe som Norberg-Schulz mener at et hvert sted har, og det velger jeg å se på som en opplevd stemning. I den forstand at det er en stemning som fremtrer når jeg betrakter bygningen, slik den befinner seg på stedet den står på. Dette fordi jeg mener at det er vanskeligere å gripe tak i det bestemte preget som Norberg-Schulz er på leting etter i sin stedsteori, enn å ta utgangspunkt i subjektets egne opplevelser, og lar de være en viktig del av analysen.

Sett i forhold til en stedsanalyse, så ville en helhetig analyse av stedet vært elementært for å kunne komme nærmere en forståelse av *genius loci*, eller stedets ånd som Norberg-Schulz kaller det. Jeg kunne ha sett på Namsos i sin helhet, og filme, fotografere hele sentrum, og dens omliggende natur. En bearbeidelse i forhold til min oppgaves problemstillinger er viktig, så jeg har begrenset undersøkelsesområde til å gjelde stemninger i to utvalgte bygningers fasader. En slik begrensning har både positive og negative sider. For å gjennomføre en omfattende stedsanalyse er det nødvendig å undersøke helheten ved stedet. I min sammenheng derimot vil det være nødvendig å avgrense, til et utvalg av arkitektur på stedet som objekt for analysen. Dette vil også bety at man kan gjennomføre en slik type analyse på enkeltbygninger i omgivelsene, og se de som individuelle objekt for analyse. Samtidig kan de representere et utvalg, og være eksempel på arkitektur innenfor stedets helhet som begrep.

Norberg-Schulz sier at takket være sin prinsipielle natur, er grunnstrukturene utgangspunktet for den stedsanalysen som skal gi oss forståelsen av det individuelle stedet. Han mener at for å forstå et sted, er det ikke nok å samle inn mer eller mindre usammenhengende data som viser hvordan visse funksjoner fant sted gjennom tiden. Snarere er det nødvendig at innsamlingen skjer ut fra en prinsipiell helhetsforståelse, og dertil at opplysningene ”analyseres”, det vil si, sees i sammenheng som uttrykk for stedsbruken. Dette forstår jeg slik at det er vesentlig å ta byens og arkitekturens historie og beliggenhet i betraktning, og på en måte klare å samle og oppsummere den. Slik jeg ser det så vil det si at når jeg skal forsøke å gjøre en analyse av bygninger, må jeg prøve å finne grunnlaget for stemningen i de ulike bygningene. Hva er det de uttrykker, og hvordan kan dette påvirke vår oppfatning og opplevelse av

stemning i arkitekturen? Dette ser jeg i en sammenheng til den poetiske forståelsesformen som Norberg-Schulz skriver om i forhold til et sted og det å være på et sted.³⁷ Dette vil være et gjensidig forhold som må tas med i oppgavens sammenheng.

Slik blir noe av stedsteoriens intensjon et utgangspunkt både for meg, og for erkjennelsen av stedets og arkitekturens stemning, som vil ligge som basis i forkant av min analyse og mitt praktiske estetiske arbeid med video og foto. I likhet med Norberg-Schulz så er jeg på jakt etter en større forståelse og bevissthet omkring våre dagligdagse omgivelser, og på hvilken måte de påvirker oss emosjonelt. Men jeg tror i tillegg at man gjennom et slikt fokus i Kunst og håndverk, kan lære noe om omgivelsenes karakter og innhold.

På vei mot et eget analysedesign

Jeg tar utgangspunkt i Norberg-Schulz sin stedsteori, og når man ser på hans analysemetode, stedsanalysen, så ser jeg i forhold til min oppgave et behov for å tilføye flere teoretiske perspektiv. Dette på grunn av at hans stedsanalyse har et formål primært i forhold til stedsutvikling slik jeg oppfatter det, men at det samtidig er rom for å benytte en slik metode i også andre sammenhenger. Errol Fyrileiv skriver i sin hovedoppgave at en fenomenologisk tolkning av arkitektur og dens omgivelser, og da henviser han til stedsanalyse slik jeg leser det, er i utgangspunktet en opplevelsesteori. Og han fortsetter med å si at da forfatteren Norberg-Schulz gir få føringer om hvordan man kan benytte den i praktisk-estetisk henseende, så må det fenomenologiske perspektivet konkretiseres av brukeren³⁸. Jeg har valgt å tilføre teori omkring opplevelse og stemningsinnhold i arkitekturen hos henholdsvis Rasmussen, som jeg tidligere har vært innom, og professor og arkitekt Thomas Thiis-Evensen. Dette fordi de representerer tanker og filosofi som jeg mener kan være gunstige å utfylle og supplere til en slik analyse, og da med tanke på faget Kunst og håndverk.

---

³⁷ Norberg-Schulz, 1986. s.310

³⁸ Fyrileiv, 2002. s. 6

Målet i denne oppgaven er at man gjennom egne opplevde stemninger i bygningers fasade, forsøker å forstå mer om arkitekturen og *hvorfor* den oppfattes slik den gjør. Dette drøfter jeg så i forhold til faget Kunst og håndverk. Gjennom et slikt fokus vil jeg se om man kan få en større innsikt i hvordan våre omgivelser i form av arkitektur påvirker oss, en problemstilling som ligger nært opp mot fenomenologiens oppgave. I følge Else M. Halvorsen så er fenomenologiens parole; ”om å gå til saken selv, om å gjøre det usynlige synlig, eller det ukjente kjent,[...] om å få tak i en sansemessig og levende førstehåndskjennskap.” (Halvorsen, 2007. s.138). Hun sier også at fenomenologiens oppgave er å få frem noe av det vi vet og kan, uten at vi er klar over det, å gjøre det ubevisste bevisst. For å oppnå dette sier hun at det er en forutsetning at man har en nærhet til kildene, et førstehåndsmøte. Dette ligger tett opp mot en type kvalitativ kunnskap jeg er på jakt etter i min oppgave, som handler om å gjøre det ubevisste bevisst, i forhold til hvordan vi opplever arkitektur.

Ett av målene i estetiske fag vil i følge Halvorsen være å utvikle sensitivitet og åpenhet for det opprinnelige og umiddelbare. Slik jeg tolker dette så ligger min oppgaves tema tett opp mot et fenomenologisk perspektiv. Jeg vil forsøke å analysere en opplevelse av stemninger i forholdet stedet og arkitektur. Og det vil muligens øke vår bevissthet rundt omgivelsene, og også føre til økt kunnskap rundt arkitektur i nærmiljøet, og generelt om stemningsbegrepet innenfor arkitektur. Det blir til en viss grad en form for reflekterende forskning, som Alvesson og Sköldbberg³⁹ forklarer i sin bok. Dette betyr at jeg i stor grad tolker empirien, som i mitt tilfelle er bygningene, min opplevelse av de, historikk i form av tekst og bilder og teori, og slik får tolkningsresultater. Min egen tolkning av stedets arkitektur blir sentrum for oppgaven. Man kan si at dette blir en analyseform som ikke kun baseres på umiddelbar opplevelse, men tar utgangspunkt i den. Og hvor det legges vekt på å identifisere og forstå byggets sammensatte mangfold og forholdet til stedet ut fra egne opplevelser knyttet til arkitekturen.

Et spørsmål som i denne sammenhengen er viktig å stille, er hvorvidt det ligger en kunnskapsverdi i egne opplevelser og sanseinntrykk? Halvorsen sier at mennesket har noe ved seg som gjør at det skapes mening av sanseinntrykkene, en *noema*.⁴⁰ Dette

---

³⁹ Alvesson & Sköldbberg, 2008

⁴⁰ 'noema' som er gresk for 'tankeinnhold' eller lignende. Retorisk kan det også bety "obskur og subtil tale. "Filosofen Edmund Husserl brukte i sin fenomenologilære 'noema' til å representere et objekts

begrepet rommer både det som gjør at vi oppfatter meningsfulle helheter, og ikke bare sansepåvirkninger, og den konkrete forståelse i den gitte situasjon, det som er tenkt, det som er grepet.⁴¹ Det som oppfattes, er imidlertid bare noen av mulighetene som foreligger. Og at man ut i fra ulike vekslende ståsted og perspektiv møter tingene fra ulike synsvinkler. Hun sier at ett av kriteriene til en fenomenologisk estetisk forskning vil være både om man finner frem til metoder som sikrer nærhet til det som utforskes, samtidig som man utvikler både perspektivrikdom, perspektivfruktbarhet og perspektivavgrensning.⁴² Det vil si at det er viktig for meg å finne frem til en metode som kan gi det subjektive og kvalitative ulike perspektiver, og at disse kan føre til en økt kunnskap og forståelse.

Dette vil for min del bety at ved å ta utgangspunkt i en opplevelse av arkitektur, så tar jeg utgangspunkt i det umiddelbare som jeg sanser ved bygningene, og det blir viktig for meg å utarbeide en undersøkelsesmåte hvor man tar denne opplevelsen et skritt lengre, og tilføyer et nytt perspektiv. Slik tror jeg at man kan få et større innblikk og en utvidet mening med det man opplever, i form av en analyse av bygningenes ulike element, som påvirker vår opplevelse av bygningens uttrykk og stemning.

Stemningsrommet til Thomas Thiis Evensen

Professor i arkitekturteori og historie, Thomas Thiis-Evensen, har skrevet en bok om arkitekturs uttrykksformer. Han sier følgende om det første møtet med en bygning:

”Ved første gangs syn av en bygning er det sjelden en fester seg ved bygningens objektive bruk, dens romfordeling og lignende. Man får snarere et overordnet totalinntrykk av bygningens karakter, dens atmosfære og ”vesen”.

Karakteruttrykket behøver således ikke samsvare med funksjonene. En fabrikkpipe kan godt virke sakral. Det er altså formens egen struktur som reiser emosjoner ofte uavhengig av viten.” (Thomas Thiis-Evensen:1982. s. 2).

---

meningsinnhold slik det framstår for oss, det vil si som et ideelt innhold som ikke nødvendigvis eksisterer i "virkeligheten". <http://www.kulturnett.no/artikler/artikkel.jsp?id=T426617&pageid=9>

⁴¹ Halvorsen, 2004. s. 57

⁴² Halvorsen, 2007. s.138

Her snakker Thiis-Evensen om hvordan en bygning åpenbarer seg for oss ved førstegangs møte, og hvor det første inntrykket vi får er bygningens karakter, eller *vesen* som han kaller det. Her er han inne på noe som er veldig sentralt i min oppgave, nemlig hvordan vi oppfatter en bygning basert på egne sanser og tanker. Men det han sier, er at det er ved første gangs syn dette skjer, hvordan blir det da når vi ser en bygning for tredje, fjerde gang? Vil vi da ha kommet lengre inn i vår forståelse av bygget, eller vil vi da ha sluttet å undre oss over det? Dette vil jeg gjennom mitt møte med bygninger jeg har sett mange ganger før, forsøke å sette noen ord på, og forhåpentligvis komme noe nærmere et svar på disse spørsmålene.

Det umiddelbare ved en personlig opplevelse av arkitektur, er en oppfattet stemning mener jeg. Den kan være glad, trist, kald, uvennlig, innbydende osv. Det er følelsene i deg som mennesket, som reagerer først på en bygning. Senere vil man kunne gå mer inn i den følelsen, og forsøke å erkjenne den, og forstå hvor den kommer fra.

Om våre personlige relasjoner og forhold til arkitektur sier Thiis-Evensen; arkitekturens emosjonelle innhold er kommet sterkere i søkelyset. Den emosjonelle siden ved bygningskunsten, mener han at alltid har vært oppfattet. Både faglig og gjennom historiens teorier og traktater, og ikke minst av menneskene selv gjennom sin daglige bruk av arkitektur. Han refererer til en mer spontan karakterisering av rom og bygninger av kvalitativ art hos en ikke-arkitekt, som han kaller det. Beskrivelser som at rommet uttrykker ”hygge”, ”høytid”, ”vennlighet”, ”dysterhet” og ”nøkternhet”⁴³. Han sier i denne sammenhengen at denne type vurderingsskala har ofte vært vanskelig å definere og å forklare, og går på et umiddelbart helhetsinntrykk som ”overvelder” en, som ”stemmer en”, og som har med rommets uttrykksgehalt eller atmosfære å gjøre. Han fortsetter med å forklare at en slik umiddelbar kvalitet ved vår omverden i psykologien er forstått som stemningsrom. I følge psykologien er det en grunnleggende egenskap ved vår romorientering og dessuten bestemmende for vår videre innstilling og holdning.⁴⁴ Dette stemningsrommet ser jeg som en subjektiv oppfatning og opplevelse av arkitektur, noe som kan være et utgangspunkt for en tilnærming til arkitektur i nærmiljøet basert på en opplevd stemning.

---

⁴³ Thiis-Evensen, 1982. s. 2

⁴⁴ Thiis-Evensen, 1982.

Ved å ta en personlig vei inn i temaet arkitektur slik jeg velger å gjøre det, og ved å ha stemning som et av hovedbegrepene, vil det være et fint utgangspunkt for et praktisk estetisk arbeid med temaet i Kunst og håndverk. Her kan man bruke ulike tilnærmingsmetoder og teknikker. De ulike opplevelsene forskjellige mennesker har, er avhengige av blikket som ser, og slik tror jeg man kan få varierte og spennende resultater i en skolesammenheng. For som Thiis–Evensen sier, er vår emosjonelle mottagelighet farget av et sett med sammenbundne referanser, som i styrke og betydning bestemmer det totalinntryket arkitekturrommet gir. Han stiller i denne sammenhengen et spørsmål om hvilke av disse erfaringene som kan danne et grunnlag for å bygge opp en mer bevisst bruk av arkitektoniske virkemidler, for i større grad å imøtekomme våre emosjonelle behov.⁴⁵ Dette er et spørsmål han stiller ut ifra et faglig arkitektonisk perspektiv, men jeg mener at dette også gjelder brukere og betraktere i stor grad, da det er nettopp ”oss” han beskriver her. Det at han presenterer denne problemstillingen bekrefter min oppfatning av at den emosjonelle delen som arkitektur fremkaller hos oss som betraktere, er viktige å gripe fatt i.

Stemmingsbegrepet slik jeg har valgt å bruke det

I denne oppgaven er stemmingsbegrepet et sentralt begrep som jeg knytter opp mot opplevelse av arkitektur på et sted. Jeg legger vekt på hva bygningen på stedet kommuniserer til meg som betrakter i form av stemninger. Jeg tenker at bygningens uttrykk slik jeg opplever den, sammen med stedet den befinner seg på, skaper en stemningsopplevelse for meg.

Forklart med et eksempel, så vil jeg i en prosess hvor jeg beveger meg rundt og betrakter en bygning på et sted, ved fotografering og filming, oppleve at en stemning trer frem i sammenheng med min opplevelse av bygningen på stedet. Dette vil være umiddelbare følelser som preger mitt inntrykk. Hvorpå jeg ubevisst bearbeider disse inntrykkene, som vil opptre for meg som et resultat, i form av en bestemt type stemning. Det kan da, for eksempel, være en kjølig og avvisende stemning som

---

⁴⁵ Thiis-Evensen, 1982.

dominerer mitt inntrykk, og da vil jeg notere meg denne stemningsfølelsen og gå videre med den som om jeg skulle ha malt et *sjelelig bilde* av stemningen. I den forstand forsøker jeg å finne de ulike elementene i arkitekturen som inngår i en slik stemning. Skulle jeg ha malt et bilde av bygningen slik jeg opplevde stemningen i og rundt den, måtte jeg ha tatt i bruk ulike formale virkemidler som farger, maleteknikk og perspektiv kanskje, for å videreformidle denne. Mens når jeg arbeider med beskrivelse, foto og video, vil jeg forsøke å gripe fatt i de ulike elementene i arkitekturen, for så å beskrive disse med tekst og bilder. De finnes der allerede, og det er opp til meg som betrakter å beskrive min opplevelse av de.

Begrunnelse av valgt arbeidsmetode

I denne oppgaven har jeg valgt å kun studere bygningens fasader. Jeg vil forsøke å gripe tak i det kvalitative ved en opplevelse av arkitektur som visuelt objekt/kunst knyttet til et sted. Da man skal undersøke arkitektur knyttet til et sted må man i følge Norberg-Schulz ha en tilnærming hvor stedssansen blir et aktuelt begrep. Stedssansen er i følge Norberg-Schulz en poetisk evne, og det å skape steder er følgelig en kunstnerisk virksomhet. Han sier følgende i sin bok *Et sted å være*:

”Men lærer vi ikke i dag at menneskers forhold til verden dekkes av begrepene teori og praksis? Hvor kommer da det poetiske inn i bildet? Teori og praksis er utvilsomt nødvendige hjelpemidler når vi skal oppnå fotfeste i tilværelsen. Teoretiske kunnskaper er i større eller mindre grad nødvendig for oss alle, og selv med vår tids mekaniserte produksjon har mange bruk for praktiske ferdigheter. Således er det summen av samspillet mellom teori og praksis som holder samfunnsmaskineriet i gang. Vi kunne også kalle dem forståelsesformer, fordi de viser oss hvordan verden ”er”. Men det kvalitative gripes ikke på denne måten. Alt det vi reagerer på følelsesmessig, alt det som virkelig betyr noe, både som mening og verdi, faller utenfor den teoretiske og praktiske forståelse. Her kommer poesien oss til hjelp.” (Norberg-Schulz, 1986. s. 310)

Her poengterer Norberg-Schulz noe viktig og essensielt i forhold til min oppgave. Han er opptatt av det kvalitative ved våre omgivelser, og hvordan de påvirker oss følelsesmessig. I følge han er det poesien som kan hjelpe oss med å gripe tak i dette forholdet. Jeg vil forsøke å bruke en tolkende, og om man kan kalle det en poetisk

tilnærming til arkitektur som et objekt, og en kunstart. Jeg velger å legge vekt på hvordan jeg opplever de enkelte elementene i arkitekturen hver for seg, men også samlet, som en helhet i form av en bygning. Det vil nærmest være som å betrakte et kunstverk i et galleri, men hvor kunstverket er bygningen, og galleriet er stedet. Sammen så skaper de mitt objekt for analyse. Ved å ta utgangspunkt i stemningsbegrepet slik jeg valgte å bruke det, vil jeg altså betrakte stedet som avgjørende for stemningsopplevelsen av bygningen.

I et forsøk på å gjøre mine opplevelser av stedet, arkitekturen og stemningen konkret, vil jeg forsøke å lage en analysemodell. Jeg vil gjøre denne analysens innhold oversiktlig og håndgripelig ved å finne ulike kategorier innenfor mitt tema. Det kan være med på å skape en større forståelse av hva sammenhengen mellom stemning, sted og arkitektur kan bestå av. Med denne analysen vil jeg også forsøke å komme nærmere noen svar i forhold til problemstillingene mine. Jeg mener at gjennom å analysere bygninger med utgangspunkt i stemninger og sted, vil jeg kunne bidra til et fokus på estetisk bevissthet for omgivelsene i undervisningen i Kunst og håndverk.

Utgangspunkt og forklaring av de ulike kategorier i en stemningsanalyse

Jeg har nå forklart litt om den teoretiske bakgrunnen og hensikten med min analyse. Her vil jeg presentere analysens utgangspunkt og innhold, og analysemodellen har jeg valgt å kalle for en *stemningsanalyse* av arkitektur. Jeg startet arbeidet med min analysemodell med å tenke på hva en bygnings fasader består av, og hva det er den har å spille på i form av ulike elementer. Det jeg kom frem til var at en bygning hovedsakelig består av farger, materialer, ulike proporsjoner, rytme, stedet den er på og tiden som den er et formutrykksmessig resultat av. Dette er riktignok hva jeg mener er ting som vil inngå i min helhetsopplevelse av en bygning, og som jeg samlet sett ikke har funnet hos en spesifikk teoretiker. Derfor vil jeg i et forsøk på å validere mine valgte kategorier, se på noe av det som Rasmussen, Norberg-Schulz og Thiis-Evensen legger av betydning i de ulike begrepene jeg har valgt.

I følge Thiis-Evensen er det hovedsakelig 4 faktorer som påvirker bredden i den arkitektoniske formen, og som da er med på å påvirke det variable stemningsgrunnlaget i arkitekturen slik han ser det. Disse er følgende;

1. Byggeoppgaven som betegner hva bygningen brukes til.
2. Tiden som angår tidspunktet for bygningens oppførelse, og som gir seg utslag i stilforskjeller.
3. Stedet som sier hvor bygningen oppføres, og som betyr påvirkning av landskap, klima og byggeskikk.
4. Byggingen som angår byggverkets egenstruktur, altså hvordan det lages og hvilke materialer som brukes. (Thiis-Evensen 1982, s.49).

Dette er slik jeg ser det, faktorer som forteller oss noe konkret i forhold til ulike egenskaper og utgangspunkt arkitekturen har å spille på, sett ut i fra et stemningsgrunnlag. Dette er forutsetninger for hvordan vi som betraktere kan oppleve arkitekturen fra ulike perspektiv, og de fire faktorene synes jeg er godt forklarte og tydelige i sitt innhold. Jeg ser også at Thiis-Evensen bruker mye av det samme grunnlaget som jeg kom frem til, og han har på en måte alle mine kategorier samlet i sine fire faktorer slik jeg ser det.

Rasmussen skriver i sin bok *om at oppleve arkitektur*⁴⁶, om nettopp å oppleve arkitektur. Han sier selv at boken handler om hvordan vi fornemmer ting som omgir oss, og da med fokus på arkitektur. Han er konkret og gir ulike eksempler i sin teori omkring hvordan vi gjennom ulike forutsetninger, kan få en annen og mer sammensatt opplevelse av arkitektur. Han skriver blant annet om hvordan proporsjoner, rytme, stofflige virkninger og farge inngår som en del av det å oppleve arkitektur. Og i mitt forsøk på å gripe fatt i det kvalitative ved de ulike kategoriernes innhold, og for å forstå min opplevelse av stemning i arkitekturen gjennom en analyse, er det viktig å utdype og forklare de ulike begrepene jeg har valgt å bruke, og det skal jeg forsøke å gjøre i den følgende teksten.

---

⁴⁶ Rasmussen, 1966.

En beskrivelse av de ulike kategoriene

Her vil jeg kort presentere og utdype de 6 ulike kategoriene som skal gjennomgås, og som er med på å konkretisere min opplevelse gjennom en analyse. Jeg vil gi en beskrivelse av de ulike kategoriene, og jeg vil underveis trekke inn utdrag fra teoriene til Rasmussen, Thiis-Evensen og Norberg Schulz, noe som skal være med på å gi begrepene et teoretisk perspektiv.

Stedet

Om stedet sier Norberg-Schulz at det er nødvendig å spørre hva et sted egentlig er, og hva betyr det for menneskene å ha et *sted å være*. Dette kobler han sammen med det å bo, og at man definerer gjerne det å bo, som det å ha tak over hodet og varierende kvadratmeter til disposisjon. Han sier at vi altså oppfatter dette som noe materielt og kvantitativt. Mens det i virkeligheten først og fremst er et kvalitativt forhold, og noe som betyr at vi identifiserer oss med et sted. Sagt på en annen måte, så mener han at vi blir venner med våre omgivelser, og derfor krever det å bo både noe av oss selv og av våre steder. Og han poengterer at overensstemmelsen mellom stedets landskapskarakter, arkitekturformene og vår egen følelse av tilhørighet gjør at stedene er forskjellige rundt omkring i verden. (Norberg-Schulz, 1986. s.54-55)

Om stedsbegrepet sier Thiis-Evensen at det gir arkitekturen ulike former, avhengig av hvor i verden den befinner seg, og hvordan naturen der har påvirkning på hvordan bygninger er formet. Han sier også at stedet i stor grad er med på å bestemme hvilke materialer bygningen er laget av, dette henger sammen med tilgang på byggematerialer som forekommer naturlig på ulike steder. (Thiis-Evensen 1982. s.63)

Hva betyr så stedsbegrepet for meg i denne oppaven? Som Almaas sa, så må man være bevisst på hva man legger i begrepet sted, og stedet som begrep er for meg knyttet til et følelsesmessig aspekt i tillegg til et spesifikt sted. Stedet Namsos ser jeg på som noe som preget min egen oppvekst og identitet i stor grad. Jeg ser på Namsos som stedet hvor jeg ble formet som et individ, og dermed er min relasjon til stedet basert på personlige opplevelser og erfaringer av kvalitativ art. I en analyse vil dette

være lite konkrete, og slik jeg ser det av liten betydning å knytte opp til arkitekturen der, men den vil påvirke min opplevelse av stedet og arkitekturen der, spesielt i et praktisk estetisk arbeid med temaet ubevisst.

Stedet vil for meg være Namsos sentrum, hvor jeg først og fremst vil legge vekt på samspillet mellom stedet og arkitekturen der. Jeg vil ikke legge noen stor vekt på naturen omkring, slik Norberg-Schulz gjorde, men kun nevne dette kort for å gi leseren en beskrivelse av hvor på kartet det befinner seg, og kort om topografien som preger og omgir stedet. Slik jeg ser det, så vil stedsbegrepet for meg være den kategorien hvor man reflekterer omkring hvorvidt stedet har et preg som befester seg i bygningen, eller hvorvidt det preger bygningen i noen grad i forhold til typisk utforming. Altså hvorvidt stedet har en spesiell byggeskikk som preger arkitekturen i helhet.

Fasadens tid og formuttrykk

Jeg har valgt å bruke begrepet til Thiis-Evensen, *tiden* sammen med formuttrykk, slik at når man skal forsøke å beskrive, samt å angi en bygnings formuttrykk, så må man ta med i beskrivelsen når bygningen ble satt opp, kort historikk og hvilken stil den inngår i. Dette fordi at et stiluttrykk vil kunne påvirke vår oppfatning av en bygning, og dermed også spille inn i vår opplevelse av stemninger i byggets fasade. Bygningens fasade speiler ofte bygningens funksjon, og er vårt første møte med et bygg.

Eksempel på en fasaderekke fra Namsos sentrum, hvor man tydelig ser *tiden* i sammensetningen.

Spørsmål som man kan stille seg når man skal beskrive det man ser i en fasades formuttrykk er for eksempel; Er fasaden åpen og innbydende?

Tiltrekker fasaden seg folks oppmerksomhet, og hvordan? Er uttrykket lyst eller mørkt? Dynamisk eller rolig? Symmetrisk eller asymmetrisk? Er fasaden dekorert? Er det fremhevet en tyngde eller letthet? Hvordan forholder fasaden seg til gaterommet? Danner den hulrom, eller danner den et fremspring? Hvordan virker taket i forhold til fasaden? Hvordan henger de forskjellige delene av fasaden sammen?⁴⁷

Kort oppsummert så er byggets formuttrykk en beskrivelse av hvilken stil bygget inngår i, og dette befatter også tidsbegrepet. Samt en kort beskrivelse av formspråket fasaden er oppbygd av, og ikke minst hvordan man opplever det.

Rytme i arkitekturen

Rytmen i en bygnings fasade er nærmere forklart basert på hvordan de ulike elementene er komponert sammen. Det kan være vinduer som ligger på en vannrett rekke, er like store og har lik stor avstand seg imellom, og det kan være hvordan dører er plassert og hvordan ventilasjonsluker er plassert. Steen Eiler Rasmussen sier at

”I arkitekturens verden kan man oppleve inntagende eksempler på noe, som er levende variert innenfor en klar regelmessighet. Det kan være en gammel husrekke i en gammel by, hvor hus av samme type og fra samme kulturperiode er oppført individuelt innenfor en helhetsplan”.

(Rasmussen, 1989. s.129).

Rasmussen refererer her til en husrekke, som også kan være et eksempel på rytme i arkitektur. Dette sammenligner han med at de er plassert på en snor som variasjoner over et tema. Slik som dette bilde illustrerer, det er en levende rytme og variasjon innenfor et rettlinjert mønster. Altså en levende variasjon innenfor en klar regelmessighet, som han sier.

---

⁴⁷ Utdrag av spørsmål hentet fra den danske nettsiden Dansk Arkitektur Center, Arksite;
<http://www.arksiteplus.dk/wm142194>

Et eksempel på en rytme i en husrekke, hvordan de ulike bygningene sammen skaper en rytme i sin sammensetning og uttrykk.

Rasmussen sammenligner også en maler som kan ha det som en oppgave å fylle en flate med stadige varierende enheter, mens arkitekten må normalt skape en simpel metode i inndelingen, som de mange håndverkerne skal samarbeide omkring. Det er her snakk om en regelmessig gjentakelse av ulike element som vinduer og dører. Det danner altså en form for orden som enhver kan oppfatte. Og han sier også at for mange så er den for enkel til å overhodet bety noe. Den sier ingenting, og på tross av dette så er den i arkitekturen et klassisk eksempel på menneskets innsats. Den representerer en form for lovmessighet og en presisjon som man ikke finner maken til i naturen, men som mennesker søker etter å skape. Et naturlig spørsmål i denne sammenhengen vil være; hva slags rytme finner man så i en fasade?

”Ordet rytme er hentet fra musikken, som har et tidsmessig forløp. Arkitekturen har ingen tidsdimensjon. Man kan få en rytmisk opplevelse, når man tilegner seg arkitekturen. Når man følger en bygnings linjer med øynene, bruker man tid. Hvis bygningens linjer bukter seg i et fast mønster kan man få en fornemmelse av å oppleve en rytmisk struktur”.⁴⁸

På en bygningsfasade ser man ofte en regelmessig gjentakelse av de samme elementene, for eksempel: vindu – vindu – vindu - vindu. Leser man bygningens fasade fra venstre mot høyre kan man oppleve det som takt 1-1-1-1. Veksler vinduene i en annen fasade med dører blir takten 1-2-1-2 og en hel valsetakt oppleves på fasader, som veksler mellom vindu, karnapp, dør 1-2-3-1-2-3-1-2-3.⁴⁹

⁴⁸ Internett side; Dansk Arkitektur Center, Arksite; <http://www.arksiteplus.dk/wm142194>

⁴⁹ Internett side; Dansk Arkitektur Center, Arksite; <http://www.arksiteplus.dk/wm142194>

Eksempel på rytme i en boligblokk i Namsos, hvor du ser at det er en litt leken form for rytme. Vinduene er plassert på både vannrette og loddrette linjer, men som krysser hverandre på en slik måte at det blir oppfattet som et litt kaotisk sammensurium ved første øyekast. Og det ser ut som om vinduene spretter og hopper i horisontale linjer. Her vil rytmen horisontalt i 1 etg. bli 1-2-3-2-1-2-1-2-3-2-1-2(1=lite vindu, 2=inngangsdør, 3=større vindu)

Dette er en konkret og systematisk måte å lese rytme i arkitektur på. Jeg vil derimot ikke legge fokus på denne type benevning i min analysedel, fordi min vinkling vil være å fokusere på hvordan man opplever de ulike rytmene i byggene, og hvordan det påvirker min oppfatning av hva de forskjellige bygningene uttrykker, og hva det gjør med min opplevelse av stemning i bygget. Derfor vil jeg legge vekt på å beskrive min opplevelse av hvordan rytmen i fasaden påvirker uttrykket i fasaden.

Materialer

Rasmussen sier at man stiller store krav til den glatte overflaten, og at det er vanskelig å forklare hvordan små ulikheter i ”stoffkarakteren”, som vanskelig kan bestemmes ved vitenskapelige måle instrumenter, kan virke så sterkt inn på det menneskelige sanseapparatet. Men han sier at det følsomme øye kan oppfatte ulike forskjeller av kvaliteter i en glatt overflate. Denne ulike vurderingen kan ikke begrunnes logisk, men forskjellen i opplevelsen er reell nok. Han konstaterer at ord kun kan lede dette inn på et spor, men at man må oppleve de ulike materialvirkningene for å vite hva det dreier seg om.⁵⁰ Dette forstår jeg slik at man må se og kanskje også føle på de ulike materialenes overflate for å forstå de og oppleve de ulike uttrykkene og virkningene de har. I følge den danske internettsiden *Arksite* beskrives materialvariasjon i arkitektur på denne måten:

---

⁵⁰ Rasmussen, 1989. s.166.

”Materialene skal passe til bygningens idé og konstruksjon. Materialene snakker direkte til sansene og er i høy grad med til å gi bygningen karakter. Materialenes holdbarhet, brukbarhet og skjønnhet har stor betydning. Materialenes overflate skal understreke bygningens karakter”.⁵¹

Sammensetningen av ulike materialer og hvordan de passer sammen vil også være av betydning for uttrykket, og dermed også for vår opplevelse av stemningen i bygget. I denne sammenhengen vil det altså være viktig å beskrive materialenes utseende og hvilken virkning de har på fasadens uttrykk, og hvordan de konkrete materialenes egenskaper oppleves.

Eksempel på materialer brukt i fasaden til en bensinstasjon, og hvordan de sammen skaper et sammensatt uttrykk i bygningens fasaden.

Farger

Farger på bygninger kan understreke arkitekturens karakter, fremheve formen og gi et rom stemning: Hvilken virkning har fargene på rommet eller på bygningen, får fargene bygningen til å virke lett eller tung, kjølig eller varm, stor eller liten?

---

⁵¹ Dansk Arkitektur Center, Arksite. Internett side; <http://www.arksiteplus.dk/wm142194>

Tove Steinbo skriver i sin bok *Fargene forteller*, om Kristin Jarmund, som i et intervju i Aftenposten i 2005 sier at ”Farger gir arkitekturen en spennende tilleggsingrediens. En stemning, en atmosfære.”⁵² Rasmussen sier at fargen kan være et sterkt virkemiddel for arkitekturen, dersom man ønsker å *si*, eller uttrykke noe med den.⁵³ Thiis-Evensen sier at fargene og lyset signaliserer verden til oss. Fargene er tegnet på omgivelsenes struktur fordi alt er bygget opp ved farger, og slik bærer fargene også bestemte meninger i seg.⁵⁴ Det er ulike teorier omkring hvorvidt vi opplever farger relativt, eller om de ulike fargetonene har gitte og uforanderlige betydninger, slik Thiis-Evensen skriver om. I denne sammenhengen så velger jeg å ta jeg utgangspunkt i hvordan man subjektivt oppfatter fargene i arkitekturen, hvordan fargene påvirker opplevelsen av stemningen i bygningene, og hvordan de påvirker fasadens uttrykk.

Eksempel på fargebruk i en bygningsfasade i Namsos

Proporsjoner og målestokk

Rasmussen sier at arkitektur i tidligere tider har blitt sammenlignet med musikk, og den har blitt kalt stivnet eller frossen musikk. Nå er det ikke tvil om at proporsjoner og dimensjoner spiller en avgjørende rolle i arkitekturen, men det finnes ingen

---

⁵² Steinbo, 2007. s. 199.

⁵³ Rasmussen, 1989. s. 222.

⁵⁴ Thiis-Evensen 1982. s. 376.

tydelige størrelsesforhold, som har den samme umiddelbare virkningen som det vi kaller harmonier og disharmonier i musikken. Men noe tilsvarende finner vi ikke i den visuelle verden. Små uregelmessigheter i arkitektur kan først konstanteres ved en nøyaktig oppmåling. Altså blir sammenligningen med disharmoni i musikk en billedlig sammenligning. På tross av dette har det gang på gang vært forsøkt å skape regler for en arkitektonisk proporsjonering, som tilsvarer den matematiske i musikkens tonerekker. Og det er en proporsjon som har tiltrukket seg en spesiell oppmerksomhet fra oldtiden til nåtiden. Det er det såkalte gylne snitt. Phyttagoras og hans disipler var interessert i det. Deretter tok renessanseteoretikere det opp igjen, og i vår tid har Le Corbusier basert sine proporsjonsregler Le Modular på det gylne snitt.⁵⁵

Norberg-Schulz sier at proporsjonene uttrykker bygningens forhold til jord og himmel, og anskueliggjør dermed grunnleggende innhold. Som et eksempel på at bygningstypologien først og fremst er en funksjon av volumets horisontale/vertikale forhold, eller med andre ord proporsjoner, så sier han at noen bygninger legger seg trygt på bakken, mens andre reiser seg opp. Ordet *hus* brukes gjerne om bygninger som er knyttet til jorden, mens et *tårn* derimot manifesterer en vertikal spenning som går utover den dagligdagse bofunksjon, og uttrykker andre meninger.⁵⁶

Politihuset i Namsos som eksempel på hvordan ulike elementer av ulike proporsjoner i en fasade står sammen.

---

⁵⁵ Rasmussen, 1966. s. 108.

⁵⁶ Norberg-Schulz, 1986. s.61

Med proporsjoner og målestokk i denne sammenhengen, mener jeg at man skal undersøke hvordan ulike elementer i en fasade står sammen. Harmonerer størrelsesforholdene, eller er det elementer som er ute av balanse med tanke på sammenheng og uttrykk. Og hvordan er størrelsen på bygningen i forhold til omgivelsene, og hvordan påvirker størrelsen uttrykket og stemningen i fasadene? Dette er i en estetisk og faglig sammenheng kjente problemstillinger. En bygning som er mindre i størrelse og omfang oppleves på en helt annen måte enn for eksempel en stor boligblokk oppleves. Den mindre bygningen vil oppfattes som mer oversiktlig og tryggere kanskje, enn hva den store boligblokken vil gjøre. Opplevelsen av en stor domkirke kontra en liten norsk trekirke fra 1800 tallet vil i stor grad være påvirket av størrelsesforholdet og målestokker, fordi vi måler våre omgivelser ut i fra vår egen kropp, og dens størrelse. Men det vil også være av betydning å betrakte de innbyrdes størrelsesforholdene i en bygning, store vindu kontra små etc.

Eksempel på hvordan en bygnings størrelse kan overvelde og dominere betrakteren på nært hold, og hvordan vi fysisk må strekke oss bakover og se opp for å se hele bygningen.

I følge Rasmussen og hans teorier omkring målestokk og størrelser, er det også avgjørende for opplevelsen hvor du befinner deg i forhold til bygningen. Oppsummerer man denne kategorien, vil man stå igjen med en beskrivelse av bygningens størrelse, og hvordan den påvirker din opplevelse fra utsiden. En refleksjon omkring hvordan de ulike bygningselementene forholder seg i proporsjoner til hverandre vil også påvirke stemningsinntrykket, og inngår i denne kategorien innenfor analysen.

Praktisk gjennomføring av analysen

Min prosess i forhold til analysen har blitt en dynamisk prosess, hvor resultatet ble en form for kvalitativ metode. Jeg oppsøkte de ulike bygningene, noterte ned hva jeg så, samtidig som jeg dokumenterte gjennom skisser og fotografier, og tok videoopptak. Jeg har også oppsøkt lokale kilder som biblioteket i Namsos, teknisk etat og kirkekontoret på jakt etter litteratur og opplysninger i forhold til de to bygningene jeg valgte å gjennomføre min analyse på. Dette førte til et variert empirisk materiale som jeg har forsøkt å samle sammen og kategorisert i forhold til oppgavens mål og innhold. Min empiri består av fotografier, skisser, video opptak, ulike offentlige dokument og plantegninger, samt egne observasjoner, opplevelser og beskrivelser av disse.

I denne stemningsanalysen vil jeg forsøke å knytte stemningsbegrepet til de ulike kategoriene, og slik vil det avvike fra en bygningsanalyse. Jeg vil i de ulike kategoriene beskrive min opplevelse i forhold til kategoriens tema, altså forsøke å beskrive hvordan min opplevelse av stemninger i arkitekturen er, sett i lys av fargebruk, stedet, størrelse/proporsjoner, tiden og formuttrykk, materialer og rytme. Jeg vil også beskrive en kort historikk i forhold til Namsos sentrums arkitektur, fordi jeg mener det er viktig å gjøre rede for måter å se arkitekturen i et historisk perspektiv, også i forhold til stedets historikk. Spesielt er dette viktig da Namsos har en relativt dramatisk fortid sett i forhold til byens arkitektur.

Jeg har valgt å gjøre en analyse av Namsos samfunnshus og Namsos kirke. Bakgrunnen for at jeg valgte disse to bygningene, er at jeg mener det er to av de bygningene som skiller seg mest ut blant sentrumsarkitekturen. De skiller seg ut både ved utforming og plassering. Det er også to offentlige bygg som jeg er kjent med fra før.

Stedet

Som objekt for min stemningsanalyse har jeg, som allerede nevnt, valgt samfunnshuset og kirken som ligger i Namsos sentrum, en liten by i Nord-Trøndelag.

57

Dette kartet viser Namsos sentrum sin plassering i forhold til beliggenhet i Norge og Namdalen, og hvordan omgivelsene rundt er. Namsos ligger innerst i en fjord, som går inn fra Folda som er navnet på havområdet ute ved kysten. Elva Namsen har utløp i Namsos, og byen ligger naturlig plassert i dette møtepunktet mellom elv og hav, og er dermed plassert godt i naturen med tanke på ankomst og samferdselsmuligheter. Namsos er omgitt av svært variert natur, og det er kort avstand mellom høyfjell og hav, fjord og innland med elver og ferskvann. Man kan si at området har mye å vise til når det kommer til natur, og omgivelsene er av stor variasjon.

Kort historikk rundt Namsos som sted og undersøkelsesfelt

Namsos har i dag en byplanlegging anno 1940-65, den er preget av rask gjenoppbygging med nøkterne rammer og funksjonalitet. Namsos sentrum har blitt

---

⁵⁷ Hentet fra nettstedet *Der du bor* med kartmaterialet fra Norkart.

<http://hvor.derdubor.no/index.php?x=331445.00&y=7153455.01&zoom=7&style=0>

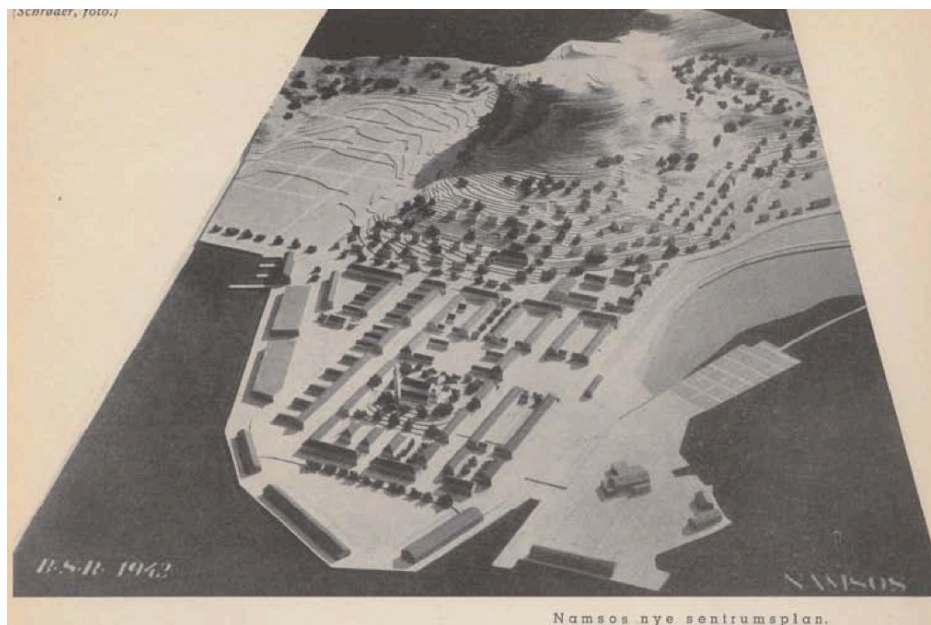
totalskadd hele tre ganger siden grunnleggelsen i 1845. Siste gang byen ble nærmest utslettet var under 2. verdenskrig i 1940, og har siden da utviklet seg i både størrelse og utforming.

Namsos etter bombingene i 1940⁵⁸

Namsos slik det fremstår i dag

Modell av Namsos sentrums nye planlagte utforming i 1942 av Sverre Pedersen. (foto Schrøder)

Namsos er en forholdsvis liten by i nasjonal målestokk. Den er bygget opp etter brente steders reguleringsplaner, en institusjon som ble opprettet under innenriks - departementets gjenreisningsavdeling i 1940, som hadde som oppgave å utarbeide byplaner/reguleringsplaner for krigsskadede steder. Disse reguleringsplanene var sterkt preget, og ledet av arkitekt Sverre Pedersens ideer og visjoner, hvor hans hovedprinsipp var det aksiale system. Det innebærer at gatene er anlagt etter rette akser som krysser hverandre kvadratisk, som man tydelig ser på bildene ovenfor.

⁵⁸ Bildet er hentet fra <http://www.irdp.co.uk/JohnCrook/Namsosbombed.jpg>

I dag finner man rester av gammel bebyggelse som ble stående urørt, samt nye utbyggingsprosjekt som er med på å sette sitt preg på bybildet. Bebyggelsen fra gjenreisningstiden har et nøkternt preg, som man i følge førsteamanuensis ved institutt for byforming og planlegging Sverre Flack, kanskje har vanskelig for å se verdien i. Halvgamle hus er lite aktet fordi man ikke ser verdien som de representerer. Først når hus har oppnådd en viss alder, blir det allment akseptert at de må tas vare på, hevder Flack. Den danske arkitekten Nils Ole Lund derimot, sa på 1980 tallet, at de norske gjenreisningsbyene hører til de beste byplanprosjektene i Norden etter krigen.⁵⁹ Odd Thorsen skriver at Namsos sentrum vitner om en dramatisk epoke i Norges historie, og preges følgelig av vår tids byplanhistorie og sentrums bebyggelsesmønster, og hvor bygningsgruppering og materialbruk er et resultat av Gjenreisningsplanen fra 1946.⁶⁰

Sverre Flack beskriver situasjonen rundt brente steders reguleringsplan som at hovedtyngden av planleggingsarbeidet for de 23 krigsødelagte stedene, fra april og mai dagene 1940, skjedde i løpet av krigen, utvilsomt i samforståelse med den tyske okkupasjonsmakten. Av den grunn har folk flest hatt en oppfatning av at gjenreisningsideene hadde noe med nasjonalisme å gjøre. Flack sier at dette ikke er riktig, men likevel henger det et slør av fordommer over disse stedene. Det har på en måte ikke vært passende i fagkretser å fremheve kvaliteter ved gjenreisningsplanene. Det var over flere tiår en stille enighet om at rektangulære plasser, aksiale grupperinger, akser og monumentale bygg ikke lot seg forene med våre demokratiske idealer om mangfold og likeverd sier Flack, og at dette var anakronismer som hørte fortiden til. Derfor var ikke gjenreisningsbyene egnet til å møte de utfordringer og krav den moderne tid stilte. Kanskje var det av den grunn i ettertid lett for byggherrer å vinne frem med stadig nye endringsforslag, både når det gjaldt vindusform, fasadebekledning, tilbygg og nybygg sier Sverre Flack. Videre fortsetter han med at i senere tid har denne endringsprosessen ført til en situasjon, der vi er i ferd med å ødelegge det estetiske rammeverket som har ligget til grunn for disse byene. Det er på en måte gjenreisningsbyenes sjel som står for fall. Det er derfor på høy tid at man i fagkretser etablerer en seriøs holdning til denne bygningsmassen. ”I en tid der betydningen av det sluttete byrom igjen anses som en viktig betingelse for et

---

⁵⁹ Statens byggeskikkutvalg, 1995.

⁶⁰ Thorsen & Ramstad, 1997.

vellykket visuelt miljø, skulle forståelsen for disse byene ikke lenger by på prinsipielle eller faglige problemer”. Dette skriver Sverre Flack, daværende bygningssjef i Namsos kommune.

Det er fortsatt høyst aktuelle poeng han tar opp mener jeg, og i likhet med Christian Norberg Schulz er også Flack opptatt av stedets sjel, og byens helhet. Jeg mener også at ved å ta utgangspunkt i en slik type arkitektur, får man satt et fokus på verdien som denne arkitekturen har, selv om dette ikke er ilagt noen hovedtyngde i min oppgave. Men mitt fokus er på nærmiljøet, og å bruke disse aktivt i en undervisningssammenheng i ettertid. Så dette er et poeng som utvilsomt vil være viktig å ta opp i den sammenhengen.

Om man ser det historiske aspektet ved Namsos som sted, så preger det i stor grad stedets arkitektur og stemning. Mye av denne historien gjenspeiler seg i arkitekturen som er satt opp under og etter krigen mener jeg. Dette i form av materialer, bygningsstil og uttrykk. Stedet som ramme er bestemmende for bygningenes utforming og plassering, og dermed for stedets byggeskikk som både Norberg-Schulz og Thiis-Evensen poengterer. Jeg opplever at det ligger et diffust og ”øde slør” over byen. Det er en melankolsk og stille stemning som trer frem i og mellom bygningene i gatene. Jeg opplever deler av byen som en form for gamle kulisser, hvor lite av byens liv utspiller seg. I området rundt kirken og samfunnshuset er denne stemningen spesielt fremtredende, og på tross av mye bebyggelse rundt, virker de ensomme på et vis. Disse to bygningene vender begge ut mot en stor åpen plass, som kalles for festplassen. Tidligere myldret det av liv her, da den ble brukt som område for handelsplass, og for offentlige festligheter. Nå er det derimot lite som foregår der, og den store asfalterte flaten forsterker min opplevelse av en melankoli og en stillhet, som jeg ikke vanligvis forbinder med en by.

Namsos samfunnshus

Namsos samfunnshus

Beskrivelse av min opplevelse av Namsos samfunnshus

Min opplevelse av Namsos samfunnshus' ytre, er at den preges av en form for orden, og jeg blir grepet av en nedstemt og formell stemning. Jeg får et inntrykk av at bygningen gjenspeiler tiden den ble bygget i, og at den derfor oppfattes som nøktern og enkel i sitt formuttrykk. Dette bygget huser flere ulike funksjoner som visualiseres også i byggets utforming og plassering. Jeg opplever en form for nostalgisk stemning i byggets uttrykk. Jeg oppfatter et tvetydig uttrykk i form av at det på en side oppleves som tilgjengelig og åpent, og på den annen side som lukket og solid. Og dette dobbeltydige stemningsbudskapet forsterkes eller svekkes avhengig av hvor jeg befinner meg i forhold til bygningen. Dette er et bygg som man kan gå helt rundt, og betrakte fra alle fire ulike sider. Jeg opplever at de fire ulike fasadene har hver sin form for stemning og uttrykk, som hver enkelt preger helhetsopplevelsen av bygget. I det påfølgende vil jeg utdype min opplevelse av stemningen ved å analysere samfunnshuset ut fra de ulike analysekategoriene.

De fire fasadene til Namsos samfunnshus.

Fasadens tid og formuttrykk

Samfunnshusets formuttrykk inngår i stilbetegnelsen funksjonalisme mener jeg, om denne retningen skriver Wenche Findal følgende

”Funksjonalisme ble i første rekke en betegnelse for estetiske verdier og er ofte brukt som stilbetegnelse for en arkitektur med en forenklet formal orden, bygget etter bestemte modernistiske byggeprinsipper, stort sett med dateringer avgrenset til mellomkrigstiden.”
(Findal, 1996. s.9)

Planleggingen av Namsos samfunnshus startet allerede rundt 1955, da forelå de første tegningene av bygget. Arkitektene var Herman Kragh og Arne Aursand. I et offentlig dokument postet til bygningssjefen ved teknisk etat står det at Namsos samfunnshus hører med blant de mest tidstypiske bygninger i regionen, og er på dette grunnlaget å

betrakte som verneverdig på lik linje med eldre arkitektur. Det finnes imidlertid ingen lovhjemmel som kan sikre vern av slik arkitektur.⁶¹

Samfunnshuset ligger til Abel Meyers gate. Fasaden i 1.etg er trukket tilbake som overbygget fortau (søylegang). Samlet gulvflate i alle 3 etasjer eksklusive loft og kjeller er på 3900m². Parti av bygget er trukket tilbake fra byggelinjer i Herlaugs gate og Bråholmgata. Når bygget i 1961 stod ferdig, inneholdt det som i dag mange ulike bedrifter. Det var vaktmesterleilighet, teaterscene, badebasseng, kommunale kontorer, kafé, barberer, kino, frukt og tobakkforretning og en fotograf. Denne korte presentasjonen av byggets historie, slik den kan leses ut fra ulike dokument og søknader i Namsos' teknisk etat sine arkiver, belyser det historiske aspektet og betydningen for Namsos samfunnshus.

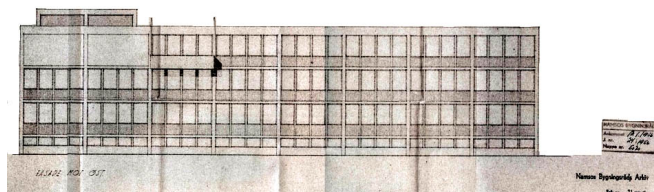

Namsos samfunnshus

Dette bygget stod ferdig i 1961 og er tydelig preget av den tids arkitektur i Norge. Jeg vil si at det er tydelig inspirert av funksjonalismens formuttrykk, dette på grunn av dets flate tak, de horisontale vindusbånd og det noe strenge og kjølige preget. Dette kommer ekstra tydelig frem på arkitektenes tegninger.

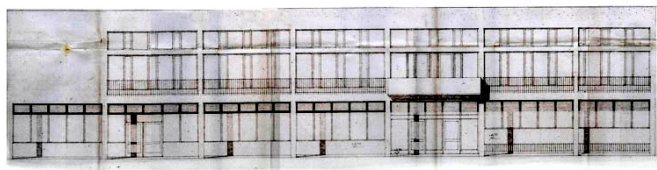
⁶¹ Dette var i en forbindelse med en søknad angående utbygning av samfunnskafeen, som ble avslått av bygningsetaten.

Arkitektenes tegning av øst fasaden fra 1956, kopiert fra teknisk etat sine arkiver

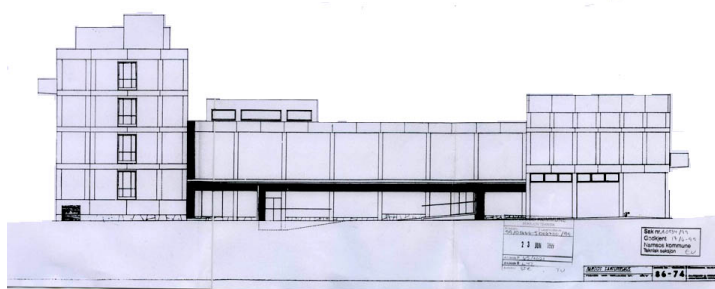
Eget foto

Arkitekttegning av vestfasaden

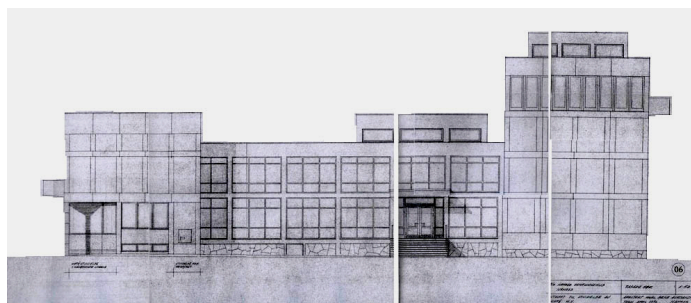
Eget foto

Arkitekttegning av sørfasaden

Eget foto

Arkitekttegning av nordfasaden

Eget foto

Som man kan se ut i fra fotografiene og tegningene av dette huset, har det fire relativt ulike fasader som inngår i et samlet formspråk. Jeg opplever dette som et bygg hvor det er et samlet tema som går igjen i alle fire fasader, og hvor de ulike

bruksfunksjoner gjenspeiles i utformingen. Det er tydelig forskjell i uttrykket på for eksempel nord og sørfasaden. Det er konkrete ting som at det kun er noen få vindu på den sørlige fasaden, og betongflaten er det dominerende elementet her. Mens man på den nordlige fasaden har et mye mer sammensatt og variert formuttrykk, som har flere elementer å spille på. Her er det i mye større grad vindusflater som er dominerende og som i hovedsak dekker den midterste delen. På de to utstikkende byggevolumene på sidene er det ikke like mange elementer å spille på, men disse to ytterveggene rammer på en måte inn det mer luftige midtpartiet, og skaper en harmoni i fasaden opplever jeg. Det gir på samme måte en naturlig overgang og sammenheng med de andre fasadene. Spesielt den åpne søylegangen til venstre åpner for et direkte innsyn til den vestlige fasaden, og slik leder det blikket videre rundt. Jeg opplever en åpen, luftig og mer imøtekommende form for stemning i denne fasaden, kontra den sørlige som på meg virker mer lukket og avvisende. Jeg får assosiasjoner til en form for bakgate stemning, hvor det er naturlig å plassere byggets containere og søppelkasser, samt det faktum at det er utgangene for kinoens besøkende. Derfor opplever jeg denne fasaden som byggets bakside.

samfunnshusets sørfasade, med ”bakgate stemning”.

Bygningen er formell i sitt uttrykk, og jeg liker den stoiske ro som jeg opplever at den utstråler. Det kan komme av at det er sammensatt av geometriske former, og er stramt komponert. Slik er det tydelig og ryddig i sitt formspråk. Men ved nærmere studier finner jeg elementer som tøyer denne ordenen litt. Et morsomt element er å finne på sørfasaden. Her er det felt inn små kvadratiske vindu som man ikke finner noen andre plasser på dette bygget. Disse er medvirkende til at denne fasaden får et særpreg i forhold til de andre, samt det faktum at det er her man finner en tydelig markert hovedinngang.

Men selv om de små vinduene er et avvik i forhold til de andre vindusformene, så inngår det samtidig inn i den samlede orden på grunn av at det er felt inn i de markerte rektanglene i veggflaten. Dette skaper et mer sammensatt og interessant uttrykk i bygningens fasader mener jeg.

Rytme

Dette bygget har et forholdsvis strengt rytmisk preg, og jeg opplever samtidig at det er selve substansen i bygningens utforming. Som det har fremkommet tidligere, er det en variasjon i de ulike fasadene, men det er også en tydelig sammenheng gjennom hele bygget. Dette fører til at bygget får en sammensatt helhetsfølelse, og at man kan følge de faste rytmene rundt hele bygget. Det jeg opplever som det mest tydelige rytmiske preget i de ulike fasadene, er de markerte slissene i veggen som har en lik utforming og rytme i alle byggets fire fasader. Man opplever at det er et grunnmønster som ligger som basis for bygget, og at dette skaper en rytmisk oppdeling av de større veggflatene slik jeg ser det. Det tilfører også bygget en form for dekor som appellerer til meg personlig.

Vindusformene har også en stor betydning i forhold til rytmen. Og da spesielt på byggets østside, hvor de i stor grad dominerer hele fasaden.

Vindusrekkene danner en fast rytme som dekker mesteparten av østfasaden.

På østfasaden skaper rytmen i fasaden en opplevelse av en formell og offentlig stemning i bygget, som også skaper assosiasjoner til orden og struktur. Dette kan også i første møte virke som en noe kjedelig og monoton fasadeoppbygging, uten de helt store overraskelsesmomentene. Det kan også lure deg i den forstand at du leser hele fasadeflaten som en regelmessig helhet uten avvik. Dette erfarte jeg i mitt første møte med østfasaden. Jeg opplevde hele denne fasaden som dekket av vindu, og i begynnelsen la jeg ikke merke til den øvre delen oppe til venstre, som ikke har noen vinduer, og plutselig også en balkong. Dermed fikk jeg en overraskelse når jeg ved nærmere studie oppdaget denne formen som noe uregelmessig. Og denne uregelmessigheten førte til at jeg ikke lenger oppfattet denne fasaden fullt så monoton, byråkratisk, og enhetlig. Med byråkratisk så tenker jeg på mange vinduer

som dominerer en fasade, og antyder at det her er et kontorlandskap bak fasaden. Man kan lett se paralleller til den forutinntatte virkeligheten som Rasmussen nevner, og se resultater av denne her.

Jeg opplever at de ulike rytmene i dette bygget fører til at jeg i større grad ser bygningen som en helhet, og at jeg opplever en form for kjølig, formell og stram stemning, men det brytes opp ved enkelte plasser, og da blir stemningen som jeg i første omgang opplevde, noe lettere og uformell. Som for eksempel med de små kvadratiske vinduene på sørfasaden som nevnt tidligere. Det faktum at det hele tiden avsløres uventede detaljer i en rytmisk sammenheng, og at jeg bevisst fokuserer blikket på nettopp dette, fører til en økt nysgjerrighet og interesse, og jeg opplever at min opplevelse av bygningen får et annet preg enn ved det første møtet. Slik kan man kanskje konkludere med at når man har et gitt ”tema” for blikket, så blir opplevelsen også forandret. Her illustrert med et fotografi, hvor jeg oppdaget de små lufteventilene i øvre del av bygget, noe som er med på å understreke den rytmiske og lineære komposisjonen av elementene i bygget i mine øyne. Her opplever jeg sterke vertikale linjer underbygd av disse små ventilene. Og på dette fotografiet synes jeg at de vertikale linjene dominerer i forhold til de horisontale linjene i fasaden, og slik også den rytmiske opplevelsen.

Eksempel på hvordan lufteventilene, og de vertikale linjene preger fasadens rytme og retninger.

Fargebruk

Fargebruken som går igjen i dette bygget er i hovedsak hvitt, mørk grønn/turkis, brun og grå. Det er kun på sør og øst fasaden at det turkise er benyttet, og da er de grønne/turkise glassplatene plassert i underkant av vindusrekkene. Dette er med på å skape mer liv i de ulike elementene, og man får et mer lystig preg over disse fasadene. Riktignok er det kun en liten mengde på øst siden, mens den på sør fasaden er meget dominerende i form av mengde og uttrykk. Den turkise fargen er med på å bryte opp mellom de ellers hvite veggflatene, og de mørke brune trekantene rundt vinduene. Den grå natursteinskanten i nedre del av fasaden gir en naturlig overgang til bakken.

På denne måten oppleves bygget mer lystig i sitt uttrykk, og da det er en noe spesiell farge som er benyttet her, gir den også bygningen et særpreg i mine øyne. I og med at den opptrer i størst grad på en side, preger den naturlig nok mest her. Og jeg opplever at denne grønnfargen gir denne fasaden en rolig og formell stemningsopplevelse, men at den samtidig er energiberikende til uttrykket.

Eksempel på hvordan fargene er med på å prege fasadens uttrykk, og materialenes. Ser også hvordan de har valgt å ta igjen den grønne fargen som bakgrunn inne i plakatmontéret til kinoen.

De øvrige fargene som er benyttet på denne bygningens fasader er hvitt, grått, svart og brun. Disse er for det meste gitt naturlig av materialene, og slik er de med på å fremheve disse materialenes uttrykk og vesen. Noe som for meg oppleves som en troverdig side ved bygningens konstruksjon. Man ser ikke at det her er skjulte eller tildekte former for materialbruk. I sin helhet opplever jeg bygningen som ren og tydelig i sin fargebruk. Den kjølige og rene fargebruken er for meg en medvirkende årsak til en distansert og kald stemningsopplevelse i forhold til bygningen.

Størrelse og proporsjoner

Namsos samfunnshus er en av de større bygningene i sentrum, og skiller seg på den måten naturlig ut i forhold til omgivelsene. Høyden på bygningen varierer i forhold til hvilken fasade du betrakter. Man ser fra dette bildet at bygget er formet nesten som bokstaven H.

Det er en betydelig høydeforskjell mellom de fire ulike fasadene, men også i nord og sørfasaden er det en høydevariasjon, som gjør at uttrykket blir mer komplekst i forhold til øst og vestfasaden. Det er østfasaden som er høyest, og som også for meg oppleves som den mest dominerende i forhold til at man fysisk merker det på kroppen i det man står nært og betrakter den. De andre fasadene på sin side har et mye mer horisontalt preg, og dermed oppleves som en mye mer utstrekt bygningsmasse. De ulike størrelsene på vinduene gjør også noe med uttrykket, og min opplevelse av de

ulike fasadene. Om man ser på den vestlige fasaden så blir den øvre delen dominert av store vindusflater, og det faktum at den ”henger” over første etasje og det foranliggende fortauet, gjør at denne fasaden ikke virker veldig høy. Men den får heller et mer stadfestet uttrykk. Dette kan også selvsagt ha noe med å gjøre at den støttes opp av søyler i forkant, men disse virker ikke som dominerende i den forstand, de virker heller ikke som bærende i stor grad. Dette kan ha noe med høyden på bygningen kontra lengden. Fordi den har et horisontalt preg, oppfatter jeg mer at den ligger og breier seg ut over søylene, og ut mot den åpne plassen foran, i motsetning til at den står og balanserer, og støttes opp av søylene. Dermed får jeg en helt annen opplevelse av denne bygningen om jeg betrakter den vestlige eller den østlige fasaden.

Eksempler på hvordan jeg opplever at det ”henger” i den vestlige fasaden kontra hvordan bygningen reiser seg i østfasaden.

Proporsjonene varierer i større grad på den vestlige fasaden i forhold til hva de gjør på den østlige. På den vestlige er det et mye større spenn i de forskjellige elementenes størrelser enn hva det er på den østlige. Jeg oppfatter derfor at det er en større form for orden og nærmest et rutenettaktig preg på den østlige fasaden, og dette oppleves som en mye strengere form for orden enn hva som forekommer på motsatt fasade. Dette fører til et variert stemningsinntrykk i mine øyne, og jeg får nok en gang bekreftet mangfoldet i denne bygningens utforming og uttrykk. Jeg opplever at størrelsene og proporsjonene er med på å styrke min opplevelse av at det er en offentlig og formell stemning som preger min opplevelse av bygget, mens det samtidig uttrykker det indre mangfoldet som bygningen har i forhold til innhold og aktiviteter.

Materialer

I et historisk perspektiv fikk sentrumsplassen, som i det gamle Namsos hadde vært preget av lave trehus fra slutten av 1800 tallet, en annen karakter etter gjenoppbyggingen. Foretningsstrøket ble to og tre etasjes hus i betong. Murstein var umulig å skaffe i den tidlige gjenoppbyggingsperioden etter frigjøringa.⁶² Dette var avgjørende faktorer for materialvalg for Samfunnshuset, som stort sett består av betong, tre, glass. Det at den hovedsakelig består av betong gjør at den får et massivt og sterkt, nærmest maskulint uttrykk, og jeg opplever at bygget er solid og stødig plassert på bakken. Det har samtidig et preg av å være autoritært i forhold til hvordan jeg opplever disse materialenes egenskaper og hvordan jeg tolker det uttrykket de gir.

Material detalj fra Namsos samfunnshus, grønne glassplater mot mørkere tremateriale, og den matte hvite murveggen som skaper en kontrast i materialenes egenskaper, hvor speilrefleksjon gir bygget en mer nyansert fasade.

Men det er også i sammensetningen av de ulike materialene, at deres særegenheter kommer tydelig frem. Jeg opplever stor forskjell i uttrykket på glassmaterialet som er

---

⁶² Hildrum, 1995.

under vinduene på østfasaden kontra den massive betongveggen rundt. Men det er i kontrasten mellom disse at jeg ser det grønne glasset komme til sin rett, og hvor det skaper en ekstra dimensjon i refleksjoner av lys og omgivelser i fasaden. Det samme vil jeg si skjer på motsatt side, hvor de store glassvinduene i andre etasje også har en reflekterende effekt, og på den måten gir fasaden en større livlighet. Samlet sett opplever jeg at materialene i stor grad gir bygget dets karakter, og at det også skaper en helhetlig og tung bygningsmasse, som brytes opp og vitaliseres med de materialkontrastene som glass, betong, naturstein og tre gir.

Avsluttende refleksjon

Jeg har i forkant av denne analysen valgt å fokusere på det kvalitative og den emosjonelle siden som bygningen fremkaller hos meg som betrakter, og hva vi kan hente ut i fra bygningenes fasader av *kvalitative verdier*. Og hva gjør det med vårt syn på arkitekturen som objekt? Jeg opplever at jo mer jeg studerer de ulike elementene som inngår i dette bygget, og at jeg på samme tid reflekterer over hvordan jeg opplever de, gjør meg klar over at jeg aldri før har *sett* disse tingene. Dette påvirker min opplevelsverden omkring samfunnshuset. Jeg blir stadig mer og mer interessert i denne bygningen for hver gang jeg oppsøker den, og jeg har fått et annet inntrykk av den nå enn hva jeg hadde i begynnelsen av denne oppgaven. Jeg vil si at jeg ved å gjennomføre denne analysen, har klart å hente ut mer informasjon av kvalitativ art. For eksempel på hvordan man gjennom å reflektere over en fasades rytme, faktisk får en annen type opplevelse av arkitekturen. Samtidig lærer man om hvordan en rytme i elementer skaper et bestemt uttrykk i en fasade.

Jeg merker også at jeg blir grepet av en mer lystbetont stemning nå enn før, da jeg opplevde den som trist og formell. Dette mener jeg har sammenheng med at det er så mye man til vanlig ikke legger merke til ved omgivelsene, men når man først begynner å studere de så gir de deg mye tilbake i form av informasjon og forståelse. Dette mener jeg tydelig vises i mine fotografier, her ved et foto tatt helt i starten av denne oppgaven, kontra et tatt ca 8 måneder lengre inn i arbeidet. Det er selvfølgelig et helt annet lys og værforhold på grunn av tidspunktet de er tatt på, men jeg mener at jeg har en annen type forståelse for motivet i bildet som er tatt i oktober, og at det

kommer til syne ved både utsnitt og komposisjon. Jeg har i større grad vært mer bevisst på bygningen som objekt, og forsøkt å se bygningen som en integrert del av stedet på det siste bildet. Jeg har forsøkt å fange og forsterke refleksjonene i vindusflatene og slik forsøkt å skape en metafor på hvordan bygningen er knyttet til stedet og hvordan stedet befestes gjennom arkitekturen der.

Fotografi tatt i februar 2009.

Fotografi tatt i oktober 2009

Jeg opplever at jeg i etterkant av denne analysen sitter med en økt forståelse av bygningen som en del av stedet, og jeg mener nå, i motsetning til før analysen, at dette er et bygg som er nøye gjennomtenkt og som har en karakter som passer godt inn i den øvrige gjenreisningsarkitekturen som preger stedet. Dette er etter min mening et av de flotteste bygningene i Namsos sentrum, og kanskje et av de som i størst grad har et tydelig og klart tidspreg i fasaden. Det er også en svært sammensatt bygning, som på tross av alle sine funksjonelle krav, oppleves som en absolutt helhet. Dette er en bygning jeg mener innbyggerne bør være stolte over, men som jeg mistenker at de ikke i noen stor grad reflekterer over eller legger merke til. En påstand fra min side, men basert på egen innstilling og interesse i forkant av denne analysen, kan jeg konstatere at slik var det i hvert fall i mitt tilfelle.

Namsos kirke

Namsos kirke

Beskrivelse av min opplevelse av Namsos kirke

Jeg er vokst opp i denne byen og kirken har vært en arena hvor mange av livets faser har blitt befestet og markert. Til tross for at jeg mange ganger har vært inne i denne kirkebygningen, har jeg aldri tenkt over hvordan den egentlig *ser* ut. Jeg har alltid opplevd den som en bastant og traust bauta som ligger på en høyde midt i sentrum og skuer utover resten av bebyggelsen i sentrum. Jeg opplever den som relativt mørk, streng og klar i sitt uttrykk. Jeg har alltid tenkt at dette bygget preger stemningen for den omliggende bygningsmassen, og jeg opplever den som en markør av byens arkitektur. Jeg føler den er toneangivende for resten av bebyggelsen, og tenker at denne kirkens uttrykk på mange måter speiler folks oppfatninger omkring byens stemning, i form av historie og utvikling etter 2. Verdenskrig. Jeg mener at den befester det litt mørke nostalgiske sløret som preger gjenreisningsbyer slik som Flack beskrev det. Jeg opplever også dette bygget som et lukket og lite tilgjengelig bygg, og at det er noe tilbaketrukket i forhold til gaterommet rundt. Men til tross for dette så

opplever jeg også en form for melankoli som trigger tankene til å vandre rundt disse fire veggene. Jeg opplever en form for tvetydig stemningsinnhold i dette bygget, det er en blanding av kontraster som noe mørkt og samtidig lysbetont over bygningens uttrykk. Jeg oppfatter denne tvetydigheten som en utfordring i forhold til det å kunne forstå mine subjektive opplevelser av dette bygget, samtidig som jeg må forsøke å ikke fokusere for mye på personlige opplevelser i form av hendelser knyttet til denne bygningen. Men det vil, som også både Norberg-Schulz og Thiis-Evensen påpekte, tross alt påvirke min opplevelse, og som jeg nå er bevisst i utgangspunktet.

Fasadens tid og formuttrykk

Namsos kirke er den fjerde kirken som er reist på kirkehaugen i byens 164 år gamle historie. I 1960 ble byens siste kirke ”Langskip” vigslet. Dette skjedde hele 20 år etter at ”Gråsteinskirka” fra 1903 ble bombet av tyskerne. Det var diskusjoner omkring hvordan den nye kirken skulle se ut, og over 40 arkitekter fra hele landet deltok i arkitektkonkurransen som ble utlyst i 1946. I 1947 ble forslagene offentliggjort, og det var svært ulike meninger om hvordan man ville at kirken skulle se ut.

Førstepremien gikk til utkastet ”Langskip”, men ingen av de to namsosingene som satt i juryen stemte for dette forslaget, poengterer lokalhistoriker Jon Hildrum⁶³. De, og svært mange av innbyggerne syntes at dette forslaget minte lite om et kirkebygg. De reagerte spesielt på at tårnet skulle plasseres ved siden av kirka, noe som ble sett på som utradisjonelt. Men på tross av innbyggernes misnøye, startet de vinteren 1955 sprengningsarbeidet på tomte. I 1957 la Bispen Arne Fjellbu ned grunnsteinen til kirka. Og tre år senere vigslet den samme Fjellbu, som nå var blitt Biskop, kirken.

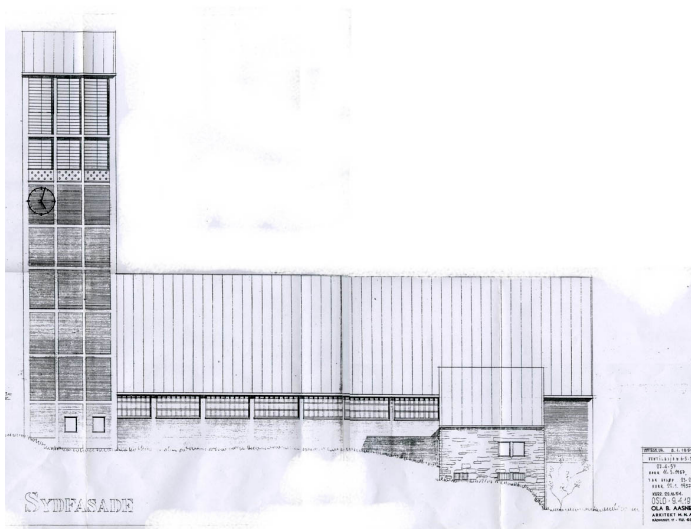
---

⁶³ Hildrum, 1995.

Namsos kirke er bygget i teglstein. Den har 622 sitteplasser til sammen i skip og galleri. Arkitekten bak kirkebygget er Ola B. Aasnes fra Oslo. I tårnfoten finner man dåpssakresti, og i underetasjen under korpartiet er det en menighets- og konfirmasjonssal. Kirken fremstår som et teglforblendet byggverk hvor bæresystemet er vertikale og horisontale striper/markeringer i fasaden i grå sort farge. Den har saltak med takvinkel på 50 grader. Taktekkingen består av kobberplater.

Fotografi som viser kirkens beliggenhet på en gresskledd høyde midt i sentrum, med Festplassen i forkant.

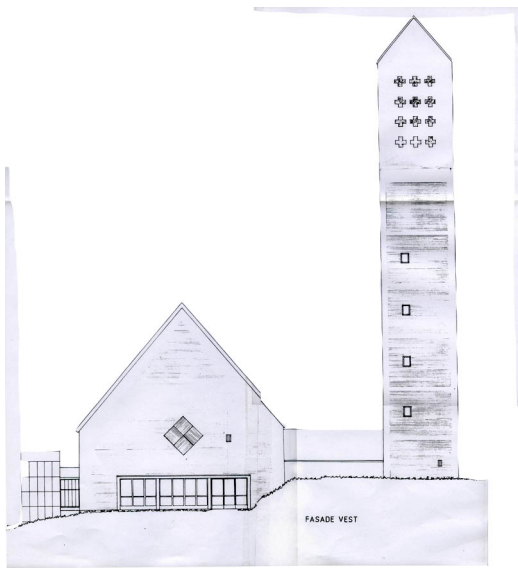

Arkitekttegning sørfasade, 1957

Eget foto av sørfasaden, 2009

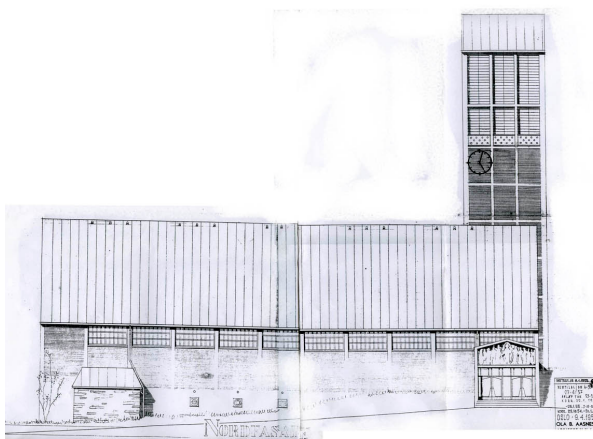

Arkitekttegning vestfasade, 1957

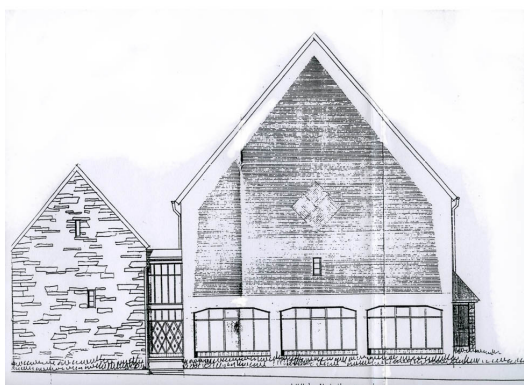
Eget foto av vestfasaden, 2009

Arkitekttegning nordfasade, 1957

Eget foto av nordfasaden, 2009

Arkitekttegning østfasade, 1957

Eget foto av østfasaden, 2009

Når det er snakk om kirkebygg er det jo en god del elementer som på forhånd er gitt, man skal blant annet ha et klokketårn, og man skal ha et kirkerom. Namsos Kirke ble bygget i samme periode som samfunnshuset, og man kan se likheter i form av en klar og konsis form, hvor det ikke er lagt vekt på storslått ytre dekor i stor grad.

Kirkebygget består av tre bygningselementer; kirkeskipet, administrerende kontor og klokketårnet. Man opplever ikke de tre ulike delene som adskilt i den forstand, de har et felles formspråk som binder de sammen, samt at de fysisk danner et sammensatt bygg. Kirkebygget har et enkelt og ukomplisert formuttrykk som består av elementer som er stramt komponert. Det oppleves for meg som nøkternt i uttrykket, og slik er det kanskje en kirke som representerer noe av tidens føringer i arkitekturen, anno 1940-60 tallet i Namsos.

Ved første øyekast kan nok dette bygget oppleves som traust og kjedelig, som Hildrum uttrykte i forhold til omstendighetene rundt arkitektkonkurransen i 1946-47. Men etter nærmere studier av bygningen opplevde jeg ulike sterke uttrykk i de forskjellige fasadene. For eksempel hvordan man tydelig opplever at nordfasaden er den fasaden som i størst grad henvender seg til publikum i form av inngangspartiet. Nordfasaden er satt sammen av elementer som vindu, inngangsparti, samt et lite påbygg nede til venstre. Inngangspartiet finner vi helt til høyre på bygget, noe som får bygningen til å virke langstrakt. En lang vindusrekke langs hele siden preger denne fasaden, samt inngangspartiet som stikker ut av denne veggen. Dette er også den fasadesiden som vender ned mot festplassen, og den siden man opplever i det man kjører inn i byen. Man kan kanskje si at den omslutter, og rammer inn festplassen

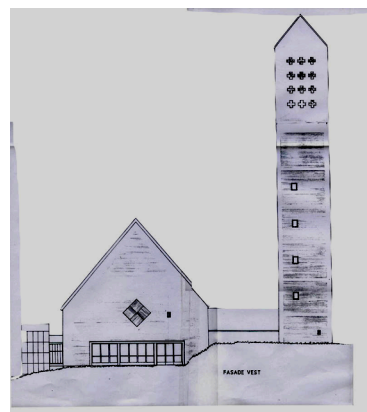
sammen med samfunnshuset på venstre side, og hvor publikum blir ledet opp mot inngangen.

Et annet element som preger denne fasadens uttrykk er taket, som dekker en stor del av bygningens flate. Taket fører blikket oppover mot kirketårnet som trer frem i bakgrunnen, samtidig som det presser ned veggflaten i terrenget.

Inngangspartiet er en av de elementene i dette bygget som i størst grad representerer tiden det ble bygget i. Jeg opplever at inngangspartiet har et formuttrykk som samsvarer med resten av bygget, men at det har elementer som også skiller det ut. Dekoren over inngangsdørene opplever jeg nesten som en albertavle, samtidig som det minner meg om et gresk tempel i formen. Utformingen på dørene, og inndelingen av vinduene derimot, representerer tiden bygningen er et produkt av. Jeg opplever at det er denne fasaden som i størst grad ønsker meg velkommen, men som samtidig uttrykker en formell og høytidlig stemning som bremser min lyst til å entre dette bygget.

Om vi beveger oss rundt til vestfasaden, så har denne et annet uttrykk, dette er den mest sammensatte fasaden, som viser tre tydelige nivå av bygningen; inngangspartiet, hovedbygningen og klokketårnet. Det er høydeforskjeller som i stor grad preger denne fasaden, og hvor man får en sterk kontrast mellom den horisontale og vertikale linjefølelsen. Om man går inn inngangspartiet, føles det ut i fra denne fasaden naturlig å fortsette helt frem til klokketårnet. Formuttrykket som preger denne fasaden er i likhet med den nordlige, en streng komposisjon, hvor du har element som vindu og diskrete veggdekor som dominerer uttrykket. Vinduene opplever jeg som om de befester og forsterker både de vertikale og horisontale linjene i bygningen. Man ser også her tydelig hvordan bygningen er tilpasset terrenget. Denne

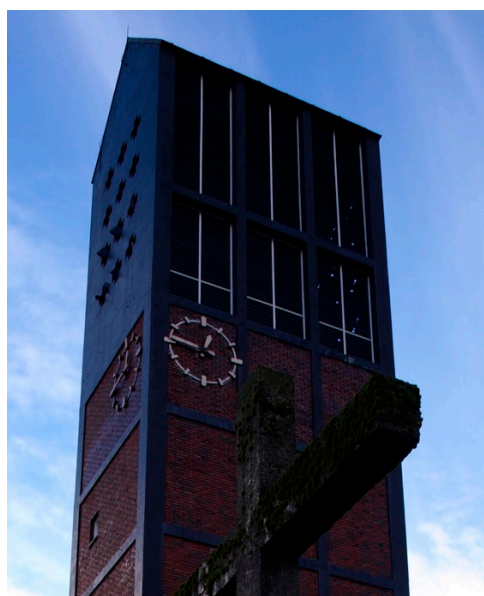

fasaden opplever jeg som massiv, men mer dynamisk enn den nordlige. Den har også et noe lettere uttrykk på grunn av det høye klokketårnet, som deler opp den mer massive massen som man opplever fra den nordlige siden.

Eksempler på diskre veggdekor i form av teglstein som er lagt litt lengre ut og danner et korsformasjons mønster og et annet eksempel hentet fra vestfasadens midtre veggflate, her er steinen lagt i en annen retning enn de øvrige, og slik danner de en diamant/korsform.

Sørfasaden er i likhet med den nordlige langstrakt, men hvor klokketårnet i mye større grad dominerer formuttrykket. Det er fra denne siden jeg opplever bygningen mest som et kirkebygg, og det er den fasaden man opplever når man kommer inn mot byen fra sjøen. Men også her dominerer taket i stor grad, og oppleves for meg som et tungt lokk på toppen av vindusrekken i øvre del av den langstrekte veggen. Tårnet gir bygningen en L form, noe man gjerne forbinder mange kirkebygg med. Klokketårnets horisontale bæresystemer er med på å gi tårnet en følelse av høyde, mens de vertikale får tårnet til å virke bredere. Tårnets øvre del har slik jeg opplever det, en gjentakelse av vindusformene og inndeling av disse i kirkebygget forøvrig. Da tenker jeg spesielt på sør og nordsidene. Man ser også hvordan de vertikale linjene går videre opp og danner de øverste rektangulære formene på tårnet. På motsatte sider er det en annen form for ”vindusdekor”, her er det innfelt korsformer i en ellers mørk betongflate. Disse minner meg litt om de smårutete vindusrekkene som dominerer nord og sørfasaden, mens formen på selve veggflaten her gjenspeiler veggflaten på øst og vestfasaden på kirkebygget.

Her er den gjentakende formen i tårnet og vestfasaden sett opp mot hverandre

Østfasaden ligger lavest i terrenget, og er den eneste av fasadene som ligger på gatenivå, og er dermed den som forholder seg mest åpent og tilgjengelig til gaterommet. Dette er også hvor personalinngangen og inngangen til menighetssalen er. Det er den fasaden som i størst grad henvender seg til en mer administrativ virksomhet, og dette opplever jeg i forhold til elementer som plassering av vindu og inngangsdør. Dette er en mer lukket fasade i forhold til den motsatte vestfasaden, og

virker på meg, mer massiv og kompakt. Som man kan se på dette bildet av inngangsdørens plassering, er den ”klemt” inn mellom hovedbygningen og kontorbygningen. Det er tydelig at det er en mer uformell og

mindre høytidelighet som preger denne inngangen i forhold til det utbygde inngangspartiet på den nordlige siden.

På både øst og vestfasaden opplever jeg ikke at taket presser ned bygningen slik som på nord og sørfasaden. Selve kirkebygget virker høyere og har en stor dominerende veggflate som går opp i en spiss trekantform, og slik fremheves saltakets relativt bratte helling. Og taket er kanskje et av de mest dominerende elementene sammen

med de markerte vertikale bæresystemene og de horisontale vindusrekkene på nord og sør fasaden. Dette gjør at jeg opplever at bygget ligger nedtrykt under et tungt tak, men at det samtidig tåler vekten ved hjelp av byggets horisontale form, som for øvrig forsterkes av takets utforming, og de markerte vertikale bæresystemene hjelper bygningen til å tåle vekten av taket ytterligere.

Rytme

Denne kirken har en tydelig fast og rolig form for rytme slik jeg opplever det. De elementene som i størst grad skaper rytmen er taket og dets vertikale linjer ned mot de vertikale bæresystemene og de horisontale vindusrekkene. Disse linjene forsterker også de vertikale linjenes preg på bygningens uttrykk. Jeg opplever at det er rytme som bestemmes av bæresystemenes tydelige utforming, hvor vindusrekkene spiller inn som taktfaste mellomrom mellom disse. Man kan også si at vindusrekkene ligger som en overgang mellom veggflatene og taket, og som jeg opplever som en lang smal stripe som er inndelt i mange små rektangler i lik størrelse, som innad danner en fast og tydelig rytme.

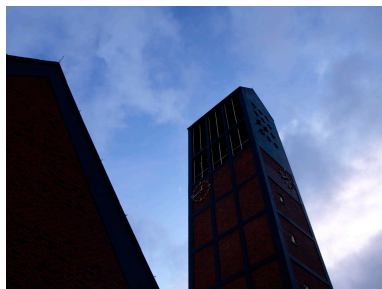
Eksempel på hvordan vinduene er plassert helt oppe mellom taket og veggen, og man ser tydelig bæresystemenes faste rytme bortover vegen.

Klokketårnet har også de samme elementene å spille på i forhold til rytmen, men her er det de mer tydelige vertikale og horisontale bæresystemenes inndeling, samt hvordan vinduene er plassert. Tårnet har en rektangulær form, hvor det er en variasjon

på bæresystemenes utforming på de to motstående sidene. De to korteste sidene har en vertikal inndeling, hvor det dannes like store flater innenfor bæresystemet. På den vestlige siden av tårnet er det også felt inn fire små vinduer, som også er rektangelformet, men som har en stående form som bryter med de liggende rektangelformene i tårnets veggflater, og som gir en følelse av høyde.

Klokketårnets vestside

Nordfasaden

Klokketårnets sør og østside.

Som man kan se på disse bildene, går de vertikale bæresystemene i form av mørke grå linjer rundt alle tårnets fire sider, mens de vertikale danner en form for rutenett på nord og sørsidene av tårnet. De markerte bæresystemene, sammen med vinduene, danner en fast rytmeopplevelse rundt hele kirkebygget slik jeg ser det. Det er ingen store uforutsigbarheter, og det hele blir for meg et uttrykk for streng orden og kontroll.

Fargebruk

Fargene som dominerer Namsos kirke er den rustrøde fargen på teglsteinene, de hvitmalt kantene rundt vinduene, de mørke gråmalte bæringssystemene, den grå natursteinen som dekker veggflatene til kontorbygget og kobbertakets grønn/blå farge. Det er i hovedsak mørke farger som dominerer og som jeg oppfatter som tunge og massive i uttrykket. De tilfører og befester materialenes egenskaper, og virker derfor solide og autoritære. Det mørke takets farger gjør at det virker enda tyngre og

dominerende i forhold til veggene. De hvitmalte vinduene er derimot det skjøreste og letteste i fasadene, og det hvite gjør at vinduene tydelig kommer frem som en kontrast til de mørkere og mer massive elementene. Den mørke grå/sorte fargen som markerer bæreelementene, tydeliggjør byggets konstruksjon. Det mørke feltet i nedre kant gjør at bygget står stødig og tungt i terrenget. Ser man på veggflaten isolert gjør den mørke fargen i bunn og de mørke rustrøde teglsteinene på veggflaten at bygget står stødig, mens de lyse vindusformene løfter bygget opp mot taket, og gjør det lettere. Mens taket igjen presser mot dette lyse feltet, som blir trykket ned mellom disse.

De mørke fargene rammer inn og markerer helheten i kirkens konstruksjon slik jeg ser det.

Den mørke gråfargen danner en helhet samtidig som det markerer konstruksjonen i kirkebygget og klokketårnet.

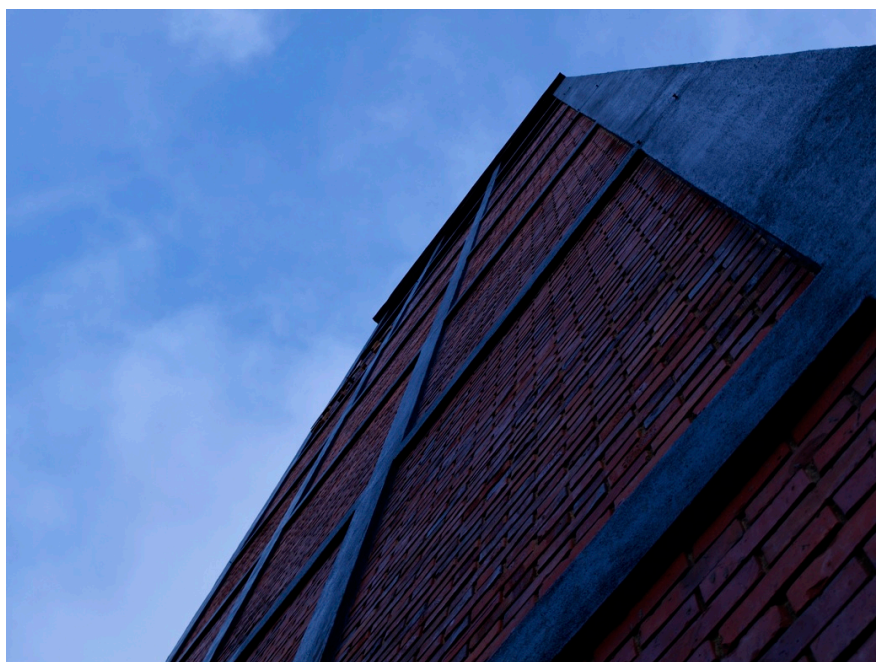
Størrelse og proporsjoner

I kirkens fasader finner jeg mange eksempler på bruk av proporsjoner og variasjoner i størrelsesforhold, og jeg opplever dette som viktige virkemidler i forhold til hvordan jeg opplever denne bygningen.

Det som representerer det største størrelsesforholdet er kirkebygningen mot det høye klokketårnet. Det blir en motsetning mellom den langstrakte horisontale linjen representert i form av kirkeskipet, og den høye vertikale linjen som er klokketårnet. I både vest og sørfasaden kommer dette størrelsesforholdet spesielt godt frem

Bildet viser kirkens vest og sørfasade, og størrelsesforholdet mellom klokketårn og kirkeskip

Om man står helt ved klokketårnet og ser opp, opplever man høyden på kroppen. Man må fysisk lene hodet langt tilbake for å se opp.

Et annet eksempel på bruk av ulike proporsjoner og størrelser ser man i østfasaden. Her er det en stor veggflate dekket med teglstein, hvor det nede ved bakken er en rekke med store vinduer. Disse oppleves riktig proporsjonert i forhold til veggflaten og byggets størrelse. Derimot så finner jeg det lille vinduet midt på veggen ovenfor den nedre vindusrekken, som noe merkelig. Jeg opplever dette vinduet nærmest som et nøkkelhull man kan kikke inn i. Dette størrelsesforholdet får selve veggflaten til å se større ut, og vinduet ser enda mindre ut. Slike eksempler ser jeg flere av i denne bygningen.

Eksempler på kontraster mellom store og små elementer i vestfasaden

Kontrastene mellom proporsjoner og størrelsesforhold er med på å gi bygget en dynamikk og en variasjon som jeg opplever er med på å gi liv til bygningen. Det er på en måte små overraskelser som dukker opp på ulike plasser, og som tilfører bygningen morsomme detaljer i mine øyne. Det mykner opp uttrykket samtidig som det gir bygningen et spenn. Det tilfører og krever en oppmerksomhet fra min side i forhold til opplevelsen.

Fra denne siden ser man kun den øvre delen av klocketårnet, og det er en slags tredeling i nivå fra inngangspartiet, til kirketaket og til slutt kirketårnet som ruver høyest i bakgrunnen. en slags tripp, trapp følelse.

Materialer

Dette bygget består i hovedsak av teglstein, naturstein, betong, glass, kobberplater og treverk. Samlet sett uttrykksmessig harmonerer de ulike materialene godt sammen, selv om det er kontraster mellom de forskjellige egenskapene. De ulike materialene

gir bygningen mer å spille på, og de fremhever former, og forsterker den massive følelsen slik jeg ser det.

Kobberplatene på taket har ulike uttrykk avhengig av værforhold. Når de er våte får

de en skinnende, nesten speilende overflate som reflekterer himmelens farger og lys, slik dette bildet viser. Mens når de er tørre mister de denne effekten, og det kommer frem ulike sjatteringer i blått, grønt og grått. Men uavhengig av værforhold så oppleves kobberplatene som tunge

og harde i uttrykket, mens de samtidig har egenskaper som gir takflaten en form for liv.

Kirkekontoret, den administrative delen av kirken, er dekket med naturstein, og slik skiller denne delen seg ut fra hovedbygningen. Ved at det her er valgt et annet materiale, oppleves det som en kontrast mot den røde

teglsteinen, men markerer også at det er en annen del, og at denne har en annen funksjon enn selve kirkeskipet.

Den største delen av bygningens fasader består av teglstein, og dette materialet har et maskulint og robust uttrykk. Med et maskulint uttrykk mener jeg sterkt, hardt og

solid. Det gir veggflaten et spill i fargevalører og nyanser om man ser det på nært hold. Er man på den annen side langt unna, oppleves teglsteinsflaten som en rødlig jevn overflate.

Eksempler på hvordan teglsteinen oppleves på nær og distansert avstand

Betongen er brukt til å danne bæresystemene og den jevne overflaten skaper en kontrast til teglsteinene. På både nært og distansert hold oppleves disse som rammeverket for teglsteinen, og også dette materialet uttrykker en maskulinitet og gir bygget et stødig fundament. Men jeg opplever også at den røde teglsteinen sammen med betongen gir bygget et mer ”allment” preg, og at det fører til at bygningen ikke blir oppfattet som spesielt ærverdig og geistlig. Grunnen til at jeg opplever teglstein som alminnelig, er at jeg forbinder materialet med peiser og eldre industri- og produksjonsbygninger.

Ved at kirken ikke er alene i byen om å være bygget i dette materialet, blir kirkebygget en naturlig del av arkitekturen for øvrig i sentrum, og blir i mine øyne et tilbaketrukket og mer lavmælt kirkebygg som representerer gjenreisningsarkitekturen som preger byen i stor grad. På denne måten vil jeg si at kirkebygningen forteller mye om historiske hendelser, og at materialet er av den art på grunn av historiske årsaker. Her kan jeg nevne mangel på materialer etter krigen, samt at etter flere tidligere branner i byen så ville man unngå å bygge i tre. Denne informasjonen kan man riktignok ikke lese ut i fra bygningen der den står i dag, men som et resultat av historiske årsaker. Ved at man kjenner til slike forutsetninger for bygningen, vil man også kunne forstå det og igjen oppleve det på grunnlag av et historisk perspektiv.

Avsluttende refleksjoner

Jeg har valgt å fokusere på det kvalitative og den emosjonelle siden som bygningen fremkaller hos meg som betrakter, og hva vi kan hente ut i fra bygningenes fasade av *kvalitative verdier*. Og hva gjør det med vårt syn på arkitekturen som objekt? Jeg har ved å gjennomføre denne analysen av kirkebygget blitt mer bevisst og økt min kunnskap om både kirken som bygning, men også om hvorfor jeg opplever den på den måten jeg gjør. Ved å reflektere over kategoriene innenfor stemningsbegrepet har jeg fått en større forståelse og mer sammensatt opplevelse av denne bygningen. Jeg har hele veien måtte reflektere over hvordan jeg opplever de ulike elementene i bygget, og det mener jeg at har lært meg mye om hvordan ulike elementer, materialer og rytmer kan påvirke min opplevelse som betrakter.

Når jeg har fokusert på de ulike kategoriene som *stemningsskapende element*, mener jeg at det har vært til hjelp i forhold til å se de ulike kvalitetene i bygningen. Jeg har også forsøkt å komme nærmere hvorfor jeg opplever de på den måten som jeg gjør. Samlet sett så har dette ført til at jeg har fått et mer nyansert blikk på hva kirkebygningen uttrykker og hvordan dens enkle og strenge form påvirker min opplevelse av stemninger i bygget. Jeg har gjennom denne reflekterende analysen både oppdaget elementer i arkitekturen som jeg ikke var klar over på forhånd, og samtidig fått en større forståelse for bygningens *vesen* slik jeg ser det.

Jeg ser tydeligere en sterkere sammenheng mellom bygningen og stedet den er en del av. Jeg er mer bevisst på at kirken som bygning er med en del av stedet, og at den preger stedets identitet. Jeg personlig ser en sammenheng med kirkens utforming og menneskene som bor der, i den forstand at kirkebygningens utforming og uttrykk gjenspeiler folks holdninger til den. Rent geografisk ligger den på en forhøyning midt i sentrum, og blir slik en markant bygning i byen. Men samtidig så opplever jeg at den ikke påtvinger omgivelsene rundt noen form for åndelighet. Og dette mener jeg er slik mange av innbyggerne i Namsos forholder seg til denne bygningen, litt tilbakeholden og avventende. Og slik oppfatter jeg også at dens uttrykk er, nøktern og moderat. Det er en bygning som flesteparten av de som bor der kun benytter seg av i spesielle anledninger, og som de ikke i noen grad har et dagligdags forhold til, og dette på tross

av at den ligger midt i sentrum. Så etter å ha gjennomført denne analysen, vil jeg si at jeg i større grad ser en sammenheng mellom stedets og kirkebyggets stemning. Slik jeg opplever stemningen i sentrum og spesielt rundt kirken, er den preget av en manglende tilstedeværelse av mennesker. Jeg har på flere av mine besøk der merket meg at det er veldig få som går langs fortauene. De fleste passerer i bil, og det får meg til å føle meg alene. Dette fører til at det blir en form for ensom og naken stemning rundt kirkebygningen, noe som jeg tror har farget min tidligere oppfatning av kirken.

Jeg mener at jeg har fått en større forståelse av min egen opplevelse og reaksjon på dette bygget, samt at min oppfatning av det har endret seg fra en noe negativ holdning til en mer vennlig og nysgjerrig innstilling til kirkebygget i Namsos.

Praktisk estetisk refleksjon

Jeg presenterte i begynnelsen av oppgaven to problemstillinger hvorav den ene var; Hvordan formidle personlige stemningsopplevelser i forhold til arkitektur ved å bruke video og fotografi som tilnærmingsmåte. I denne problemstillingen legger jeg, i likhet med det jeg gjorde i stemningsanalysen, vekt på en *formidling* av egne opplevelser av arkitektur og sted, som stemningsopplevelse. Jeg ønsker fortsatt å forholde meg til Namsos samfunnshus og kirke, og tror at det praktisk-estetiske arbeidet mitt vil videreføre, og på en måte avrunde stemningsanalysen i form av et praktisk estetisk arbeid.

Så langt i denne oppgaven har det vært fokus på teori, de ulike kategoriene og egen analyse. Stemningsanalysen er slik jeg ser det en sammenkobling mellom teori, egne bilder og egen refleksjon. Derfor er den på en måte en del av et praktisk estetisk arbeid. Jeg ønsker å videreføre dette til en praktisk estetisk refleksjon, i form av fotografier og video. Denne refleksjonen har jeg ikke startet på enda, men jeg vil nå presentere mine tanker og planer i forhold til det praktisk-estetiske arbeidet som skal være mitt bidrag til utstillingen.

Jeg vil gjennom mine fotografier forsøke å formidle de ulike kategoriene i stemningsanalysen. Jeg ønsker å gå mer inn i stemningsbegrepet, og ha en eksperimenterende kreativ prosess. I prosessen rundt det å ta bilder, vil det for meg være et gitt utgangspunkt for innhold og tema, men med rom for å utforske ulike uttrykk og stemninger. Jeg mener at fotografiet har en egenskap til å bekrefte en persons erfaringer på, mens det samtidig forvandler erfaringen til et bilde. Sontag sier at fotografering også gir et preg av deltagelse, fordi det å ta bilder ikke bare er den mest sentrale måten å erfare noe på, men også en begivenhet i seg selv⁶⁴. Slik tror jeg at jeg gjennom fotografi og video kan videreformidle min egen refleksjon rundt erfaringer fra arbeidet med stemningsanalysen, samt min opplevelse av stemninger i og rundt bygningene.

Jeg ønsker i denne visuelle refleksjonen å leke med ulike uttrykk og stemninger gjennom både fotografi og video. Jeg bruker bevisst ordet leke, fordi jeg mener at det i denne prosessen er rom for en mer fabulerende og tolkende tilnærming til temaet. Videoarbeidet vil bli en visuell og auditiv tolkning og refleksjon omkring stedet Namsos og dets arkitektur. Hensikten med videoen vil være å vise hvordan man kan bruke det i et estetisk arbeid med stemninger i arkitektur som tema. Grunnen til at jeg velger å jobbe med video og foto er fordi jeg har brukt det mye i min dokumentasjon, analyse og visualisering av arkitekturen som jeg skriver om. Jeg liker at det er mange muligheter innen utforskning og eksperimentering av ulike typer uttrykk og stemninger. Jeg ønsker å formidle min oppfatning av arkitekturen som et stemningsskapende element med stedet som ramme.

Visuelle referanser

Jeg vil i denne sammenhengen nevne Marte Aas som et eksempel på en kunstner som har tatt tak i noe av den samme tematikken jeg selv er inne på. Selv sier hun at hennes kunstneriske praksis innen fotografi omhandler blant annet mennesker, landskap, by og boligområder. Fotografiene hennes dokumenterer en stedseksperimentering og en søken etter å forbinde strukturer og konsepter som omgir mennesker i deres hverdag. Aas er også interessert i å se på grenseområdene av byer og bebyggelse, hvor de

---

⁶⁴ Sontag, 2004. s. 19

møter naturen, og i det skjæringspunktet hvor det verken er by eller natur. Når det gjelder temaet arkitektur, og jeg ser på det som omgivelser, så ser hun på det som en del av en sosial prosess som former og blir formet av menneskenes tilstedeværelse, trafikk, beboelse og liv⁶⁵.

”På leting etter åpne plasser i forstedene, på fotballbaner i skogholt, blant villaer og veinett. En gategjenger i retningen av et sted der horisonten kommer til syne. I dette rommet mellom by og langstrakt norsk natur fotograferer Aas en opplevelse. Et stillbilde fra en norsk stemning. Et spredt fokus på et nærmiljø foretrekkes framfor hovedpersoner.” (Sundby, 1998)

Jeg syns hun har et spennende perspektiv på disse temaene, og jeg ser her en sammenheng i forhold til Norberg-Schulz’ stedsteori. Jeg liker også godt at hun lar omgivelsene være motivet fremfor menneskene som bruker de.

Marte Aas, har i fotoserien *Common Green* tatt fotografier av blant annet byggefelt, by og møtet med naturen. Fotografier fra denne serien går rett inn i en fellesopplevelse av ”Norge i etterkrigstiden” med en levende dugnadsånd og enkel boligstandard i et homogent samfunn, skriver forfatter Cecilie Malm Brundtland⁶⁶ om Aas sine bilder. Hun mener også at bildene ser ut til å fange inn hverdagslivets trivialiteter i snapshot form, mens de i realiteten er meget nøye regissert for å fange inn små nyanser av uro og spenning. Her er et eksempel på et av Aas sine fotografier, som tar opp grenseområdet mellom natur og boligbebyggelse slik jeg ser det.

Common green # 6, (1999), 100x205 cm, C-print. Marte Aas⁶⁷

---

⁶⁵ Malm Brundtland, 2007.

⁶⁶ Malm Brundtland, 2007.

⁶⁷ Marte Aas hjemmeside; <http://www.marteaas.com/frames/frameset.htm>

Marte Aas er blitt anklaget av enkelte for å ta ”kjedelige” fotografier hvor det ”ikke skjer noe”. De er så vanlige, at de egentlig simulerer et hvilket som helst blikk, skriver Anne Karin Jortveit i Katalogen *Marte Aas fotografier 1996-1999*.⁶⁸ Om samme tema poengterer Heidi B. Sundby⁶⁹ i sin tekst om Aas sine bilder at

”Hvis bildet er kjedelig nok blir det interessant, det blir hyperrealistisk. Kjedsomhet har å gjøre med hvordan man forholder seg til informasjon. Man konsumerer meget, men mottar lite. Kjedsomhet er ofte begynnelsen til en ny virksomhet, til en aktiv registrering av en fysisk omverden.” (Sundby, 1998)

Dette synes jeg er en interessant påstand, og jeg er enig i at når fotografier blir hyperrealistiske så trigger de noe i hjernene våre, som vil at det skal være noe mer bak de. Vi vil ikke godta bare det de visuelt formidler, vi legger til en imaginær handling selv, og gir bildene slik en individuell mening for hver enkelt betrakter, og dette synes jeg er fascinerende. Men jeg ser også en sammenheng i forhold til vårt ubevisste forhold til våre omgivelser, og hvordan også noen bygninger kan ”skrike” etter et meningsinnhold som vi må gi dem. Og hvordan vi som betraktere kan velge å tolke de, og gjennom en poetisk tilnærming gi de et meningsinnhold og en refleksjon slik at de blir verdifulle for oss. Dette er tema som jeg vil forsøke å ta opp i mine visuelle refleksjoner tilknyttet samfunnshuset og kirken i Namsos.

Avsluttende tanker og refleksjoner

Utgangspunktet for denne oppgavens tema var at jeg ønsket å se nærmere på ulike måter å tilnærme meg området arkitektur på i en skolesammenheng. Dette var mye på grunn av områdets store bredde og omfang, men også fordi jeg ønsket å se hva jeg som fremtidig kunst og håndverkslærer kunne finne av spennende perspektiver å arbeide med arkitektur på i egen undervisning. Jeg hadde ikke etter fullført faglærerutdanning i Kunst og håndverk noen spesiell kunnskap omkring arkitektur. Derfor ble det for meg naturlig å ta utgangspunkt i den kompetansen som jeg følte jeg

---

⁶⁸Jortveit, (1998).

⁶⁹ Sundby, Heidi. B. (1998).

hadde, og det var mine egne erfaringer og opplevelser knyttet til arkitektur i mine næromgivelser. Med disse som utgangspunkt tenkte jeg på hvilke veier jeg kunne gå for å gjøre dette til en oppgave som kunne dreie seg om mer enn kun mitt eget forhold til arkitektur. Derfor valgte jeg å gå til teori omkring arkitektur, sted og opplevelse. Den valgte teorien omhandlet det kvalitative og emosjonelle aspektet ved arkitektur, og argumenterte for dette aspektet ved arkitekturen som noe vesentlig og viktig for oss mennesker.

Deretter valgte jeg å formulere to problemstillingen slik;

Hva kan man tilføre innholdet i undervisningen i Kunst og håndverk, ved å ta utgangspunkt i stedet og den subjektive opplevelsen av stemninger i arkitektur? Og den andre; Hvordan formidle personlige stemningsopplevelser i forhold til arkitektur ved å bruke video og fotografi som tilnærmingssmåte?

Disse to problemstillingene har jeg forsøkt å svare på ved å undersøke ulike teoretikere som har skrevet om arkitektur, stedsbegrepet, stemning og om det å oppleve arkitektur. Jeg har også forsøkt å besvare de med min stemningsanalyse. Jeg mener at utdraget fra arkitekturteoriene som jeg la frem, samt min analyse, viser ulike perspektiv og innganger til temaet arkitektur, som kan være aktuelle å bruke i undervisningen i kunst og håndverksfaget. Jeg mener også at jeg i min analyse har funnet en måte å formidle personlige stemningsopplevelser i arkitektur på, ved å bruke fotografier. Stemningsanalysens hovedmål ligger tett opp mot denne problemstillingen. Jeg har derfor, som nevnt tidligere, tenkt å komme med eksempler på hvordan man kan formidle egne opplevelser, ved å bruke video og fotografi i den avsluttende praktisk-estetiske refleksjonen.

I min oppgave har jeg gjort en del valg i forhold til teori, metode og innfallsvinkel, med den hensikt å besvare oppgavens mål på en hensiktsmessig måte. Det kunne vært gjort annerledes med en annen form for teori, innfallsvinkel og metode. Det kunne vært spennende å sett det i et perspektiv hvor man i større grad utforsket det kvalitative forholdet i en estetisk sammenheng. Jeg har forsøkt å ha et praktisk estetisk perspektiv i stemningsanalysen, og skal ha det i det praktisk-estetiske arbeidet til utstillingen. Likevel ser jeg at det kunne vært gjort i enda større grad. Jeg tror det hadde vært spennende å hatt en tilnærming til arkitektur som i hovedsak var forskning gjennom eget praktisk estetisk arbeid. Samtidig så mener jeg da at det

hadde blitt et større fokus på arkitektur som objekt i et eget utforskende arbeid, i motsetning til å reflektere over måter man kan oppleve arkitektur på. Det hadde også blitt et større fokus på redskaper, teknikk og ulike uttrykk, fremfor arkitektur som objekt for opplevelse i et teoretisk perspektiv.

Jeg vil nå i denne avsluttende refleksjonen forsøke å trekke ut det som jeg mener er mest vesentlig i forhold til oppgavens problemstillinger og mål.

Didaktiske refleksjoner og tanker

Jeg satte meg i begynnelsen av oppgaven fire hovedmål, som hver for seg presenterte ulike perspektiv innenfor oppgavens tema. Det første delmålet for oppgaven dreide seg om Kunnskapsløftets innhold og kompetansemål som omhandlet opplevelse og samtale om arkitektur. Jeg vil nå forsøke å oppsummere hva jeg har kommet frem til i denne oppgaven, i form av innhold og perspektiver som kan være til nytte for innholdet i kunst og håndverksfaget.

Det overliggende fokuset om hva man kan tilføre av innhold i undervisningen i kunst og håndverk, ved å bruke den subjektive opplevelsen av stemninger i arkitektur og sted, har vært styrende i forhold til mitt didaktiske perspektiv. Jeg var opptatt av begrepene samtale og opplevelse i Kunnskapsløftets kompetansemål og innhold, i forhold til arkitektur. Slik har stedsteorien, og stedsanalysen som Norberg-Schulz omtaler som en fenomenologisk metode for stedsforståelse, vært viktig inspirasjon for min tilnærming til arkitektur. Jeg tenker da spesielt på stedsanalysens intensjon, som jeg oppfatter er å tydeliggjøre arkitekturens betydning som kunstverk, og som bidrar til å forene ulike fags og fagfelts tilnærminger til stedet og arkitekturen. Jeg tenker også at man ved å ta en slikt utgangspunkt, har et større spekter å spille på i forhold til samtale om opplevelse av arkitektur i skolen.

Stemningsbegrepet og inspirasjonen til de ulike kategoriene i stemningsanalysen, hentet jeg fra Thiis-Evensens teori. Slik ble han en viktig inspirasjonskilde i forhold til innholdet og begreper som jeg brukte i analysen. Jeg må også nevne Rasmussen

som gjennom sine billedlige og gode beskrivelser, har ført til en nysgjerrighet hos meg, og gitt meg spennende perspektiver å se arkitektur i.

I forhold til det didaktiske har jeg reflektert over hvordan våre omgivelser påvirker oss, og betydningen av dette spørsmålet i forhold til undervisningen i arkitektur. Dette knyttet jeg opp mot det emosjonelle og en blanding av det vi sanser og vet om ulike objekt. (Halvorsen). Sett opp mot lærerplanens mål som dreier seg om å samtale om opplevelser av arkitektur, og hvordan den påvirker oss, mener jeg at man ved å ta en slik type inngang, har noe konkret å spille på i forhold til hvordan barn og unge faktisk opplever sine omgivelser. Det kan også være, som jeg har kommet frem til, et utgangspunkt for videre arbeid med ulike arbeidsteknikker og tilnærminger som har et bredt spekter innenfor det praktisk-estetiske feltet. Fotografi og video er det jeg har valgt som eksempel på arbeidsredskap og tilnærming innen Kunst og håndverk, noe jeg tror vil fungere godt i en skolesammenheng.

Jeg har i denne masteroppgaven valgt å begrunne min kvalitative tilnærningsmetode i forhold til Kunnskapsløftets innhold, gjennom argumentasjon i forhold til metodefrihet i norsk skole. Min analyse av arkitektur er slik jeg ser det, ment som utgangspunkt for en måte å arbeid med samtalebegrepet knyttet til refleksjon og opplevelse i kunnskapsløftet. Samtidig som jeg ville knytte dette opp mot nærmiljøets omgivelser, og da sette fokus på å ta i bruk omgivelser aktivt i en undervisningssammenheng. Dette forsøkte jeg å gjøre mer håndgripelig ved å lage kategorier som omhandlet konkrete ting, som for eksempel materialbruk i en fasade. Hvorpå jeg forsøkte å beskrive hvordan jeg opplevde de ulike materialuttrykkene. Jeg forsøkte å se på de hver for seg, men også hvordan materialene samlet sett påvirket bygningens uttrykk, og hvordan jeg opplevde disse. På denne måten prøvde jeg å beskrive de kvalitative egenskapene som jeg opplever at en bygning har, på en systematisk måte. I ettertid ser jeg at dette er en måte å øve seg på en verbal og visuell beskrivelse av hva man sanser og opplever, samt at det er en måte å tilegne seg konkrete kunnskaper om en bygnings egenskaper og innhold. Derfor mener jeg at de ulike kategoriene kan fungere fint som utgangspunkt for å beskrive og tilegne seg større kunnskap om de kvalitative egenskapene i arkitektur. Og jeg tror at et fokus på kvalitative ferdigheter kan være et godt utgangspunkt for en samtale omkring hvordan omgivelsene rundt oss i det daglige påvirker oss på et emosjonelt plan, som vi sjelden

setter flere ord på enn at det er ”fint” eller ”stygt” rundt oss. Jeg mener at om man i en slik samtale, også går mer i dybden ved det estetiske, og hvordan vi opplever det i hverdagen, at man kan få en økt bevissthet og interesse for det estetiske i våre omgivelser.

Tidligere i teksten så stilte jeg et spørsmål om man kunne bruke det subjektive og emosjonelle som en ressurs i undervisningen i Kunst og håndverk. Jeg mener nå etter eget utforskende arbeid innenfor temaet, at det absolutt kan være fruktbart å ta utgangspunkt i disse perspektivene. Og da mener jeg ikke bare i min opplevelsesverden som lærer, men også ved å ta utgangspunkt i elevenes opplevelser og erfaringer tilknyttet arkitektur. Jeg mener at jeg gjennom min tilnæringsmåte til arkitektur har endret, og utvidet mitt syn på arkitektur. Jeg tror at jeg nå er mer bevisst på hvordan jeg opplever det estetiske i en bygning og dens samspill med omgivelsene på stedet. Slik håper jeg at det også kan fungere for elever om de har en lignende tilnærming til arkitektur i sitt nærmiljø.

Jeg valgte å ta utgangspunkt i min egen opplevelse, og i min egen livsverden, noe som for meg var et naturlig valg helt fra starten av. Det var inngangsmåten som for meg virket spennende. Jeg ønsket å tilegne meg en større kompetanse omkring temaet arkitektur, men samtidig også skrive om de kvalitative egenskapene ved temaet på en slik måte at også andre kunne ha nytte av det. Jeg håper at denne oppgaven kan være med på å vise til et mangfold innenfor arkitekturundervisningen i grunnskolen, og at det i en undervisningssammenheng er mange ulike måter å formidle arkitektur på. Det trenger selvfølgelig ikke å være basert på egne opplevelser og erfaringer, for det er ikke nødvendigvis uproblematisk å ta utgangspunkt i det subjektive. Det kan godt være at man kan finne like spennende og fruktbare innganger til arkitektur, ved å ta utgangspunkt i andre sider og aspekter ved arkitektur og det kvalitative. Samtidig så håper jeg at andre muligens blir nysgjerrige på noe av den teorien jeg har brukt, og at det kvalitative ved arkitektur og opplevelser blir et tema som kan bli mer håndgripelig for andre som skal undervise i arkitektur i grunnskolen.

Kategoriene i stemningsanalysen i en didaktisk sammenheng

Jeg tror at kategoriene i min analyse, hver for seg, kan være et utgangspunkt for samtale omkring ulike element som en bygning er satt sammen av. Her tenker jeg at det er en mulighet for at man for eksempel tar utgangspunkt i farger i arkitektur. I en slik sammenheng kan elevene dra ut med fotografiapparat og ta bilder av ulike eksempler på farger som forekommer i bygninger i nærområdet. Deretter kan man ha ulike måter å bearbeide bildene på, for så til slutt å samtale omkring de ulike bildene og fargene de fant. En samtale om hvordan de opplevde jakten etter farger i arkitekturen, og hva de eventuelt syntes at fargene gjorde med bygningens uttrykk er noe jeg mener kunne ha fungert bra. Nøkkelbegrepet i denne sammenhengen er at man aktivt bruker og oppsøker nærområdets bygninger, hvor elevene selv erfarer omgivelsene gjennom å bruke et kamera i en betraktningssituasjon.

Jeg ser for meg at man i løpet av en lengre periode kan ta utgangspunkt i de ulike kategoriene trinnvis, slik at man får en større innsikt i hvordan farger, rytmer, proporsjoner, formuttrykk, materialer og sted påvirker vår opplevelse av en bygning. Jeg tror også at man kan trekke inn stemningsbegrepet i det praktisk-estetiske innenfor arkitektur, ikke nødvendigvis slik jeg valgte å gjøre det, det er mange ulike måter å gjøre dette på. Man kan også trekke inn stemningsbegrepet innenfor de ulike kompetansemålene i kunnskapsløftet som dreier seg om å lage modeller og å tegne hus i ulike perspektiv og vinkler, og slik utfordre og utvide den konkrete beskrivelsen av hva elevene skal lære i arkitektur.

Refleksjoner rundt tema og valgt teori

Det andre målet jeg satte meg i denne oppgaven dreide seg om å studere koblingen mellom et sted og arkitektur, og hva det har å si for stemningsopplevelsen. Dette målet inneholder slik jeg ser det, tema og teorien for denne oppgaven. Jeg har forsøkt å gjort rede for dette ved å belyse temaet gjennom utvalgt teori og bearbeiding av denne.

Jeg hadde i utgangspunktet sett for meg at stedsteorien til Norberg-Schulz ville være dominerende i min oppgave. Det viktigste jeg mener at jeg fant ut i forhold til stedsanalysen og stedsteorien, var hvordan man kunne betrakte arkitektur som et objekt for undring og fasinasjon, i likhet med et kunstverk, fremfor selve oppbyggingen og gjennomføringen av en stedsanalyse. Og dette åpnet for meg nye baner å tenke på i forhold til arkitektur, og hvordan man på ulike måter kan bruke arkitektur som begrep i undervisningen.

Jeg innså underveis som sagt, at jeg ikke kunne benytte meg av stedsanalyse på en slik måte den hovedsakelig er tenkt og formulert av Norberg-Schulz. Jeg måtte bearbeide teorien i forhold til min problemstilling og problemområde. Jeg ble inspirert av Norberg-Schulz sine tanker omkring arkitektur som stedskunst, noe som gjorde at jeg ønsket å analysere en bygning ved å betrakte den som et objekt for undring og sansing. Jeg valgte dermed ikke å ta utgangspunkt i stedet, men arkitekturen på stedet. Dette førte til at fokuset ble mer direkte rettet mot bygningens egenskaper, fremfor stedets forutsetninger for arkitekturen. Jeg mener at ved å ta utgangspunkt i bygningen slik den fremstår i sine omgivelser på stedet, er mer fokusert på hvordan man opplever at arkitekturen og stedet henger sammen. Jeg forsøkte å ta tak i den mer uholdgripelige siden ved arkitektur, det kvalitative omkring hvordan vi opplever og sanser våre omgivelser. Derfor valgte jeg å ta en personlig inngang til arkitektur, slik jeg opplever at Norberg-Schulz i også stor grad gjør. Jeg var nysgjerrig på hva man kunne lære om arkitektur ved å gjøre det på en slik måte.

Et annet viktig moment jeg kom frem til i forhold til stedsteorien, var hvordan man kunne se på arkitektur i forhold til hvordan den er knyttet til stedet. Jeg fant ut at det er i koblingen mellom et sted og arkitektur at min stemningsopplevelse oppstår.

Derfor mener jeg at det er viktig å betrakte arkitekturen som en del av stedet den befinner seg på, og at stedet nærmest kan forstås som en ramme rundt byggverket, eller bygningskunsten.

Da stemningsbegrepet var sentralt i min oppgave, førte dette til at et syn på arkitektur som et objekt og kunstverk, var nødvendig slik jeg forstod det. Teori fra henholdsvis Rasmussen og Thiis-Evensen var nyttig i forhold til beskrivelse av hvordan man opplever arkitektur, og hvordan man kan betrakte den fra ulike perspektiver og sammenhenger. Det er også viktig å påpeke at personlige erfaringer og opplevelser knyttet til disse bygningene har vært med på å farge min oppfatning av deres uttrykk for stemninger. Stemningsbegrepet hentet jeg fra Thiis-Evensen og hans stemningsrom, og jeg ble inspirert av måten han brukte det i forhold til arkitekturens ulike uttrykksformer. Hans påstand om at det er det umiddelbare ved en bygning som gjør at vi opplever en stemning i forhold til den, var også noe som jeg valgte å ta utgangspunkt i. Mine kategorier i stemningsanalysen er derfor inspirert fra Thiis-Evensens teori, og preger min analyses innhold.

Samlet sett så har teorien jeg har brukt ført til at jeg opplever at min tilnærming nærmest har blitt en reise tilbake til da jeg bodde i disse omgivelsene, og har slik også ført til en bevisstgjøring og en bekreftelse av min identitet. Det er der jeg kommer fra, og har min identitet fra, og disse omgivelsene bærer i seg minner og opplevelser som jeg i et møte med de, igjen blir minnet om. Slik har bygningene for meg personlig et innhold som beveger seg utenfor det man kan se i den forstand, noe som jeg synes er både interessant og fint.

Refleksjoner og avsluttende tanker omkring eget analysedesign

I beskrivelsen av mine målsetninger for oppgaven, var det tredje målet at jeg ønsket å finne frem til en tilnærmingstype som kunne hjelpe meg til å forklare og analysere min opplevelse av bygningene, og gjøre dette forholdet mer håndgripelig. Min måte å tilnærme meg arkitekturen på ble derfor påvirket av de ulike teoretikernes syn på arkitekturens innhold, og hvordan dette påvirker oss mennesker. Det ble da viktig for

meg å forsøke å finne frem til en kvalitativ metode, som kunne hjelpe meg til å oppnå en større forståelse og erkjennelse av egen opplevelse av arkitektur, som omgivelser og som knyttet til stedet. Derfor valgte jeg å designe en analyse med seks ulike kategorier som jeg valgte å kalle for stemningsanalyse. Denne analysen hadde opplevelse av stemning i arkitekturen som fokus, hvor de ulike kategoriene i analysen skulle være til hjelp for å forklare og forstå egen opplevelse av stedet og arkitekturens kvalitative egenskaper.

Da dette området er av en kvalitativ art, kan det vanskelig settes inn i målbare kategorier, og krever slik en mer selvreflekterende innstilling. Derfor vil jeg heller ikke kunne konkludere med et mer konkret ”svar” på min problemstilling, enn hva min gjennomføring av stemningsanalysen, og mine refleksjoner i etterkant og mitt praktisk-estetiske arbeid gir. Men jeg var ikke ute etter et konkret svar i den forstand. Det jeg ville undersøke var hva jeg kunne tilføre innholdet i undervisningen innenfor Kunst og håndverk, ved å studere nærmere forholdet arkitektur og individets opplevelse av den. Jeg mener at jeg har løftet frem ulike perspektiv å se arkitektur i, som jeg tror kan være nyttige i forhold til en undervisningssammenheng, som jeg nevnte i den fagdidaktiske refleksjonen. Jeg opplevde at det var en fruktbar tilnærming å bruke fotografering som et verktøy for betraktning, og bildene ble en viktig del av analysen.

De ulike kategoriene er avgjørende for vår opplevelse av bygningens stemning og uttrykk mener jeg. Jeg ville finne ut hvorvidt man i et møte med arkitektur kunne ha fokus på stemningsbegrepet, og om det ville være hensiktsmessig å gå systematisk gjennom disse i etterkant. Det for å kunne forstå om en bygning kan ha et stemningsuttrykk som for eksempel varmt, kaldt, lukket eller strengt. Jeg ville med andre ord forsøke å se på det kvalitative aspektet i forhold til å det oppleve arkitektur. Jeg ville videre se hvorvidt jeg gjennom en slik stemningsanalyse ville få en større forståelse av en arkitekturopplevelse som tar utgangspunkt i arkitektur som et objekt for undring og sansing, men også som en del av et sted.

Når jeg i ettertid ser tilbake på stemningsanalysens design og de ulike kategoriene og deres innhold, mener jeg at de samlet sett kan ha en verdi i forhold til et videre arbeid med arkitektur i skolen. Dette ble imidlertid mitt forsøk på å formidle det kvalitative,

ved å gjøre det mer håndgripelig. Det er nok mange ulike måter å formidle det kvalitative på, men jeg mener at jeg valgte en tilnærmingstype som er etterprøvbart, og som også andre kan gjøre. Samtidig som jeg mener at det har en praktisk estetisk side som kan være verdifull i forhold til faget Kunst og håndverk. Gjennom min analyse av samfunnshuset og kirken i Namsos, så har jeg forsøkt å se nærmere på forholdet mellom meg som den ”opplevende” betrakter og forsøkt å se en sammenheng mellom stedet og dets arkitektur. Jeg mener at jeg har kommet nærmere en forståelse av hvorfor jeg opplever de ulike stemningene knyttet til stedet og arkitekturen, men også at min oppfatning har endret seg underveis. Jeg tror at et fokus kun på arkitektur, og ikke på stedet, ville vært en fordel om man kun ville undersøke ulike uttrykksformer i arkitekturen. Da hadde man betraktet bygningen som en isolert gjenstand, og dermed mistet omgivelsesaspektet som har vært viktig i min oppgave. Derfor mener jeg at det var riktig for min oppgave å inkludere stedet og dets betydning for arkitekturen, fordi det gav grunnlag for mine stemningsopplevelser.

Jeg opplevde etter gjennomføringen av analysen, og arbeidet med oppgaven, at mitt syn og min holdning til arkitekturen i Namsos har forandret seg. Det gikk fra en blanding av misnøye og irritasjon, til en økende fascinasjon for disse bygningene, og jeg er blitt glad i de på en måte som jeg ikke tidligere hadde forestilt meg. Jeg opplever at jeg *ser* samfunnshuset og kirken på en annen måte enn tidligere, men også resten av arkitekturen som preger sentrum i Namsos. Det er kanskje ikke riktig å si at det kun skyldes analysen, det kan like godt være et resultat av at jeg gjennom arbeidet med oppgaven, har fått en økende kunnskap om-, og brukt mye tid på å studere, filme og fotografere de to bygningene. Eller at det er en bølge av nostalgi som skyller over meg.

Målet for denne analysen var å finne en metode som kunne hjelpe meg til å forklare og analysere mine opplevelser av arkitekturen, og gjøre de mer konkrete for andre. Med det så mener jeg at jeg gjennom analysens beskrivelser i form av tekst og bilde, har formidlet hvordan denne bygningen ser ut, og hvordan jeg opplever den. Jeg har gjennom denne måten å oppleve arkitektur på blitt oppmerksom på at det faktisk er mange ulike perspektiv å se en bygning i, og jeg tror at å bruke fotografi som en del av det å *erfare* en bygning, er et godt fagdidaktisk utgangspunkt, men også et praktisk

estetisk. Det vil også være en måte å arbeide med arkitektur i nærmiljøet på, som er en viktig del av denne oppgaven.

Refleksjoner rundt kategoriene i stemningsanalysen

I min analyse valgte jeg å lage seks kategorier. Jeg kom frem til kategoriene ved at jeg tenkte at en bygningsfasade hovedsakelig består av farger, materialer, ulike proporsjoner, rytme, stedet den er på og tiden som den er et formutrykksmessig resultat av. Slik ble de ulike komponentene kategoriene i stemningsanalysen. Jeg mener at jeg i kategoriene har klart å fremstille bygningene fra ulike perspektiv, og med et fokus på ulike sider ved bygget. Det er ikke sikkert at mine kategorier er dekkende for helheten av en opplevelse. Det er mulig jeg burde hatt en kategori som betegnet hva bygningen brukes til, slik Thiis-Evensen nevner under byggeoppgaven. Det kunne ha tydeliggjort hva slags aktivitet bygningen inneholdt, og slik påvirket stemningsopplevelsen av bygget og stedet. I dette tilfellet så var det liten tvil om hva byggeoppgaven til kirken og samfunnshuset var, men jeg ser at i andre tilfeller så kunne det absolutt ha vært aktuelt å tatt med denne kategorien.

Jeg mener at jeg har klart å formidle konkret hva jeg opplever som rytme, proporsjoner, farger, materialer og formutrykk i bygningene, gjennom stemningsanalysens kategorier. Samtidig har jeg beskrevet hvordan jeg opplever at de ulike elementene påvirker min stemningsopplevelse av bygningen knyttet til stedet. Den innledende tankegangen om at arkitekturen er et produkt av, og en viktig del av stedet, er i tråd med stedsteorien til Norberg-Schulz. Det var ikke kun stedets egenskaper jeg så på, men heller arkitekturens egenskaper og hvordan disse opplevdes for meg, også hvordan de inngikk i stedet. Samlet sett kan jeg oppsummere med at jeg gjennom mine kategorier og refleksjoner av de, muligens har kommet nærmere en forståelse av stedets betydning og forutsetning for arkitekturen. Men kanskje i større grad hvordan arkitekturen på et sted er med på å *stemme* stedet, dermed også min opplevelse av arkitekturen der.

Jeg har i min gjennomførelse av analysen valgt å hente inn dokumenterte faktaopplysninger om bygningene, som eksempel hvor mange kvadratmeter store de er, hvem arkitektene er og arkitektenes plantegninger av byggene. Dette er opplysninger man ikke får ved å betrakte en bygning fra utsiden, bevege seg rundt eller gjennom å fotografere bygningen. Men det er opplysninger som jeg har hentet inn for også å vise de konkrete aspektene ved bygningen. Dermed kunne jeg utvide min egen, men også leserens forståelse omkring bygningene, ved opplysninger om arkitekt, og hva intensjonen var. Jeg ser i ettertid at dette aspektet ved min analyse bryter noe med min hovedagenda, opplevelsen av stemningen i arkitekturen. Det kunne blitt gjort annerledes, ved at jeg baserte analysen kun på min opplevelse av bygningen, uten noe som helst annen informasjon. Jeg valgte imidlertid å innlemme disse opplysningene med tanke på et historisk perspektiv, fordi jeg mener at det er viktig å ha klarhet i den historiske forutsetningen, på lik linje som om man betrakter et kunstverk. Da får man gjerne vite hvem kunstneren er, tittel på verket og en kort beskrivelse av det tema det tar opp.

Jeg vil nå gå kort gjennom min analyses kategoriinndeling, og drøfte hvorvidt disse har fungert eller hvorvidt de kunne trenge mer bearbeidelse.

Farger i arkitektur

Jeg mener at denne kategorien var en av de greieste å fylle med observasjoner og refleksjoner. Det å skulle beskrive og forklare noe så konkret som fargene i de ulike bygningene, og hvordan jeg oppfattet at de påvirket bygningens uttrykk, opplevde jeg som en forståelig prosess. Det var også en fin måte å betrakte hvordan omgivelsenes farger kan ha innvirkning på meg som betrakter. Derfor vil jeg også si at det å studere og reflektere over farger i arkitektur, kan ha en verdi i forhold til undervisning, både innenfor arkitektur, men også innenfor områdene kunst, design og visuell kommunikasjon i Kunst og håndverk. Fargene er, slik jeg ser det, viktige i forhold til bygningenes uttrykk, og dermed også for en stemningsopplevelse. De kan være med på å gi fasaden liv, eller de kan dempe fasadens uttrykk. Avhengig av hvilken farge, og hvordan vi opplever den. Det er også personavhengig hvordan vi opplever farger i

omgivelsene, og hva de har å si for en stemningsopplevelse. Jeg mener imidlertid at farger er viktige stemningsskapere, og de er også avgjørende i bygningens uttrykk og vesen.

Materialer brukt i arkitektur

I likhet med farger, var også materialkategoriens innhold konkret, i den forstand at jeg beskrev hvilke materialer som var brukt i bygningens fasader, for så å beskrive hvordan jeg opplevde de ulike materialenes uttrykk. Fordelen med å undersøke materialene og deres ulike uttrykk gjennom en overflatevirkning i en bygning, var at jeg kunne studere de ulike uttrykkene som varierte avhengig av hvilken distanse jeg hadde til bygningene. På nært hold kunne jeg studere de, og føle de med hendene, og slik i større grad reflektere rundt hvordan jeg opplevde de. På større avstand oppfattet jeg at de kunne skifte uttrykk. Det var også interessant å se i hvor stor grad materialene preget bygningens uttrykk, og hvordan jeg opplevde de. Dette kan man også gjøre ulike poeng ut av i skolen i en undervisningssammenheng, man kan undersøke sammenhenger mellom materialer og uttrykk i arkitekturen. Hvordan bygninger av sement og mur er mer massive og solide i sitt uttrykk, mens en bygning med mye vinduer ofte virker mer skjør og delikat i forhold. Slik gir materialene bygninger ulike karakterer. Materialene var også en vesentlig faktor som preget stemningsopplevelsen, slik jeg oppfattet det. Jeg mener at det i materialenes egenskaper kan ligge et stemningsskapende fundament. Med det mener jeg at materialene i stor grad preger en bygningsfasade, og dermed også er viktig i forhold til en stemningsopplevelse. Om man tenker seg to helt like bygninger, hvorav den ene er i laftet tømmer, og den andre i sement. Så vil det nok være en stor forskjell mellom stemningsopplevelser knyttet til disse to, som vil være betinget av materialene.

Rytme i arkitektur

Det å beskrive rytme derimot, ble i motsetning til farge og materialer, en ikke fullt så håndgripelig kategori. Det jeg først og fremst tenker på ved rytmebegrepet er musikk, noe som i starten fikk meg i til å *lese* musikk i bygningene rundt meg, noe som var veldig gøy. Mens i analysen forsøkte jeg å beskrive hvordan jeg oppfattet ulike former for rytmer i bygningenes fasader, men det var vanskelig å kunne konkret si hvilken type rytme jeg så, annet enn at jeg for eksempel opplevde en fast form for rytme. Samtidig var det ikke viktig for meg å fastslå en bestemt form for rytme. Det at man opplever rytmer i plasseringen og sammensetningen av ulike komponenter i en fasade er mål nok i seg selv. Dette fordi jeg mener at man i det man er på søken etter en rytme i arkitektur, noe som jeg ikke tror mange går å tenker på til daglig, så har man oppdaget noe nytt med arkitekturen, noe som gir et annet perspektiv for å betrakte omgivelsene på.

Rytmen i arkitekturen påvirket min stemningsopplevelse, men ikke like tydelig som farge og materialene. Rytmen påvirket min oppfatning i forhold til om bygningen virket streng, hard, klar og tydelig, eller mer leken, lystig, uformell og avslappet. Jeg tror at rytmer i arkitektur påvirker stemningsopplevelsen, men den er kanskje mer ubevisst og ikke like lett å ta tak i. Derfor blir den også en av de kategoriene som i størst grad har behov for fotografier som kan visualisere, og konkretisere rytmen i bygningens fasade slik jeg ser det. I bilder og videofilm, er rytmen en veldig sterk og spennende kommunikator. Rytme i arkitektur er gøy å studere gjennom kameralinsen mener jeg.

Størrelser og proporsjoner i arkitektur

Proporsjonene i arkitektur kan være avgjørende i forhold til hvordan man betrakter en bygning. De sier mye om hvorvidt det er et offentlig bygg eller et privat bolighus. Dette kan være alt fra størrelser på vinduer, hvor stor inngangsdøren er, eller hvor stort bygget er i seg selv. Dette fører til helt ulike stemningsopplevelser hos betrakteren. Det jeg kom frem til, var at de ulike proporsjonene som de forskjellige elementene i fasadene hadde, gav bygningene en form for dynamikk og variasjon,

som gjorde uttrykket mer spennende. Størrelsen på selve bygningene følte jeg også fysisk, da jeg stadig måtte lene meg bakover og opp for å se på de ulike bygningselementene. Det medførte også at jeg måtte ha en større distanse for å se helheten, noe som krevde at jeg måtte finne ulike betraktningspunkter rundt bygningene hvor jeg kunne fotografere fra. Slik ble jeg også klar over hvordan omgivelsenes bygninger begrenset min tilgang og mulighet for å fotografere ulike fasader fra forskjellige vinkler. Samlet sett mener jeg at det å undersøke hvordan de ulike elementers størrelsesforhold seg imellom, og samlet i fasaden som helhet, fikk frem et spill i fasaden som ga den liv.

Stemningsopplevelsen i forhold til proporsjoner og størrelser, tror jeg ble sterkest påvirket av størrelsen på selve bygningen. Når man betrakter en bygning med stor størrelse, blir man som betrakter liten i forhold. Størrelsen er mer avgjørende for hvordan du opplever bygningen og stemningen, enn hva proporsjonene er. Jeg tror at en stor bygning kan få frem følelser hos betrakteren, som det å bli overveldet og at bygningen ruver over deg. Den kan virke truende, bastant og kraftig. En liten bygning vil derimot ikke bringe frem slike følelser tror jeg. En mindre bygning vil man som betrakter ha større oversikt over, og jeg tror at en bygning på lik størrelse som sitt eget hus, blokk eller lignende vil virke mer privat, trivelig og trygg. I motsetning til store bygninger, tror jeg at mindre bygninger vil få frem assosiasjoner og stemninger av en mer personlig karakter. Slik vil det påvirke en stemningsopplevelse.

Tiden og formuttrykk i arkitektur

Det å skulle beskrive formuttrykket i en bygning, sett ut i fra tiden den ble bygget i, løste jeg ved å beskrive formuttrykkene slik jeg opplevde de, samt at jeg plasserte de inn i tiden de stammet fra. Det var viktig for meg å beskrive bygningens formuttrykk, og reflektere om hvorvidt den kunne gi oss informasjon om tiden den stammet ifra. Da i form av formspråk og hvordan jeg personlig oppfattet disse. Tidsbegrepet ble kanskje noe diffust i denne sammenhengen, og jeg ser at det med fordel kunne ha vært fokus kun på formuttrykk. Slik kunne man heller i etterkant sett tiden som en av forutsetningene for formuttrykket. Det som imidlertid fungerte fint i denne kategorien,

var hvordan det ga øvelse i å beskrive ulike formspråk, og hvordan formspråket er veldig sentralt i enhver bygning.

Jeg kunne ha tilført et innhold i denne kategorien som i større grad dreide seg om stilarter innenfor arkitekturhistorien, og sett bygningene gjennom *kunsthistoriebriller*. Jeg ser på disse to bygningene som en del av nærmiljøet og de daglige omgivelsene. Derfor mener jeg at det blir litt utenfor mitt fokus å skulle se Namsos samfunnshus og kirke i en kunsthistorisk sammenheng, med stilretninger som fokus. Jeg mener at det i denne sammenhengen er viktigere å holde seg til de nære og kvalitative opplysningene jeg har basert oppgaven på.

Om jeg skal se formuttrykket og tiden i forhold til de andre kategoriene; farge, materialer, sted, proporsjoner og rytme, kan jeg kanskje si at formuttrykket er en samling av alle de ulike kategoriernes innhold, det som i størst grad befester en bygnings uttrykk, og dermed også hvordan vi opplever den. Den er også slik avgjørende for stemningsopplevelsen, samtidig som det var vanskelig å sette ord på hva man opplever i forhold til tiden og formuttrykket. Jeg tror at man kanskje burde ha sett på formuttrykket som et samlet resultat av de øvrige kategoriene i analysen. Slik kunne man sett stemningsopplevelsen opp mot bygningens uttrykk, som en form for avslutning og sammenfatning av de ulike stemningselementene. Det kunne ha fungert bedre.

Stedet som kategori

Stedet som kategori var nok den mest uklare kategorien å skulle fylle med innhold. Det er vesentlig at man på forhånd gjør rede for hva man legger i begrepet sted, noe jeg gjennom denne oppgaven har tenkt mye på, og jeg har hentet inn teori slik at det skulle bli tydeligere. Men er det tydelig nok? Om man beskriver stedets egenart som en atmosfære eller stemning, som Norberg-Schulz sier, antyder dette at karakteren er noe som ikke er lett å gripe og forklare. Den er liksom overalt, uten at vi riktig kan si hva den består i. Men så kommer kunstneren og holder den fast i et *bilde*, og viser oss det vi føler. Et byggverk fastholder ikke en stemning på samme måte som et maleri, men det er også et slags bilde som hjelper oss å få kontakt med omverdenskarakteren,

sier Norberg-Schulz.⁷⁰ Slik jeg leser dette, kan man ved å studere en bygning i forhold til stedet den befinner seg på, få informasjon og forståelse av både bygningen i seg selv, men samtidig sier den oss noe om stedets stemning og karakter, og kan være indikator på aktiviteter som blir utført på stedet. Altså vil stedet som begrep ha flere dimensjoner. For å sitere Norberg-Schulz, ”Et *passende* menneskelaget sted, behøver ikke å ligne på naturen omkring, men må snarere tilby noe som denne mangler.”⁷¹ Dette sier noe om at hvilken måte vi møter arkitektur på, og hvilken holdning vi går inn i et slikt møte med. Dette vil forutsette hvilke resultater du får.

Jeg har derfor underveis vært bevisst min intensjon med denne analysen, og forsøkt å oppnå en større forståelse av arkitekturens uttrykksmåter, og se de i forhold til egen stemningsopplevelse som er knyttet til et sted. Stedsbegrepet ble for meg den kategorien hvor jeg forsøkte å reflekterte over hvorvidt stedet hadde et preg som befestet seg i bygningen, eller hvorvidt det preget bygningen i noen særlig grad i forhold til typisk utforming. Jeg la vekt på stedets byggeskikk, noe som jeg så på som et resultat av byens historie. Om man ser det historiske aspektet ved Namsos som sted, preger det i stor grad stedets arkitektur og stemning. Mye av denne historien gjenspeiler seg i arkitekturen som er satt opp under og etter krigen. Dette i form av materialer, bygningsstil og uttrykk. Stedet som ramme ble bestemmende for bygningenes utforming og plassering, og dermed for stedets byggeskikk som både Norberg-Schulz og Thiis-Evensen poengterer. For meg ble også min relasjon til stedet basert på personlige opplevelser og erfaringer av kvalitativ art, viktige i forhold til min beskrivelse av stemningen der.

Jeg ser i ettertid at denne kategorien kunne vært mer tydelig og presis i forhold til hva man skal legge vekt på ved stedet. Den kan også deles inn i flere kategorier, ved at man har en historie og en topografi, som i større grad beskriver de romlige kvalitetene ved stedet. Da hadde det muligens vært lettere å manøvrere innen stedet som begrep, og det hadde blitt mer tydelig hva man skal legge vekt på ved stedet. Slik hadde det kanskje vært lettere å forklare stemningsopplevelsen knyttet til stedet.

---

⁷⁰ Norberg-Schulz, 1986. s.57

En mulig vei videre

Dette har i stor grad vært en undersøkelse i egen opplevelse, og da tenker jeg at det i et videre arbeid med samme tema, hadde vært interessant å fått inn flere personers synspunkt på arkitekturen i Namsos. Det jeg i en utvidet sammenheng kunne tenkt meg å gjort, var å gjennomføre en spørreundersøkelse blant byens innbyggere, og prøve å finne ut litt mer om deres holdninger, og hvilket syn de har på de ulike bygningene. Dette ville jeg ha gjort for å finne ut hvordan ulike mennesker opplever de samme bygningene, og eventuelt sett på ulikheter og likheter i opplevelser. Det hadde også vært interessant å se på et bredt utvalg av representanter fra ulike generasjoner, noe som jeg tror kunne ha utgjort ulikheter i meninger og oppfatninger om byens arkitektur. Det hadde også vært spennende å fått flere til å gjøre den samme analysen som meg, og sett på de ulike resultatene en slik gjennomføring ville ha fått.

Jeg ser videre for meg at i en undervisningssammenheng er denne oppgavens tema et utgangspunkt å jobbe ut i fra. Med utgangspunkt mener jeg at det er forskjellige veier man kan ta videre, både med tanke på det teoretiske og det praktisk-estetiske, ut i fra de kvalitative egenskaper som finnes i arkitektur og våre omgivelser. Jeg tror også at det hadde vært spennende å gjennomført ulike fotoprojekt knyttet til omgivelsene i Namsos, hvor barn og unge som bor der, fotograferte arkitektur som de mener påvirker de i hverdagen. Jeg ser for meg en utstilling som mål for et slikt prosjekt, og slik kunne man fått oppleve arkitekturen gjennom deres blikk, via fotografiene deres. Dette kunne ha satt i gang en bevisstgjøring av omgivelsenes betydning hos flere, og på denne måten muligens skapt en interesse for barn og unges opplevelser av sine omgivelser, også hos publikum.

Litteraturliste

Alvesson, Mats & Sköldbberg, Kaj. (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Danmark: Narayana Press.

Brundtland Malm, Cecilie. (2007). *Norwegian art photography 1970-2007*. Stuttgart: Arnoldsche Art Publishers.

Clement, Jesper ., Holck, Anne & Ulrich, Mai Mai. (1996). *Arkitektur med andre ord*. København: Alinea A/S.

Findal, Wenche (1996). *Norsk modernistisk arkitektur. Om funksjonalismen*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag a.s.

Flack, Sverre. (1997). *Kvalitativ stedsanalyse. Hva er analyser? Et sammendrag av tidligere forelesningsskisser med vektlegging på stedsteorien til Christian Norberg-Schulz*. Trondheim: NTNU.

Fyrileiv, Errol. (2002). *Et sted å undre seg med. Samspillet mellom sted og skulptur*. Hovedoppgave ved høyskolen i Oslo, avd. for estetiske fag.

Halvorsen, Else Marie. (1996). *Kulturarv og kulturarvoverføring i grunnskolen med vekt på den estetiske dimensjonen: En begreps- og erfaringsanalyse med et didaktisk perspektiv*. Oslo: Det utdanningsvitenskapelige fakultet Universitetet i Oslo.

Halvorsen, Else M. (2007). *Kunstfaglig og pedagogisk FOU. Nærhet distanse dokumentasjon*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Halvorsen, Else Marie. (red.) (2008). *Didaktikk for grunnskolen. Fellestrekk og særdrag i et fagdidaktisk mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.

Hildrum, Jon. (1995). *Namsos boka: Glimt fra byens historie gjennom 150 år*. Namsos: Nye Hojem trykkeri

Lauvland, Gro. (2007). *Verk og vilkår: Cristian Norberg-Schulz' stedsteori i et arkitekturfilosofisk perspektiv*. Oslo: Arkitektur og designhøgskolen.

Norberg-Schulz, Christian. (1967). *Intensjoner i arkitekturen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Norberg-Schulz, Christian. (1978). *Mellom jord og himmel, en bok om steder og hus*. (utgave 1992). Oslo: Pax Forlag.

Norberg-Schulz, Christian. (1986). *Et sted å være – essay og artikler*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Norberg-Schulz, Christian. (1995). *Stedskunst*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Norberg-Schulz, Christian. (2001). Byggverkets mening. I: A. Kittang, F. Tygstrup & A. Vaa (Red.), *Blikk på kunst*.(s.) Oslo: Forlaget Press.

Rasmussen, Steen Eiler. (1957). *Om at oppleve arkitektur*, (Utgave 1989) Vojens: P. J. Schmidts Boktrykkeri A/S.

Sontag, Susan. (2004). *Om fotografi*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Steinbo, Tove. (2007). *Fargene forteller. Om fargenes betydning - symbolsk, psykologisk og estetisk*. Danmark: N.W. DAMM & SØN AS.

Thiis-Evensen, Schieldrup Thomas. (1982). *Arkitekturens uttrykksformer*, Oslo: Arkitektthøgskolen i Oslo.

Vagstein, Anne Marit. (1999). *Stedet det stemte rom. Sammenheng mellom sted og arkitektur*. Oslo: Doktoravhandling ved arkitektthøgskolen i Oslo.

Offentlige dokument

Kunnskapsdepartementet. (2006). *Lærerplanverket*. Utdanningsdepartementet. Oslo.

Thorsen, Odd& Reiulf Ramstad. (1997). *Formingsveilder* Namsos Kommune, Teknisk seksjon. Namsos.

Arkivmateriale

Aasnes, Ola B. (1952). Arkitekttegninger over Namsos kirke. Namsos Bygningsråds arkiv.

Aursand & Krag arkitekter. (1956). Arkitekttegninger over Namsos samfunnshus. Namsos Bygningsråds arkiv.

Tidsskrift og aviser

Helsing Almaas, Ingerid. (2009). Stedskunstens retorikk. *Arkitektur N* (nr 04)

Lauvland, Gro. (2009). Arkitektur som skohorn. *Arkitektur N* (nr 04)

Pedersen, Sverre.(1943). Brente steders regulering B.S.R. Noen meddelelser om reguleringsarbeidet i de krigsherjede byer og steder. *Byggekunst. Norges arkitektforbunds tidsskrift for arkitektur og anvendt kunst*. (Hefte nr. 3)

Sverre Flack. (1995). Gjenreisningsbyene - den glemte kulturarv?. *Byggeskikk*. (nr.2-1995). Fra Statens byggeskikkutvalg.

Artikler fra internett

Jortveit, Anne Karin. (1999). Den saklige voyeur. *Marte Aas fotografier 19996-1999*.

Hentet fra Marte Aas hjemmeside 10.10.08;

<http://www.marteaas.com/frames/frameset.htm>

Kolstad, Sandra. (2009). Store planer for norsk arkitektur. *Aftenposten*. Hentet

28.08.2009 http://www.aftenposten.no/kul_und/article3236303.ece

Sundby, Heidi. B. (1998). Det ualminnelige i det alminnelige. *UKS- Forum for*

samtidskunst. nr. 1/2, hentet fra Marte Aas hjemmeside 10.10.2008;

<http://www.marteaas.com/frames/frameset.htm>

Nettsider

Magnhildøen, Bjørn (2001) . Noemata.net- patafysisk kontekstkunst. *Kulturnett.no*.

Hentet 18.03.10

<http://www.kulturnett.no/artikler/artikkel.jsp?id=T426617&pageid=9>

Dansk Arkitektur Center, Arksite (u.å). *Den formanalytiske metoden*. Hentet

15.02.2010

<http://www.arksiteplus.dk/wm142194>

Bildemateriale

Aas, Marte , Common Green#6,. 1999. Fotografi. Hentet 20.09.08 fra

<http://www.marteaas.com/frames/frameset.htm>

Fotograf Schröder,. Modell av Namsos sentrums nye planlagte utforming i av Sverre Pedersen 1942. Hentet fra Byggekunst 25 årgang, 1943, 3.hefte.

Oversiktsfoto av Namsos 1940, hentet 20.01.09 fra;

<http://www.irdp.co.uk/JohnCrook/norway.htm>

Nettside med kart over Norge, Kartgrunnlag leveres av Norkart.

Der du bor, (u.å) Hentet 02.04.10 fra;

<http://hvor.derdubor.no/index.php?x=331445.00&y=7153455.01&zoom=7&style=0>

Hagerup, Eivor. Alle øvrige bilder.